

hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hay

• hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hayalet gemi • hay

hayalet gemi

ISSN 1301 - 9708

hayalet gemi64

OCAK - SUBAT 2002

2.500.000 TL

savaş

ha ge

Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yok olmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulağınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

Kapak Fotoğrafi: İlkay Muratoğlu

Tasarım: Kerem Yegin

seyir defteri

Hangi savaş olursa olsun, başı öne eğmeden, gururla taşınabilen tek sancağın bir sopanın ucuna bağlanmış beyaz bayrak olduğunun farkında olanlar için her Şey biraz daha zor, değil mi?

İçindekiler

- kılavuzkaptan Kuzeyde Bir Yer Zeynep Aktüre Sıram 3
- yanlışpusula Burğa Pınar Türen 13
- serdümen Benzin İstasyonu Ayfer Tunç 17
- karagöründü! Politik Bir Kategori Olarak Fantezi Slavoj Zizek 20
- çıkmazsokak Doğunun Savaşçı Kadınları Buket Türkmen 25
- yalnızlığınoyuncakları Er Ryan'ı Kurtarmak Yekta Kopan 27
- üstüçüzilmişkişiler Yalnız Değilsin Yanındayım Nazlı Ökten 33
- şisedekimesaj Bir Erkek Çocuğu Tuncay Uğurlu 35
- aytutulması Cephelerden Şerif Erol 37
- medcezir Dövüş Kulübünün Tek Kuralı Çağkan Sayın 42
- şisedekimesaj Kuzeye Giden Adam Onur Yüce Gün 47
- şeytanminaresi Doğu Cephesine Methiyeler Derya Erkenci 51
- kırkızpın Rumuz Hande Öğüt 53
- déjavu Kahramanın Kadim Hikayesi Murat İrfan Ağcabay 59
- denizfeneri Bitlere Karşı Elif Şafak 61
- denizkızlarınınşarkısı Doğu Kapısı Sibel K. Türker 63
- gölgelerindansı Katyn Ali Ergur 67
- başkabirdünya Yüzyılın Katafalkı Dan Frank 70
- uçanhollandalı Trajikomiks Murat Gülsoy 75

Kuzeyde

Zeynep Aktüre Şiram

Bir Yer

Katalonya'dan, Savaş sırasında Cumhuriyet'in savaşçılarının dilinde yeniden hayat bulan La Santa Espina ile Cumhuriyetçi Ordu'nun savaş şarkısı Si Me Quieres Escribir (Bana Yazmak İstersen) yanında, Haden'in "No pasaran!", yani "Geçit Yok!" diyerek faşizme karşı Cumhuriyetçilere ilham verdiği için bu adla bilinen Dolores Ibarruri için yazdığı La Pasionaria (Passiflora) ve Ayşe Tütüncü'nün Çeşitlemeler albümünde Dört Tango Adımı parçasının dördüncü adımını oluşturan Bley bestesi Introduction to People da geleneksel İspanyol ezgileri üzerinde temellendirilmiştir. Neden mi?

Sıradan bir akşamdı aslında. Yıllardır ardı arkası kesilmeyen çalışma akşamlarından biri. Bilgisayarı dinlendirme bahanesiyle ara vermiş, televizyonu açıp salonda kaderine terk etmiş, mutfakta kendime akşam yemeği hazırlıyordum. Birbirine dolanmış yeşil salata adaylarını bıçakla korkutup 'ikna' yoluyla ayırmaya çalışırken, bir yandan da bu gibi dönemlerde hep yaptığım gibi gün sayıyordum--"Bu gece sabahlayıp bu metni bitirsem, geriye kalır on sekiz tane. Haftada üç taneden hesaplasak eder sana altı hafta. Evdeki hesap asla çarşıya uymayacağına göre, altıyı ikiyle çarp. Demek ki bu işin daha üç ayı var. Eyvahlar olsun! Aralık sonuna bitiririm demiştim! Bitse iyi olur üstelik. Bahara kadar daha bir sürü işim var. Yok yok, böyle olmaz bu. Yarın ve öbür gece de sabahlasam, bir tane daha bitiririm, geriye kalır on yedi..." Açlık ve yorgunluğun verdiği karamsarlıkla o anda bana dünyanın en önemli meselesi gibi gelen o afaki hesabın orta yerinde, kulağıma çalınan tanıdık bir melodiyle kendime geldim. Bir de baktım ki benim yeşiller direnişe çoktan son vermiş; üstelik (şaşırtıcı ama) o müzik de kendi kendine eğlenen televizyondan geliyor: *Reactionary Tango* ya da o sırada çaldıkları yorumuna verdikleri adla 'Carla'nın Tangosu'. Ayşe Tütüncü Piyano Perküsyon Grubu ile ilk karşılaşmam oldu bu. Yeni çıkardıkları albümden bir parça çalışıyorlardı¹. Carla, parçanın bestecisiydi. Carla Bley. Ben hayretler içinde televizyonun karşısında dikilirken, bu boşluktan faydalanan zihnim, yaptığı hesapları yarım bırakıp, bu ismin peşine takılarak benden uzaklaştı sanki. Kendime geldiğimde ben kanepeye uzanmış sigara içerken, o da büyük iştahla müzik dinliyordu. Tahmin ettiğim albümdü: *The Ballad of the Fallen*. Neden mi?

Duy!

Yeni Cazin "bas şairi" Charlie Haden ile besteci-aranjör Carla Bley, 1969 yılında, aralarında Don Cherry, Paul Motian, Dewey Redman ve Gato Barbieri'nin de bulunduğu on bir müzisyeni 'Liberation Music Orchestra' adı altında bir araya getirerek, aynı adı taşıyan bir albüm çıkardılar². Haden'in sunuş yazısında anlattığına göre, böyle bir albüm yapma fikri, birkaç yıl önce İspanya İç Savaşı'ndan bazı şarkılar dinlerken aklına gelmişti: "1936 ve 1937 yıllarında elli yedi farklı milletten adam, demokratik yolla seçilen Cumhuriyetin özgürlüğünü korumak için savaşımaya gönüllü olarak İspanya'ya gitti. Birleşik Devletlerden üç binin üzerinde adam o Cumhuriyet için savaşmak üzere gönüllü oldu. Onlara Abraham Lincoln Tugayı deniyordu. Yaklaşık bin altı yüzü sağ olarak geri döndü. İspanya Cumhuriyeti'ni yenilgiye uğratmak için Franco, Hitler ve Mussolini'nin güçlerini birleştirmesi gerekti. Halk cephesinin özgürlük mücadelesi, İspanya İç Savaşı'ndan doğan şarkılarda sürüyor." Albümden o şarkılardan dördü, Bertolt Brecht'in şiirinden Hans Eisler'in bestelediği *Song of the United Front* ile eski İspanyol halk şarkıları *El Quinto Regimiento* (Beşinci Alay), *Los Cuatro*

1935 yılı Aralık ayında İspanya Cumhuriyeti'nden özerklik alan Bask Devletinin üzerinde kurulduğu topraklar.

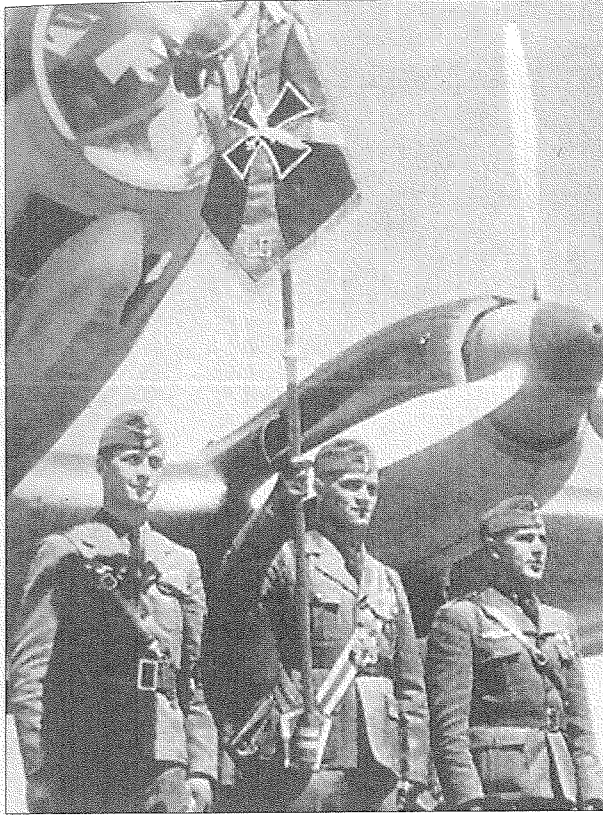
Generales (Dört General) ve *Viva La Quince Brigada* (Yasasın Beşinci Tugay!) yer alıyordu. Son iki parçada, *Mourir a Madrid* (Madrid'de Ölmek) filmi için 1930'larda yapılmış özgün orkestra ve koro düzenlemeleri ufak değişiklikler yapılarak kullanılmıştı. Haden'in 1957 yılında, henüz yirmi yaşında iken Los Angeles'da tanışarak, caz müziğinde devrim yaratacak yeni grubunda Don Cherry ve Billy Higgins ile birlikte çalmaya başladığı Ornette Coleman'dan da bir parça vardı albümde: *War Orphans*, yani 'Savaş Yetimleri'. Albümün *The Introduction* (Başlangıç), *The Ending to the First Side* (İlk Yüze Son) ve *The Interlude (Drinking Music)* (Ara Faslı [İçki Müziği]) kısımlarının bestelerine verdiği katkının yanı sıra, iki parçanın hariç, tüm düzenlemeleri Carla Bley yapmıştı. Haden'in bestesi o iki parçaya gelince, *Song for Ché* (Ché için Şarkı), adından kolayca tahmin edebileceğiniz gibi, 1967 yılında ölüm haberini gazeteden okuduğunda anısına bir şarkı yazmak istediği (Haden'in yazısında kullandığı ünvanla) Dr. Ernesto Ché Guevera, halkı ve onu ölümsüz kılan mücadelesi için yazılmış; parçanın kaydı sırasında doğaçlamaların altında Carlos Puebla tarafından bestelenip söylenen *Hasta Siempre*'nin Küba'da Barbara Dane tarafından yapılmış bir kaydı kullanılmıştı.

İkinci parçaya gelince, Haden'in anlattığına göre Circus '68 '69 ('68 '69 Sirk) isimli o parçanın ana fikri aklına 1968 yılının bir yaz gecesi televizyondan Demokratların ulusal kongresini izlerken gelmişti. O gece Vietnam üzerindeki azınlık desteğinin kongrenin oylarıyla yenilgiye uğramasının ardından Kaliforniya ve New York delegeleri protesto olsun diye spontane olarak Pete Seeger'in *We Shall Overcome* (Galip Geleceğiz) şarkısını söylemeye başlamışlardı. Amerikan folk müziğinin efsanevi isimlerinden 1919 doğumlu Pete Seeger³, 1940lı yıllarda başladığı müzik kariyerinde genç yaşlarından itibaren katıldığı barış yanlısı

"Sıkı Dostlar": Franco, Hitler ve Canaris

ve sivil hakları savunan hareketleri destekler nitelikte mesajlar veren şarkılarıyla öne çıkmış ve 1950'lerin McCarthy yanlısı ortamında bu yüzden Amerikan hükümeti ile sorunlar yaşayarak bir yıl hapis yatmıştı. On yedi yıl adı kara listede kalan Seeger, bu süre boyunca ne televizyonda, ne radyoda, ne de büyük müzikhollerde sahne alabilirdi. Altmışların devrim rüzgarları, Seeger'in kariyerine, 1997 yılında folk kategorisinde alacağı Grammy'ye kadar uzanacak yeni bir başlangıç getirdi. Demokratların kongre salonunun Seeger'in şarkısı ile inlediği 1968 yılının o sıcak yaz gecesi, kongre orkestrasına kürsüden protestoyu bastırma emri gelmesiyle sona ermişti. "*You're a Grand Old Flag ve Happy Days Are Here Again, We Shall Overcome*'a karşı". Haden için bu sahne, ülkedeki politik durumun müzik diliyle ifadesiydi ve bu 'Sirk', Liberation Music Orchestra albümünde, orkestrayı karşılıklı çalan iki gruba bölerek kongre salonunda olanları yeniden canlandırma çabası olarak yer aldı.

Herman Göring'e bağlı olarak oluşturulan ve yıldırım hareketi için eğitilen Alman hava kuvvetleri.

Albümde yer alan müzikler "daha iyi bir dünya yaratmaya adanmıştı; savaş ve öldürmeden, ırkçılıktan, yoksulluk ve sömürüden arınmış bir dünya; tüm hükümetlerin yaşamın yaşamsal önemini anlayacakları ve onu yok etmek yerine korumak için mücadele verecekleri bir dünya" yaratmaya. Albümde bir araya gelen müzisyenler, yaratıcı düşüncenin tüm halkların yaşamında en baskın güç haline dönüştüğü aydınlanmış ve bilge bir toplum görme arzusu içindeydiler. Onun yerine, Charles Cros Grand Prix ve Swing dergisi Altın Plak Ödülü yolda iken, plak şirketlerinin hissedarlarının 'Amerika karşıtı' içeriği nedeniyle albümü katalogdan geri çekmeyi istediklerini gördüler⁴. Ne yaptılar dersiniz? Müzik! Charlie Haden ve Carla Bley'in, yine Cherry'li, Motian'lı, Redman'lı 'Liberation Music Orchestra' ile yaptığı ikinci albüm, Haden'in sözleriyle "düstür insani değerleri ifade etmek ve bunu yaparak yaşamın kalitesini yükseltmek" üzere 1982 sonbaharında kaydedildi⁵. Olayların üzerinden neredeyse yarım yüzyıl geçmiş olmasına karşın, başrolde yine İspanya vardı: İç Savaş sırasında Katalan çiftçilerin başkaldırısını anlatan albümün açılış parçası *Els Segadors*

(Orakçılar), sonradan Katalan Cumhuriyeti'nin milli marşı olmuştur. Yine Katalonya'dan, Savaş sırasında Cumhuriyet'in savaşçıların dilinde yeniden hayat bulan *La Santa Espina* ile Cumhuriyetçi Ordu'nun savaş şarkısı *Si Me Quieres Escribir* (Bana Yazmak İstersen) yanında, Haden'in "No pasaran!", yani "Geçit Yok!" diyerek faşizme karşı Cumhuriyetçilere ilham verdiği için bu adla bilinen Dolores Ibarruri için yazdığı *La Pasionaria* (Passiflora) ve Ayşe Tütüncü'nün *Çeşitlemeler* albümünde *Dört Tango Adımı* parçasının dördüncü adımını oluşturan Bley bestesi *Introduction to People* da geleneksel İspanyol ezgileri üzerinde temellendirilmiştir. Neden mi?

Dinle!

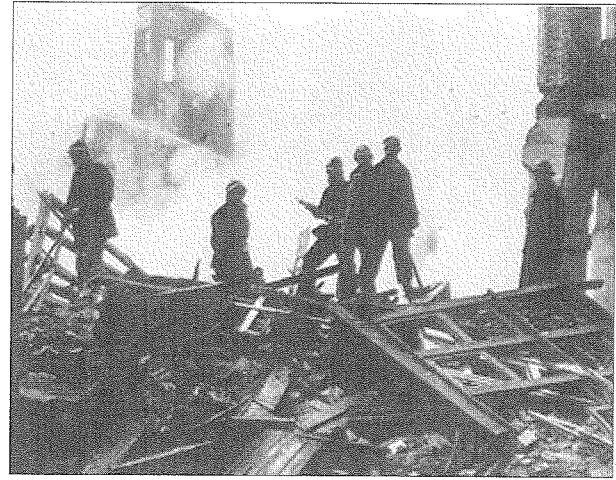
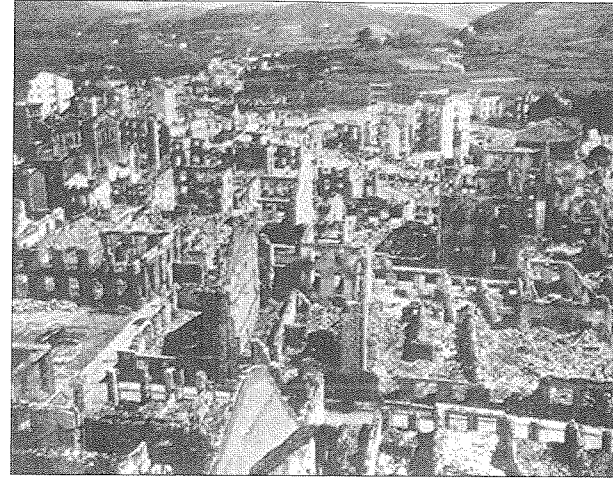
İspanya İç Savaşı'nın başladığı andan itibaren Halk Cephesi, tüm dünyadaki liberaller tarafından Avrupa'da yükselen totaliter eğilimlere karşı etkin direnişin simgesi oldu. 1930 yılında muhalefet tarafından tahttan çekilmeye zorlanan İspanya Kralı Alfonso XII'nin tacını bırakmasının ardından, Komünistler, Sosyalistler ve Anarşistlerin oluşturduğu muhalefet grubu tarafından İspanya Cumhuriyeti'nin ilan edilip Cumhuriyetçilerin ülke yönetimine hakim olmasına karşın İspanya'da da, tıpkı Almanya'da, İtalya'da ve Japonya'da olduğu gibi, faşistler güç kazanmaya devam ediyordu. İspanya'da ordu subaylarını, din adamlarını, fabrikatörleri ve aristokratları bir araya getiren konservatif muhalefet, Hitler ve Mussolini gibi önderlerin etkisiyle ortaya çıkarak harekete geçti. Cumhuriyete muhalif grupların varlığı İspanya parlamentosunu ikiye böldü ve bu bölünme İç Savaş ile sonuçlandı. Savaş, 18 Temmuz 1936'da ordu ayaklanması ile başladı. Hedef, dört cepheden ülkede denetimi ele alarak, ülkeyi yeniden krallık yönetimine geçirmekti, ancak bu ilk girişim başarısızlıkla sonuçlandı. Ayaklanmaya katılan generallerin en siliği Franco yönetimindeki güney grubu dışında, ayaklananların tümü, Madrid, Barselona ve Valencia'dakiler dahil, kuzeyde ve doğuda bozguna uğratıldı. Yine de Cumhuriyetçi yönetim, ülkenin ve Batı dünyasının ikiye bölünmesine engel olamadı. Fransa ve İngiltere tarafsızlığını korurken, kabaca bir ayrımla, tarımsal alanlar Hitler ve Mussolini önderliğindeki faşistlerin dış yardımıyla desteklediği Franco ve Milliyetçilere destek verirken, endüstriyel ve kentsel alanlar, Sovyetler Birliği'nden silah ve danışmanlık alan Cumhuriyetçilerden yanaydı⁶.

Guernica'nın 26 Nisan 1937'de yapılan hava saldırısında yerle bir olan merkez alanı.

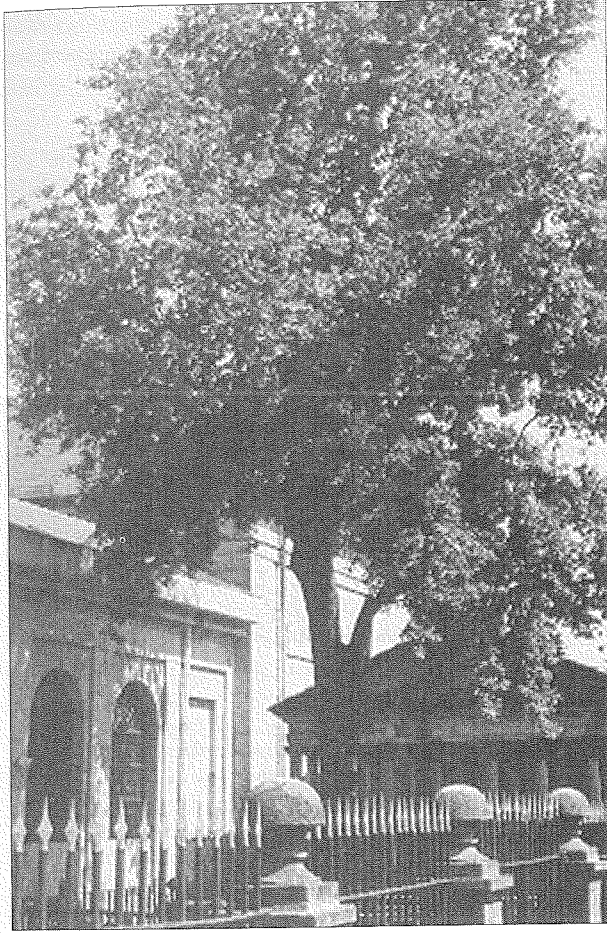
Madrid'i ele geçirme girişimleri başarısızlıkla sonuçlanınca, Milliyetçiler ülkenin kuzeyindeki Bask, Asturias ve diğer endüstri bölgelerini ele geçirmek için yeni bir hareket başlattılar. Bask devleti, İç Savaş'ın patlak vermesinden birkaç ay önce, 1935 yılının Aralık ayında, Cumhuriyet yönetiminden özerklik statüsünü almıştı. Özerk yönetim kurulur kurulmaz yerel yönetim yeniden örgütlendi ve böylece Bask bölgesi tam dokuz ay boyunca İspanya Cumhuriyeti'nin en düzenli ve devrimci eğilimlerden en uzak bölgesi olarak kaldı. Aldığı Cizvit desteğinin de katkısıyla ülkede etkin olan Bask Milliyetçi Partisi PNV (*Partido Nacionalista Vasco*), diğer sol partiler ile arasındaki büyük ayrım olan Katolik oy tabanı nedeniyle Cumhuriyet ile birlikte gelen laikliğe şiddetle tepki vermekte birliktir, Baskların demokrasi geleneği gereği Cumhuriyetçi politikaları destekliyordu ve savaşta da Milliyetçi Cephe karşısında en etkin birlikleriyle Cumhuriyetçilerin yanında yer aldı. Bu durum, İç Savaş sona ermeden on altı Bask din görevlisinin idamını emredecek olan Franco ve yandaşlarını çok kızdırmıştı⁷.

1930'lu ve 1940'lı yıllar boyunca Alman gizli servisinin şefliğini yürüten Wilhelm Canaris, Franco'nun dostuydu. Canaris, İç Savaş'ın patlak vermesinden sonra Hitler ve Mussolini'yi İspanya'ya müdahale etme gereğine ikna etti. Sovyetler'in İspanya'da bir tehdit unsuru oluşturduğundan emindi. Ayrıca İspanya'daki durum, Hermann Göring'e bağlı olarak yeni oluşturulan Alman hava kuvvetlerinin eş zamanlı olarak havadan ve yerden yönetilen yıldırım hareketi için eğitilen pilotlarına savaş şartları altında deneyim kazandırmak için iyi bir fırsattı. 26 Nisan 1937'de, Canaris'in tavsiyesi ile, bölgede 'konuşlandırılan' Alman Akbaba Alayı, İtalyan hava saldırı birlikleri ile birlikte, İspanya'nın kuzeyinde, sınıra altı kilometre uzaklıktaki önemli bir yol kavşağında, Cumhuriyet'in pilotlarının Santander'e nakledilmesinden sonra savunmasız kalan bir

yeri üç saat boyunca bombaladı. Bombardıman tarihe, sivil halka karşı düzenlenen ilk askeri hava saldırısı olarak geçti. Pazarın kurulduğu gün bombalanıp merkez alanı yerle bir olan kent üç gün boyunca yanmaya devam etti. Gerçi şehirdeki askeri hedef ve mevziler, demiryolu istasyonu, köprü ve silah fabrikası bombardımandan mucizevi bir şekilde hasar görmeden kurtulmuştu. Yüzyıllardır haç ziyaretleri kabul eden kentte özenle muhafaza edilen, Bask özgürlüğü ve demokrasisinin simgesi kutsal ağaç da öyle. Dresden'in yıkımı üzerine yazdığı kitap için araştırma yapmak üzere elli yıl sonra eşi ile birlikte olay yerine giden David Irving, *Daily Telegraph* editörüne gönderdiği 25 Nisan 1987 tarihli mektupta, hastane ve mezarlık kayıtları üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda bombalama sırasında ölenlerin sayısının büyük olasılıkla doksan sekiz olduğunu, zaten Komünistlerin yerel gazetesi *Euzkadi Roja*'da da hareketin kurbanları olarak yalnızca otuz 'yaralı' sivilin adının liste halinde yayımlandığını belirtiyor⁸. Ha "bir"

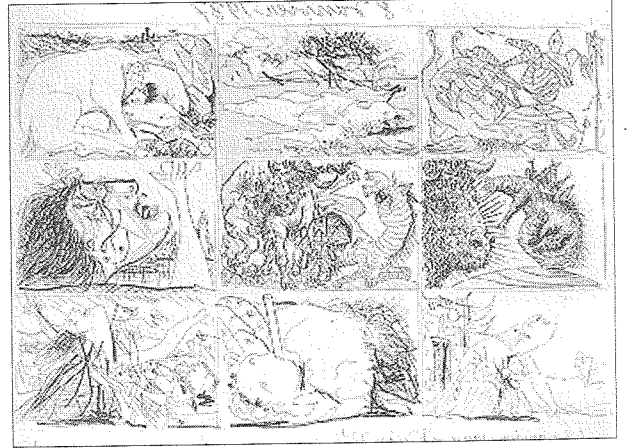
Bask özgürlüğü ve demokrasisinin simgesi kutsal ağaç.

kişi ölmüş, ha "bin" kişi; ne fark eder ki? Altmış yıl kadar sonra Tutsilerle Huttular'ın yıllardır savaşıp durduğu Ruanda'da seksen bin kişinin cesedi ırmaklarda sürüklenirken kimsenin kılı kıpırdamış mıydı sanki? Ama o sefer öyle olmadı. Olayın tüm dünyadaki yankısı öyle büyük oldu ki, gerçekte kaç kişi ölmüş olmuşa olsun, kamuoyu her hafta olduğu gibi o pazartesi de pazaryerinde toplanan yüzlerce, belki de binlerce kişinin, Santa Maria Kilisesinin felaketi haber veren çanları kulakları tirmalarken tepelerinde patlayan bombalar ve uçaklardan açılan ateş altında feci şekilde can verdiğine gönülden inandı ve dehşete kapıldı. Neden mi?

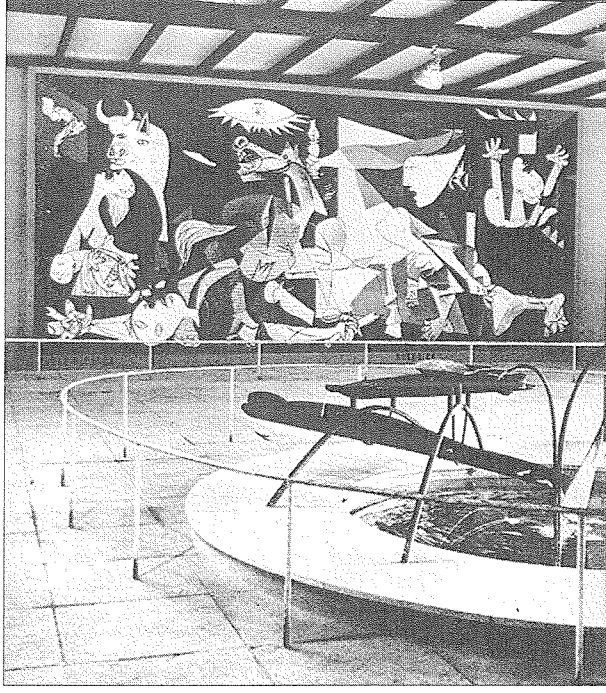
Bak!

"Mavi" yılları çoktan sona ermiş, "pembe" yıllarının baskınlıkları El Greco ve Cézanne'nin, İber Yarımadası ve Afrika'nın mirası ile birleşip, Barcelona'nın kırmızı ışıklı Avignon Sokağı'ndan geçerek Kübizme ulaşmıştı çoktan. Paris-Barcelona-Madrid arasında parçalanmış geçen dört yılın ardından, 1904'ten beri Paris'te yaşıyordu. 1881'de Málaga'da doğmuş, sanat öğretmeni babasının peşinden ailecek önce kuzeyde Atlantik kıyısındaki La Coruña'ya, oradan da 1895'te Katalonya'nın başkenti Barcelona'ya taşınmışlardı⁹. Barcelona'da yaşadığı dönemden başlayarak politik eğilimleri, 'Els Quatre Gats'da bir araya gelen sanatçı ve eleştirmenlerin ilhamını İspanya'nın dışından alan fikirlerinin yanı sıra, bağlantıda olduğu Anarşist grubun sol eğilimli görüşleri ile aynı çizgideydi. Savaşın arifesinde o hâlâ Paris'te, tüm yaşamı boyunca olduğu gibi silahlı mücadeleye karşı olmak dışında, herhangi bir politik etkinlikte bulunmadan yaşıyordu. Hangi savaş mı? Hepsi; anımsayabildiğiniz tüm savaşlar. Örneğin, arkadaşı Braque'ın 1914'te katıldığı savaş. Hani şu orduya yazıldıktan sonra grip salgınında ölen Apollinaire'in katıldığı savaş var ya, işte o; ve ardından gelen, Charlie Haden'ın yazdığı gibi kuzeydeki o yerdeki kutsal ağacı bombalamak için Franco, Hitler ve Mussolini'nin güçlerini birleştirdiği savaş.

İç Savaş patlak vermeden önce, 1933-34 yıllarında vatan hasretiyle ülkesine döndüğünde gördükleri, üzerinde büyük etki bırakarak vatansızlık ve İspanyolluk duygularını

Pablo Picasso, 1937. Sueño y Mentira de Franco (Franco'nun Rüyası ve Yalanı).

1937 Paris Dünya Fuarı'ndaki İspanya Pavyonu.

güçlendirdi. Ülkesine duyduğu yoğun sevgi yüzünden İç Savaş'tan çok etkilendi. O zamana kadar da kalbi hep Cumhuriyetle birlikteydi ama öyle anlaşılıyordu ki artık eylem zamanı gelmişti. Halk Cephesi ve faşizm karşıtı saftaki yerini, Cumhuriyetle bağlantısını simgeleyecek şekilde Madrid'deki Prado Müzesi Müdürlüğü görevini kabul ederek belli etti ama savaşla hiçbir zaman silahlı eylem anlamında ilişkisi olmadı. Onun silahı, sanattı. Cumhuriyete moral desteği veren resimler yaptı, finans desteği sağlayacak sergiler düzenledi; hepsinden önemlisi, *Sueño y Mentira de Franco* (Franco'nun Rüyası ve Yalanı, 1937) gibi eserleri sayesinde sanatını güçlü bir bireysel direniş biçimine dönüştürmeyi başardı ve Cumhuriyetçilerin isteği üzerine 1937 yılı Mayıs ayında Paris Dünya Fuarı'na katılacak İspanya Pavyonunun duvarına boyamayı kabul ettiği resimle de bunun ne kadar etkin bir mücadele şekli olduğunu tüm dünyaya gösterdi.

Cumhuriyetçiler açısından Fuar'a katılıyor olmanın İspanya'nın seçimle başa geçmiş hükümeti olarak konumlarını meşrulaştırma bakımından büyük önemi vardı. Pavyonda Cumhuriyeti koruyan ordunun fazilet ve gücünün yanı sıra, biraz da Fuar'da yapılacak tanıtım sayesinde sağlanacak uluslararası yardım ile gerçekleştirilecek tarım ve eğitim gibi toplumsal programlar sergilenecekti.

Akıllarındaki duvar resmi de politik propagandalarına aracı olacak bir anıttı. Klasik anlamda anıtsallıkla özdeşleştirilen tüm özelliklerden uzak duran duvar resmi, Cumhuriyetçilerin beklentilerinin uzağında ama aynı zamanda da ötesindeydi. Kuzeye yapılan harekattan iki ay sonra, yirminci yüzyılda sanat alanında yaşanan devrimin, resmi makamların talebi ile üretilen ve sergilenen ilk ürünü olan resmin dünyaya gösteriminden önce, ressamından ilk politik deklarasyonu geldi: New York Times'a yazdığı, Franco'nun askeri darbe girişimini açıkça kınayan bir mektup¹⁰. Mektupta, İspanya'daki savaşın halka ve özgürlüğe karşı bir tepki olduğu yazıyordu. Pavyonda sergilenmesiyle birlikte Franco'ya ve Milliyetçilere karşı ilk politik deklarasyona dönüşecek, ressamına da İspanya'nın kızıl devrimcilerinin en kızılı ününü kazandırarak Fransa'nın Nazi işgali altında olduğu dönemde açılan çok sayıda İspanyol sanatı sergisinden 'dejenere' bir sanatçı olduğu gerekçesiyle dışlanmasına neden olacak resim ile ülkeyi acı ve kan gölüne çeviren savaşın dehşetine karşı güçlü bir tepki ateşlemeyi umuyordu. Sergiden sonra New York Modern Sanatlar Müzesi'ne ödünç verilen resim İspanya'ya, sanatçının isteği üzerine, ülke cumhuriyet yönetimine geri döndüğünde iade edilecekti¹¹.

Resme o kuzeydeki yerin adını vermişti: *Guernica*; dört bölgeden oluşan ve 1937 yılı Haziran ayında Milliyetçi birliklerin Bilbao'yu ele geçirip tüm politik faaliyetlere son vermesine kadar özerk kalan Bask devletinin başkenti. Bombardımandan sonra Bask devlet başkanı José Antonio Aguirre, Guernica hareketinin Bask halkını özgürlük ve demokrasilerini temsil eden kutsal ağaca varıncaya değin ortadan kaldırmak amacıyla düzenlendiğini açıklamıştı. Ancak Basklar özelinde tüm İspanya'daki direnişi kırmak üzere Guernica'ya atılan bombalardaki simgesellik, bir yandan bombardımandan kurtulan kutsal ağacın dallarında yeşerirken, bir yandan da Dünya Fuarı'ndaki İspanya Pavyonu'nun duvarından dünyayı kararır hale geldi. Uluslararası kamuoyu şok içindeydi. Tüm dünyadan

Pablo Picasso, 1937, Guernica

yükselen seslerin baskısı altında, Franco ve yandaşları olayda herhangi bir sorumluluk üstlenmeyi reddederken, Alman makamları Von Richthofen'in ağzından bombardımandaki hedeflerinin, Cumhuriyetçi birliklerin geçişini önlemek üzere, kentin sınırında, Mundaca Irmağı üzerindeki köprü olduğunu açıkladılar¹². Hitler'in en iyi pilotları hedeflerini iskalamıştı yani; demek ki gerçekten de biraz deneyime ihtiyaçları vardı. 1937 Dünya Fuarı'nın hemen sonrasında patlak verip resmin, adının coğrafi sınırlarını aşarak, dünyayı bekleyen dehşetin habercisine dönüşmesine ve tüm dünyada barışa duyulan özlemin bayrağı haline gelmesine neden olan İkinci Dünya Savaşı da bu alıştırmaya ihtiyacı yüzden çıkmış olsa gerek.

Bombardımanın Alman Hava Kuvvetlerini deneme amacıyla yapıldığı tezini destekler şekilde, vur emrini kimin verdiği tartışmalarında en popüler isim, yeni hava birliklerini denemek isteyen Göring oldu. Göring, Nürnberg yargılamaları sırasında, Alman savaş suçlularını kovalarken emri verdiğini doğrulayacaktı gerçi ama olaydan bombalama bittikten sonra haberdar olduğu yolunda duyular da alınmaktaydı. Bir başka ihtimal de Akbaba Alayı'nın eylemi kimseden emir almadan Milliyetçilerle birlikte gerçekleştirmiş olmasıydı. Konu açıklığa kavuşmadı ama 12 Mayıs 1999'da *New York Times*'de yayımlanan bir habere göre, Alman Parlamentosu, 24 Nisan 1999 tarihli beyannamesiyle, Akbaba Alayı'nın kentin bombalanmasında oynadığı rol nedeniyle Guernica halkından resmen özür diledi; ayrıca Alman hükümeti, Akbaba Alayı mensuplarının adları verilmiş bazı Alman

kışlarının isimlerini değiştirme kararı aldı¹³. Franco ve yandaşları ise hava saldırısı konusundaki sessizliklerini asla bozmadılar ve kimseden hiçbir şey için özür dilemediler, dilemek zorunda da bırakılmadılar. Çünkü, ne şekilde gerçekleşmiş olursa olsun, hareketin başarıya ulaştığı kesindi. Bombardıman sayesinde İspanya İç Savaşı zaten o sıralarda, biraz da kendi içlerinde ılımlı ve aşırı uçta Sosyalist, Katalan ve Bask ayrılıkçıları ile Komünist gruplara bölünmüşükleri yüzünden mücadeleyi kaybetmek üzere olan Cumhuriyetçilerin yenilgisiyle sona ermiş oldu ama Guernica'dan bu yana halk cephesinin özgürlük mücadelesi, Haden'in dediği gibi, İspanya İç Savaşı'ndan doğan şarkılarda, şiirlerde, filmlerde sürüyor. Neden mi?

Gör!

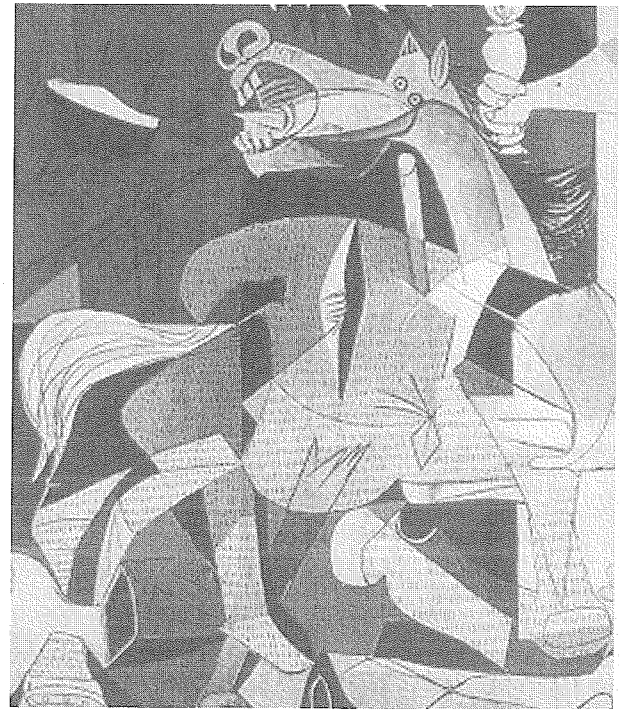
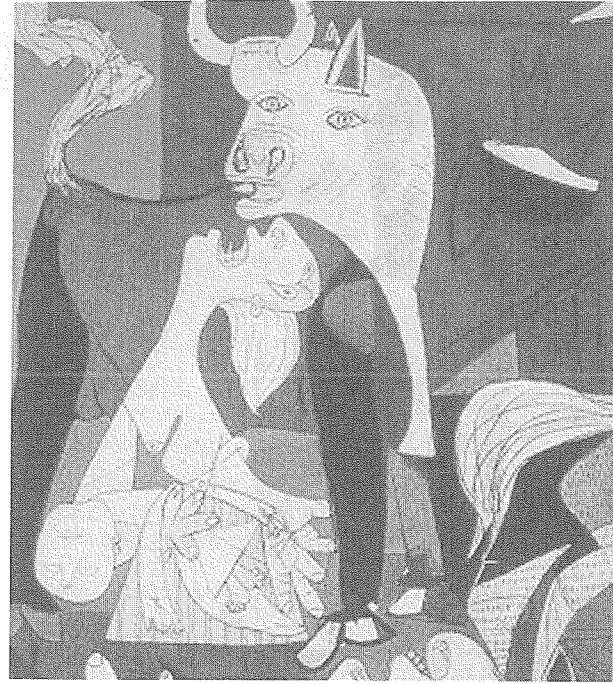
1987'de kente yaptığı ziyaretin dışında Picasso'nun eskiz defterlerini de inceleyen David Irving, *Daily Telegraph* editörüne yazdığı mektubunda, sanatçının Guernica resmine bombardımandan çok önce başladığını önemle belirtiyor¹⁴. Sanatçı, gerçekten de, 1933-34 yıllarında ülkesine geri döndüğünde gördüklerinin etkisiyle, eskizlerinde İspanya'ya özgü simgeleri yeniden keşfetmeye başlamıştı: boğa, at, matador, ışık. Guernica, bunları bir araya getiriyordu: kaba kuvvetine rağmen ölmeye mahkum boğa, ölüm ıstırabı içindeki at, düşen matador olarak kadın, ışık tutan kız. Hepsi de en ustalıkla eserlerinden biri olarak

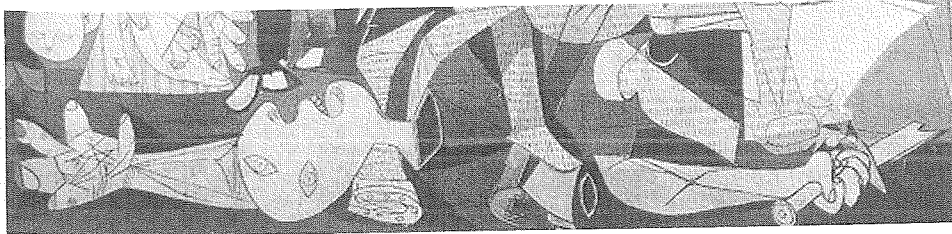
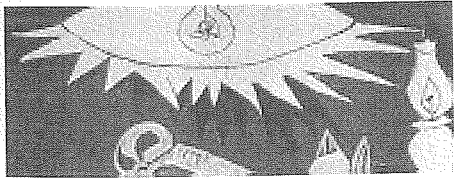
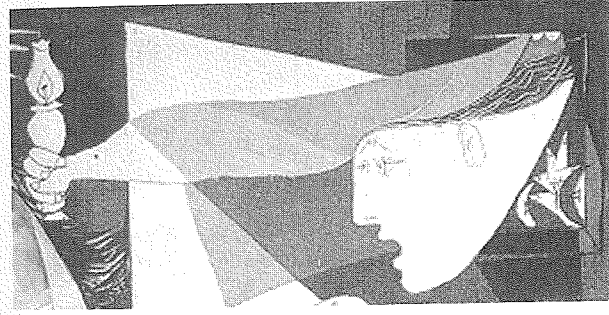
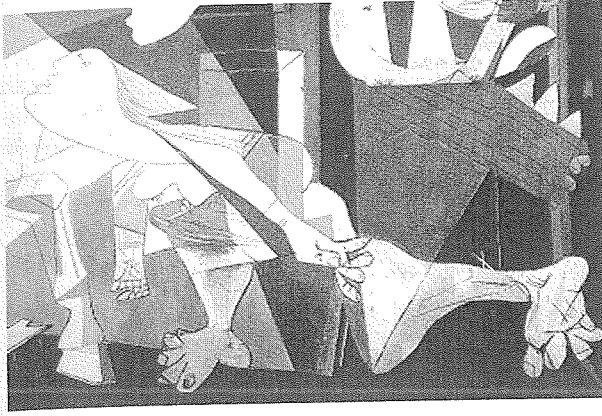

Picasso, boğa maskesi ile.

kabul edilen 1935 tarihli *Minotauromachy*'de zaten vardı¹⁵. Peki her biri burada neyi simgelemek için bir araya getirilmişti? Örneğin, atın üzerinde parlayan o ışık acaba Guernica'ya atılan bombaları simgeliyor olabilir miydi? Yoksa bir ışık huzmesi miydi? Bir fotoğraf makinesinin flaşı? Bombalarla gelen ölüm? Teknolojinin yanlış kullanımına getirilen bir eleştiri? Ya da bombaları taşıyan pilotlardan birinin gözü? Ortada İspanya'nın geleneksel boğa güreşlerinden esinlenmiş bir sahne olduğu kesindi, boğa da büyük olasılıkla saldırgan ve kara faşizmi simgeliyordu da peki at neyi simgeliyordu? İspanyol halkını mı yoksa Cumhuriyetçileri mi? At da boğa da öldüğüne göre, bu durumda savaşta kazanmanın imkansızlığı mıydı resmin asıl mesajı? Peki ya o elinde idare lambasıyla dolaşan kız ya da o çıplak kadın? Klasik dönem heykellerini andırarak şekilde yerde resmettiği asker acaba ölümü değil de ülkenin savaşla yok olan kültür mirasını simgeliyor olabilir miydi? Tüm bu ve benzeri konulara yanıt arayan makale ve kitaplar bazılarının gözünde resmin "yirminci yüzyılın en önemli sanat eseri" olma statüsünü güçlendirirken, uyandırdığı tüm merak karşın Picasso bu konuda hiçbir açıklama yapmadı. Belki de resmin belirli bir tek savaşı değil, tüm savaşları ve tüm kurbanları, insanlığın her savaşla ve şiddet gösterisiyle yaşadığı trajediyi, barış için dökülen tüm gözyaşlarını temsil etmesini istediği için. Kullandığı simgeler, Haden ve Bley'in temaları gibi, İspanya toprağından geliyordu belki ama yüzünde ölümün dehşetiyle yere serilen tüm insanlığı.

Belki de resmin figür ile soyut anlatım, tarih ile evrensellik arasında böylesine başarıyla durabilmesi sayesinde, Charlie Haden ile Carla Bley'in *Liberation Music*

Orchestra'dan sonra yaptığı 1984 tarihli *The Ballad of the Fallen* albümünün adı bana, kanepede uzanmış sigara içtiğim o günden çok önceleri albümü ilk dinlediğimde, 1937 yılında Paris'teki İspanya Pavyonu'nun duvarında serili yatan o figürü çağrıştırmıştı. Albümün faşizme direnenlerin müziklerini bir araya getirdiğini ve İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçileri destekleyen halk cephesinin şarkılarına yer verdiğini biliyordum. Franco'nun Madrid yakınlarında İç Savaş'ta ölenler için anıtsal bir mezarlık yaptırdığından haberdar olunca, albümün adını hemen İspanya İç Savaşı ile ilişkilendirerek yorumladım. Parçalarla ilgili açıklamaları okuyunca gördüm ki meğer albüme adını veren, San Salvador Üniversitesi'nde düzenlenen bir oturma eylemi sırasında ABD destekli Ulusal Muhafızlar tarafından katledilen El Salvadorlu bir gencin cebinde bulunan *Milonga para un Fusilado* başlıklı İspanyolca şiirin İngilizce söylenişiymiş. Yani, aşağı yukarı doğru tahmin etmişim. 'Milonga', 'ballad' ya da 'türkü'; ne fark eder? El Salvador, Portekiz, Şili ya da İspanya; hepsi de beyaz sayfaların ya da haber veya belgesel sunucularının dokunaklı seslerinin boşluğunda asılı duran kuzeydeki "o" yer olmaya aday değil mi?

İşte böyle zamanlarda o boşluğa atılmış bir çılgın olur sanat; sarsarak uyandırır bizi. "Duy!" der; dinleriz. "Bak!" der; ancak o zaman görebiliriz bazen. Bir kitap, bir resim, bir şiir ya da tek bir ezgi, kendimizle ve dünyayla aramızdaki o yerçekimsiz boşluğa değdiği yeri çatlatır; tutunalım da sürüklenip gitmeyelim diye. O çatlaktan içeri, içimize doldukça, görüldüğü gibi renkli ama mat, dumanlı ama kokusuz, hareketli ama cansız, alevli ama ateşsiz olmadığını anlarız gördüğümüz, bildiğimiz, kanıksayarak gören gözümüzün önünden sildiğimiz yaşanmışlıkların. Sanat bizi lüzumsuz gündelik hesaplardan kurtarır, zaman zaman belki farkında olmadan karıştırdığımız öncelik sıralarımızı olması gerektiği şekline yaklaştırır. Dünya ile bütünler, insanlığın taşlar ve heykeller arasında yaşadığı binlerce yılın sonunda geldiği ölüm-kalım noktasında, geçmiş ile gelecek arasında bırakır bizi¹⁶. Bu yazı üzerine konuştuğum Guernica'yı bilen birkaç kişinin tamamının resmi Madrid'in Modern Sanatlar Müzesi *Centro de Arte Reina Sofía*'da görene ya da (resmi gözüyle görene dek öyle olduğunu sanan) ben öyle olmadığını söyleyene kadar 'renkli' hatırlıyor olması da

bundandı belki. Hepimiz resmi 'kırmızı tonları hakim' olarak hatırlıyorduk. Neden mi?

"Bizler sakın bir dünyada uykuya daldık ve birden sarsılarak uyandırıldık... Bir bakış; karanlığın içinden çıkmaya çalışan bir bakış... Buna hakkınız yok; o filmi kilit altında tutmaya hakkınız yok. O bakış, savaşın ta kendisi... Belki de en son halkayı tamamlamayı asla başaramayacağım; ama yine de denemek istiyorum. Hayatımı adeta büyüüp genişleyen ve bir şeylerin üzerinde dönen halkalar içinde yaşıyorum. "Kayıp Bakışlar Koleksiyoncusu"... Yüzyılın başından beri hapsolmuş bir bakış... Uyandırdığımda bebek gibi uyuyordun... Beni bekleyecek misin? Çok uzun bir yolculuktu. Çok uzun bir bekleyiş. O bakışı görmek için çok uzun bekledim. Geri döndüğümde üzerimde bir başkasının giysileri olacak; bir başkasının adıyla çağrılacağım. Bir öpüşme ile diğeri arasında sana yolculuğumuzu anlatacağım, sana insanlığın bitmeyen öyküsünü anlatacağım..."¹⁷

↓

Notlar

1. Ayşe Tütüncü Piyano Perküsyon Grubu, 1998. *Çeşitlemeler - Variations*. Ada Müzik.
2. Charlie Haden, 1969. *Liberation Music Orchestra*. Impulse.
3. Pete Seeger, <http://www.amazings.com/galleries/gallery0161.html>, 30.11.2001.
4. Charlie Haden - Biography, <http://www.dreyfusrecords.com/artists/CharlieHaden.shtml>, 30.11.2001.
5. Charlie Haden, Carla Bley, 1984. *The Ballad of the Fallen*. ECM.
6. K. Breake. *¿Por Qué Guernica? Ideas Políticas Sobre El Arte:1*. <http://userwww.service.emory.edu/~kbreake/>, 30.11.2001.
7. Daniele Conversi, ©1997. *The Basques, the Catalans and Spain - Alternative Routes to Nationalist Mobilisation*. Londra: Hurst & Company, s. 76-77.
8. *Guernica: The Facts*, <http://www.fpp.co.uk/History/General/Guernica/DTel250487.html>, 30.11.2001.
9. Thomas M. Messer, 1980. 'Picasso, Pablo', *Encyclopedia Americana*, cilt 22, s. 67-68.
10. Breake. a.g.e.
11. Messer (1980: 70).
12. ... *Bombing of Guernica*, http://www.pbs.org/treasuresoftheworld/guernica/glevel_1/1_bombing.html, 30.11.2001.
13. ... *Bombing of Guernica*, a.g.y.
14. *Guernica: The Facts*, a.g.y.
15. Messer (1980: 70).
16. Theo Angelopoulos, 1995. *Le regard d'Ulysse*.
17. Angelopoulos (1995). Son replikler.
18. Başka kaynak gösterilmeyen resimlerin tümü için: Breake. a.g.e..

Burga

Pınar Türen

pturen@yahoo.com

Özgür, modern, güçlü kadın bile kendi içinde hesaplaşıyor şimdi. Bu çok farklı bir savaş artık. Hakları kullanma, kendine yol çizme, kendi tavrını belirlemede özgür olan ve davranışlarını sorgu süzgeçinden geçirilmeden varolan kaç kadın var sanıyorsunuz. Feministlerin solukları kesen sloganını hatırlayın "Çıkin apış aramızdan". Böyle bir laf uzaydan mı geldi, gökten mi düştü... İşte bu slogan gerçek bir savaş habercisidir. Kendini kabul ettirmenin, tüm baskılardan kurtulabilmenin, uçabilmenin savaşı.

Tepeden tırnağa 'burğa' diye anılan çarşaf giyen Afgan kadınlar, erkekleri tahrik etmemeleri için bundan böyle yalnızca kadın taşıyan perdeli otobüslerle seyahat edebilecek.

Seriat radyosu, Taliban'ın, yalnızca kadın taşıyan otobüslerin perdelerle kapatılmasını istediğini haber verdi. Seriat Radyosu'na göre şoför de yolculardan bir perdeyle ayrılacak ve böylece herhangi bir temas engellenmiş olacak. Taliban ayrıca, otobüs şoförlerini, kadınlarla samimi olmamaları mesela müzik çalmamaları konusunda uyardı.

Bu arada, Taliban yaptığı açıklamada, otobüs şoförlerini, kadın yolculardan bilet parası toplamak üzere onbeş yaşın altında erkek çocuk muavinler tutmaları yolunda uyardı.

Amerikalı ünlü talk-showcu Jay Leno, Afganistan'da çok ilkel koşullarda yaşamaya mahkum edilen kadınlara yardım amacıyla başlatılan bir kampanyaya yüz bin dolar (yirmisekiz milyar lira) bağışladı. Feminist Çoğunluk Vakfı, onbir buçuk milyon Afgan kadının yaşam koşullarının iyileştirilmesi için kampanya yürütüyor. Kampanyanın Amerika ayağını ise Jay Leno'nun eşi Mavis Leno yapıyor. Asırı dinci Talibanların ülkenin kontrolünü ele geçirmesinin ardından Afganistan'da kadınlara çalışma yasağı getirildi, kızların okula gitmesi yasaklandı. Eşleri Sovyet işgali sırasında ölen birçok kadın, çalışmadığı için açlık tehlikesiyle karşı karşıya. Afgan kadınlar, vücutlarını tepeden tırnağa örten 'burğa' diye anılan bir çeşit çarşaf giymek zorunda. Ayrıca erkeklerin tahrik olma ihtimaline karşı da yüksek ökçeli ayakkabı giymeleri yasak. Kuralları uymayan kadınları ise kırbaç cezası bekliyor.

Uzay çağına ülkesi, Taş Devri ülkesine büyük bir savaş açtı. Dünya, genelde destek verdi, veya verir gibi yaptı; toplantılar, seminerler yapıldı, bilenlere ve bilirmiş gibi yapanlara soruldu, savaşın geleceğiyle birlikte dünyanın yeni konjonktürü tartışıldı. Uzaya roket gönderen ülke, bu sefer tanesi bir milyon dolarlık roketlerini taş taş üstüne durmayan evlere, harabeye dönmüş şehirlere, fabrika veya havaalanı olduğu söylenen metruk yerlere gönderdi.

Bu alışılmış bir durumdur. İnsanoğlu için savaş üremek kadar doğaldır. Her savaş bir güçlü doğurur kendi içinde ve güç denen şey de insanların kurmayı başardığı toplumsal hayat için gereklidir. Güç olmazsa toplumsal hayat olmaz.

Herkes evinde seyretti savaşı. Kimisinin içi kaldırmadı, kimisi dua etti bir an önce bitsin diye, bazısı duyarsızca baktı televizyonunun ekranına, kimisi ise kendi yaşam savaşından gözü bir şey göremediğinden olsa gerek pek önemsemedi olup biteni, ne de olsa bir ekmek için savaşmaktaydı zaten, falan filan... İnsanların teker teker savaşa yaklaşımı önemli değildir. Önemli olan sadece savaşın kendisidir, gücüdür, vahşetidir, tek bir emridir "İleri!".

yanlıspusula

Eskiden hükümdarlar savaşın yıkımlarını bastırmak için oyalama taktikleri kullanırdı. İşgal edilecek toprakların zenginliği paylaşılacak; geçmişin intikamı alınacak ve atalar nihayet rahat uyuyacak; daha iyi şartlarda yaşanacak; din elden gitmeyecek; inançlar başkalarına taşınacak, hatta zorla kabul ettirilecek; böylece, cennetin kapıları açılacak; savaş kazanılınca kırk gün kırk gece şenlik düzenlenecek... Bugün durduğumuz noktada geriye dönüp ufak bir bakış attığımızda çoğu büyük savaşın bir güçlü doğurduğunu, ama binlerce savaşın anlamsızca insan katlinden ve acıdan başka bir işe yaramadığını anlamak hiç de zor değil. Yüz yıl sonra bugün yaşanan savaşların hangisi mantıklı gelecek acaba? Devletlerle cücelerin savaşı mı, yoksa iyilerle kötünün, ezenle ezilenin mi...

Birinci Dünya Savaşında en büyük darbeyi Osmanlı aldı ve yok oldu. Yüzyıllarca Batının iştahını kabartan Anadolu'nun hazin düşüşünü, bizim yıllar sonra Irak'ın bombalanmasını seyrettiğimiz gibi seyretmiş midir insanlar emin değilim. Çünkü o nesil için savaş denen şey her yere keder rüzgarını estirirdi. Bugün olduğu gibi tek bir kişinin bile burnu kanamadan bir ülkede yönetimi değiştirebilen savaşlar o zaman imkansızdı. Savaş güçlü için de, güçsüz için de adil dağıtılmış bir vahşetti. Kimse II. Dünya Savaşını kazanan İngiliz veya Fransızların hatta Amerikalıların burnu kanamadan savaştığını söyleyemez. Oysa bugün savaşın vahşetiyle kederi bile eşit paylaşılıyor...

İkinci Dünya Savaşı ise bir dev yarattı. O güne kadar kendi kıtasında halim selim ekonomisini cilalayan Birleşik Devletler bir anda kendisini Batının büyük ağabeyi ve dünyanın hamisi olarak buldu. Yakın çağın iki büyük savaşının özetle yarattıkları bunlar. Ya tüm bu savaşlarda insanlara ne oldu? Kendi halinde yaşayan insanlara Piyon Acısından başka, ne getirdi savaşlar?... Hiç.

Milyonlarca insan savaşta öldü, milyonlarcası ise savaşın açtığı derin yaralarla yaşadı. Ama savaşın halkların gözünde haklı çıkartılması, devletler için her zaman önemliydi. Hiçbir hükümdar, yüz binlerin öldüğü bir savaştan malup çıkıp, sarayına dönüp sefasına rahat rahat devam edemez. Kaybedilse bile savaş haklı olmalıdır. Bir nedeni olmalıdır. Kan boşuna akmamalıdır. Yığınların beyni güzelce yıkanmalı ve kurulamadan asılmalıdır ki bir sonraki savaşa hazır olsun...

Babam II. Dünya Savaşında ilkokulda bir çocukmuş. O günlerden en iyi hatırladığı şey, yaz kış kısa pantolon ve ayağında mesle dolastığıydı. Babaannem ise özenle kaçırırdı o karanlık günleri anlatmaktan. Sadece "Hiçbir şey yoktu, hiçbir şey yoktu" dediğini hatırlıyorum. Ama dikkatli bakılırsa gözlerindeki o bulanık ifadeden çıkartılabiliirdi ne

hissettiği: Saf acı. Babası Rus Harbinde donarak ölmüş binlerce çocuktan sadece biriydi. Çıplak ayaklarıyla geçmiş yetim çocukluğu, ufak bir dağ köyünde sıfır noktasında bir hayat, sonra evlilik ve çocuklar, onları okutabilmek için büyük şehre göç... "Hayat bir mücadeledir" in en açık ve tipik ispatı. Ve "Hayat her şeye rağmen güzeldir" in, çünkü tüm o zorluklar ve mücadeleler arasında Babaannemin de bir sürü mutluluk yaşadığını biliyorum. Ve kendi hayat mücadeleleri ile gerçek savaşın birbirine girmediği bireylerin hiçbirinde görmediğim irade ve milliyetçiliği gördüm Babaannemde. Bugünkü insanlar için kendi savaşları ne kadar kutsalsa, onun için de ülkesinin savaşı o kadar kutsaldı. Bugün savaşta ölecek insan, arkasında da acı çekecek gönüllü bulabilmek için suni olarak aşılınmaya hatta yaratılmaya çalışılan milliyetçiliğin ne kadar önemli olduğunu görmemek mümkün mü? Savaşın bu kadar kritik olduğu bir sistemde, savaşacak adam ve haklı sebep bulmaktan daha önemli ne olabilir? O kendi küçük ama sonucu sadece bizim çıkarımıza olan savaşlarımızdan başımızı kaldırp, toplum savaşına canı gönülden katılmaya o kadar uzağ ki, değil beyin yıkama, suni dölleme bile bizi artık o savaşlara inandıramaz derken, bir de bakıyorsunuz yüzyıllardır yan yana efendi gibi yaşayan toplumlar birbirine girmiş. Saraybosna yıllarca kanadı. Sadece ölen insanları değil, güveni, dostluğu, sevgiyi, barışı, refahı, hatta özgürlüklerini de gömdüler geride kalanlar. Üç milletin tüm dünyaya örnek olacak kardeşliği, arkasında kan ve acı gölü bırakıp tarihe gömüldü. Hepsi ucuz milliyetçilik, sahte ülkücülük masallarına kurban gitti. Ama aşılamanın başarısız olduğunu kim söyleyebilir?

"Savaş görmüş insanlar" diye bir gruplaşma bilindik bir yaklaşımdır. Savaş yaşamış insanlar güçlü, yenilmez, kolay mutsuz olmayan (çünkü o kadar kötü şeyler yaşamışlardır ki daha kötüsü olamayacağı için her gün şükretmek onlar için normaldir) ve uzun ömürlü insanlardır. Oysa psikolojiye göre onlar depresyon sınırında, paranoyak, uykusuz, umutsuz nesillerdir. Vietnam savaşından sonra kesinlik kazanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (Post Traumatic Stress Disorder) aslında ilk olarak Freud tarafından I. Dünya Savaşından sonra ortaya atılmıştır. Ne zannediyorsunuz, nedenini pek de anlayamadığı bir savaşta, yanında arkadaşının bacağını bir yerde kafasını başka bir yerde görmüş, su içer gibi adam öldürmüş, binlerce kez korkudan altına kaçırılmış bir insan, savaş bitince ellerini yıkayıp, temiz giysilerini giyip, yeni hayatını koluna takıp rahat ve huzur içinde evine mi döner? Askerden kaçanı ağır cezalar bekler, savaştan kaçanı ise vatan hainliğinden yargılanmak ve belki de... ölüm. Kaçmayanları ve ölmeyenleri de çeşit çeşit sıkıntılar, hastalıklar ve kabuslar...

Travma Sonrası Stres Bozukluğu öncelikle askerlerde görülmüş. Kadınlarda ise en çok tecavüz vakalarında rastlanıyor. Savaşın tek mağduru sanılan erkeklerdir ama

acıasını çekenler kadınlardır. Modern, çağdaş, demokratik ve gelişmiş dünyanın Bosnalı, Nikaraguaylı, Filistinli, Afgan kadınları. Çocuklarını pislik ve açlık içinde büyüten sonra onları ölüme gönderen kadınlar, savaşırken bile seks objesi olmaktan kurtulamayan kadınlar, tecavüz işkencesine katlanmak zorunda olan kadınlar. Ve ne kadar çetin koşullara dayanırsa dayansın asla eril gücün sınırlarına kavuşamayan kadınlar.

Kendi içinde bir savaştır insan hayatı. Bırakın elde silahlarla çarpışmayı, sadece hayatı olduğu gibi, saçma ve akıl almaz kurallarıyla kabullenmek bile başlı başına ciddi bir savaştır. Kadınların binlerce yıldır verdiği savaş ise ne tarihe altın harflerle kazınmış bir meydan muhaberesi ne de topla tüfekle yazılmış bir destandır. Tüm baskı tarihleri ve şekilleri arasında hiçbir baskı, kadınlara yönelik olanlar kadar etkin, yaygın, kültürler arası ve uzun süreli olmamıştır. Sistematik bir oyun gibidir kadın olmak. Hem doğal hem de sinsi olunmalı yoksa sistem sizi yakalar ve deşifre eder. Kafkaesk bir romanda böcek olmak gibi bir şeydir: Birisinin anası, bir diğerinin kızı, birisinin sevgilisi, diğerinin karısı, berikinin metresi olmak ve hepsinin bitmek bilmeyen arzularını doyurmaya çalışmak. Ama onları doyururken, kendi kurallarından çok sistemin koyduğu kurallarla oynamak. Roller, roller, roller... İyi anne, cici kız, üretken kadın, uysal yönetici, çalışkan ve ucuz işçi. Bereket Tanrıçasının memelerinden süt akmalı ve tüm toplumu beslemeli ve aynı memeler şehvet ve arzu uyandırmalı ve kendini isteyenlere teslim olmalı, sormadan, sorgulamadan, düşünmeden hatta belki istemeden.

Bastırılmış cinselliği, yetenekleri, arzuları, hırsları hatta aklıyla şimdi özgür dünyada yerini arıyor kadın. Çok geç değil daha Yirminci yüzyılda haklar alınmaya başlandı; önce politik ve medeni haklar, derken cinsel ve ekonomik haklar. Ama alınan hiçbir hak binyıllardır kafalara kazınanları değiştirmiyor. Namusunu, ahlakını, kimliğini, fantazilerini hala sorgulamak zorunda kadın. İyi genleri aramak ve doğru geni bulduğunda sadece ona ait olmak zorunda. Bu demektir ki her türlü baskıdan kurtulmuş bir cinsellik istese de yaşayamaz. Beğenmekten çok beğenilmek ister, çünkü varlığının ve benliğinin başkaları tarafından onaylanmasına ihtiyaç duyurulmuştur. Başkalarının benliğine mahkum bırakılan kadın patlar. En iyisi onu patlamayacak kadar kendine güvensiz, mümkünse bir embesil yapmaktır. "Sen yapamazsın"lar, "Beceremezsin"ler, "Düşünemezsin"ler işlenir beyinlere. Ve tabii tüm savaşların en iyi taktiği, kaleyi içerden fethetme! Kadınlar en çok da kadınlardan korkarlar, çünkü aslında Lady Machbeth kadar ölümcül zekaları olabileceğini iyi bilirler. Ne acıdır ki, isteri krizi geçiren kadına, en çok diğer kadınlar kötü gözle bakarlar.

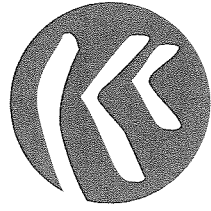
Çok derinlerinde, belki kadın da sapık olmak ister. Rontgencilik, teşhircilik veya tecavüz gibi cinsel sapkınlıkların kadınlarda görülme oranı o kadar azdır ki, bu tip hastalıklara sadece erkek hastalığı olarak bakılır. Ama "neden?" diye sorsanız doğru dürüst cevap almanız çok zor. Belki bir on yıl sonra "Tamamen genetik" cevabı alınacak. Ama o zaman bile genetik evrimle kültürel evrimin arapsacı gibi birbirine girmiş olduğunu unutmamalıyız. Özgür, modern, güçlü kadın bile kendi içinde hesaplaşıyor şimdi. Bu çok farklı bir savaş artık. Hakları kullanma, kendine yol çizme, kendi tavrını belirlemede özgür olan ve davranışlarını sorgu süzgeçinden geçirmeden varolan kaç kadın var sanıyorsunuz. Feministlerin solukları kesen sloganını hatırlayın "Çıkin apış aramızdan". Böyle bir laf uzaydan mı geldi, gökten mi düştü... İşte bu slogan gerçek bir savaş habercisidir. Kendini kabul ettirmenin, tüm baskılardan kurtulabilmenin, uçabilmenin savaşı.

Uzay çağı ile Taş Devrinin savaşını haklı göstermeye çalışanlar, o çok da ne olduğunu bilemedikleri haklara sarıldılar. Tüm medya, tüm bilirkişiler hep bir ağızdan mutluluk çıgıkları atıyor: Kadınlar burgadan kurtuldu!

Siz ne hakla o kadınlar adına, hatta tüm kadınlar adına sevinyorsunuz. Bombardıman askerleri mutlu, amaçlarına ulaştılar; kimse aşığılarda neler olduğunu tam bilmiyor. Tek bildiğimiz gazetecilerin öldürüldüğü. Ama hayır, dünya mutlu, çünkü burgalar çıkartıldı. Onların yerine çarşaf, cahillik, tecavüz, istismar, açlık giyilmiş önemli mi? Herkesi kalbinden fethedecek bir sembol bulundu ya, gerisi önemli mi? Beş yıldır Afganistan'da kadınlar yollarda kırbaçlanırken, Bosna'da toplu tecavüze uğrarken, dünyanın her üçüncü dünya ülkesinde analar kayıp çocuklarını ararken neredeyiz peki? Şimdi gelişmiş dünya, kazandığı zaferden mutlu, her haber programı, her gazete, her bilirkişisi aynı şeyi söylüyor: Burga yok artık. Sanki tüm kıyameti sırf bu yüzden kopardılar... Bugüne kadar yaşadıklarıyla bundan sonra olabilecekleri düşünmeden herkes mutlu, kadınların içi rahatladı, hemcinsleri artık burğa giymeyecekler. Sevinç gözyaşı. Sonrasını ben düşünmek istemiyorum. Çünkü burgadan kurtulan kadınları başka kapatılmaların beklediğini biliyorum. "Elbette ilk adım önemlidir".

Avutun kendinizi avutun...

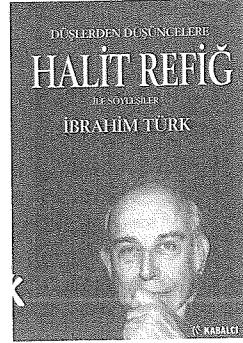
↓

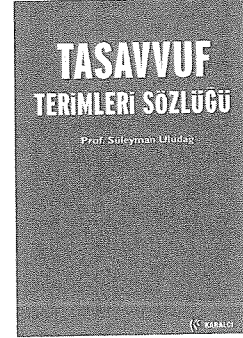
KABALCI YAYINEVİ

Tel: (0212) 522 63 05

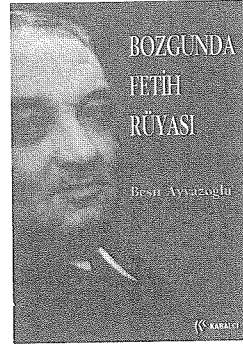
Faks: (0212) 526 84 95

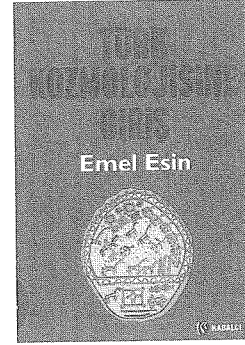
HALİT REFİĞ İLE SÖYLEŞİLER
İbrahim Türk

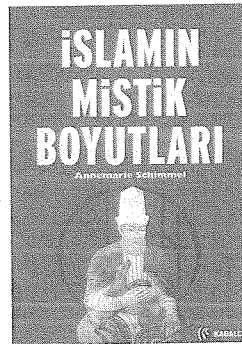
TASAVVUF TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ
Süleyman Uludağ

BOZGUNDA FETİH RÜYASI
Beşir Ayvazoğlu

TÜRK KOZMOLOJİSİNE GİRİŞ
Emel Esin

İSLAMIN MİSTİK BOYUTLARI
Annemarie Schimmel
Çeviren: Ergun Kocabiyik

MOĞOL İMPARATORLUĞU TARİHİ
Jean-Paul Roux
Çevirenler: Prof. Dr. Aykut Kazancıgil-Ayşe Bereket

Benzin İstasyonu

Ayfer Tunç

Yanmış binaları geçtikten sonra, yolun sağ tarafında ufak bir bina görüldü. Onarılmış gibiydi. Binanın varlığındaki bir şey çağırıyordu bizi. Burada duralım mı diye sormadık bile birbirimize. Öyle tuhaf bir alem, öyle gerçeküstü bir atmosfer sunuyordu ki, sanki içine dalmazsak bir şeyler yarım kalacak, gerçekliğimizin katılığı hiç yumuşamayacaktı.

Acı veren duyguları işaret etmesine rağmen, ritmi fazla oynak bir şarkıya eşlik ederek, uçsuz bucaksız bir arazinin ortasında dümdüz bir çizgi halinde uzanan asfaltta yolculuk ediyorduk. Neşeliydik. Karnımız tok, sırtımız pekti. Arabanın arka koltuğunda suyumuz, gazozumuz, meyvalarımız, bisküvilerimiz, çikolatalarımız, şapkalığımız, güneş kremlerimiz, gözlüklerimiz, fotoğraf makinelerimiz, "guide book"larımız vardı.

Epeyce uzun bir yoldan geliyorduk. Arkamızda bıraktığımız şehirler bize hüzünden çok neşe vermiş, bizi iyi ağırlamıştı. Hayatımızdan memnunduk. Arazinin dokusu değiştiğinde oynak şarkı bitmişti, ama içimizde aynı neşeli ritimle devam ediyordu. *Unut, sevme beni, bu aşkın sonu, ne yazık ki hicran, gözyaşı dolu...* Arkadaşım saatlerdir araba kullanıyordu, biraz mola versek fena olmayacaktı. Tuvalete gitmeliydik, soğuk suyla elimizi yüzümüzü yıkamalıydık, bir bardak çay içmeliydik.

Arazinin dokusunun sertleşmeye başladığının farkındaydık, ama sonuçta doğaydı, hafif bir şaşkınlık geçiriyor, ardından görüntüyü hemen kabulleniyorduk. İlk yanmış binayı gördüğümüzde, içimizde devam eden şarkı tam susmasa da hafifledi. Harap olmuş, tek katlı bir benzin istasyonuydu burası. Çatısı çökmüş, ayakta kalan duvarları isle kararmış, içeri kimse girmesin diye kapı boşluğuna çapraz kalaslar çakılmıştı. Böyle bir binayla karşılaşmanın verdiği şaşkınlık içimizdeki şarkıyı soldurdu. Ama biz iki ahmak turisttik, turistler ne beklerse onu bekliyorduk şehirlerden; iyi yemek içmek, biraz hoş kültür, hoş tarih, hoş coğrafya, bir daha görmeyeceğimiz insanlarla kısa süreliğine kurulmuş dostça ve duygulu ilişkiler, hepsi bu. Uzun ve zevkli bir gezinin tadını çıkarıyorduk. Her şeyi soracak, her ayrıntıyı merak edecek vaktimiz yoktu, daha yolumuz uzundu.

Güneş sertti, hava fazla kuru ve sıcaktı. Acaba bu yüzden mi camları kapatıp klimayı sonuna kadar açtık, yoksa bu serinleme arzumuz sormak istemediğimiz soruların çevremizi kuşatmasından mıydı? Arada bir yanmış binaların önünden geçiyorduk. Güneşin hışımına teslim edilmiş bu coğrafya, her anlamda sertleşiyordu. Geçtiğimiz şehirler arasındaki geniş topraklarda fıstık ağaçları, tarlalar, ufak tefek yeşillikler varken, arazi giderek taşlaşmıştı. Taş ülkesine giriyorduk. "Şuraya bak," dedi arkadaşım, "her taraf taşlı tarla." "Taşlı tarla değil," dedim, "taş tarlası, sanki ne ekersen ek, taş bitiyor." İçimdeki şarkı tamamen sustu. Ama buna henüz sert bir sessizlik diyemezdim, can çekişen bir ritm devam ediyordu. Bu ritmin de donacağını ve sanki başka bir gezegende, belki de başka bir hayatta, başka bir boyutta bir süreliğine var olmuşum gibi tanımlanması güç bir his içine gireceğimi bilmiyordum.

Yanmış binaları geçtikten sonra, yolun sağ tarafında ufak bir bina görüldü. Onarılmış gibiydi. Binanın varlığındaki bir şey çağırıyordu bizi. Burada duralım mı diye sormadık bile birbirimize. Öyle tuhaf bir alem, öyle gerçeküstü bir atmosfer sunuyordu ki, sanki içine dalmazsak bir şeyler yarım kalacak, gerçekliğimizin katılığı hiç yumuşamayacaktı.

Benzin istasyonu bir L harfi oluşturacak şekilde bitleştirilmiş iki küçük, alçak binadan ibaretti. Rastgele bir yerde durduk ve indik. Taşların altında sıcak seven

böcekler, akrepler uyuyordu. İki binanın birleştiği yerde, -bina dedimse, iki büyükçe oda- bir basamak yükseklikte beton bir zemin oluşturulmuştu. Gölgeydi. Ortada kocaman, sekiz kişilik bir yemek masası vardı. Üstü haraptı ama, birer aslan pençesini andıran ayaklarına bakılacak olursa, el yapımıydı. Etrafında birbirini tutmayan beş sandalye vardı. Beyaz plastik bir koltuk; oturma yeri ve arkılığı fûme rengi vinileks kaplı, kaplamasının yırtıklarından süngerleri fırlamış demir bir sandalye; arkılığındaki tahtalardan biri diş gibi eksik, aksak bir tahta iskemle; sigara yanıklarıyla dolu kadifesi alabildiğine eprimiş, muhtemelen yemek masasının takımından eski bir sandalye daha; bir de hasır tabure. Ama asıl ilginç, sağ taraftaki odanın duvarına dayanmış olan, yepyeni, sarıdan mora uzanan gökkuşağı renklerinin yumuşacık birbirine dolandığı uzun bir plaj şezlonguydu.

Gerçek üstü bir aleme korkak ve çekingen bir giriş yapıyorduk. Sağ tarafımızdaki odadan bir anda genç bir adam çıktı. Uzunca boyluydu. Yüzündeki kararmanın birazı güneşten, çoğu sert geçen bir hayattan olmalıydı. Bu taş ülkesinde varolmak. Soluk, kırmızı bir tişört ve çok eskimış blucin vardı üzerinde. Öyle ansızın karşımıza çıktı ki, korktuk. "Biz çay içecektik de..." diyebildim. "Varsa yani..." Genç adam gülümsedi, "Yoktur ama demleriz," dedi. "Başımınla beraber." Yoksa kalsın, demeye kalmadı, genç adam çıktığı odaya girdi.

Arkadaşımınla birbirimize baktık. Sanki, iklimimiz de aynı şeyleri göremeyebiliriz, iyice aklımızda tutalım, sonra birbirimize anlatırız diyorduk. Arkadaşımın yüzündeki şaşkın ve anlamaya çalışan ifadenin aynısından benim yüzümde de vardı, belki daha da meraklısı.

Ben eprimiş kadife kaplı iskemleye oturdum, arkadaşım plastik koltuğa. Genç adamın girdiği sağ taraftaki penceresiz odada devasa bir buzdolabı görünüyör, korkunç bir gürültü çıkararak çalışıyordu. Tam karşımda öbür oda vardı, onun cephesi diğerinin aksine boydan boya camlıydı. İçeride büyük bir büro masası, arkasında en gösterişlisinden, ama yırtılmış bir makam koltuğu vardı. Masanın önündeki iki koltuk devrilmiş, arasındaki sehpa kırılmıştı. Masanın arkasındaki duvarda asılı olan düğmeli kadife panoyu tek bir çivi tutuyor, eğri duran pano her an düşecekmiş hissi veriyordu.

Genç adam elinde çelik bir çaydanlıkla devasa buzdolabının bulunduğu odadan çıktı, elindeki demliği çalkalayıp irili ufaklı taşlarla kaplı bahçeye döktü. Çay posasıyla karışık su, kızgın taşların üstünde cızırdadı. Onu izlerken bu tanımlanması güç yere benzin istasyonu kimliğini veren tek pompayı gördüm. Binadan on beş yirmi adım kadar ilerideydi. Geçtiğimiz şehirlerde hiç olmayacak kadar eski bir pompa. Üstüne, bozuk bir el yazısıyla "mazot" yazılmış bir mukavva parçası asılmıştı.

Citle çevrilmemiş olduğu için bahçe diyemeyeceğim, bu acımasız doğanın doğal bir parçası gibi duran uçsuz bucaksız alanda, paslanmış bir su dolabı güneşin altında öylece duruyordu. Beyaz emayesi yer yer dökülmüştü, musluklarının nikelajı kalmamış, vaktiyle içinde su varken damlattığı yerler paslanmış, paslı su akarak üzerinde iz bırakmıştı. Dokunsan devrilecekti. Kızgın güneşin altında unutulmuş bir su dolabının bana bu kadar hüznün verebileceğini hiç düşünemezdim. Coğrafyanın doğal üyesi taşlar dışında her bir varlığın yaşama savaşı verdiği bu acayip alemde, su dolabının o garip hali bana dokunmuştu. Bir sigara yaktım.

Geçtiğimiz her şehirde tipik turist soruları soran, yeterli ve dengeli bir merak gösteren, gezimizin tadını artıracak unsurlar konusunda titiz davranan arkadaşım sus pus kesilmiş, taşların ufuk çizgisini bile belirlediği bu garip araziye dalıp gitmişti. Doğada herhangi bir engebe yoktu. İrili ufaklı taş ve kayayla kaplı, insana başka bir gezegene düşmüş duygusu veren bu sonsuz araziye parlak, pürüzsüz bir asfalt ikiye bölüyor, asfaltın üzerinden binde bir, bir taşıt geçiyor, taşıtın uzaklardan gelen gürültüsü, kayaların arasında dağılıp gidiyordu.

Genç adam buzdolaplı odadan çıktı. Elinde su dolu iki buçuk litrelik bir meşrubat şişesi ve dibi yeşillenmiş bir bardak vardı. "Su içersiniz," dedi, "hava çok sıcaktır." "Ben içerim," dedim. Genç adam bardağı bir parmak suyla çalkaladı, sonra doldurup bana uzattı. Buruk bir su içtim. Genç adamın gösterdiği nezakete karşılık sigaramın izmaritini yere atmak istemedim, bir kül tablası var mıdır diye bakınırken, "Yere atarsınız," dedi. "Bizim keçi yer." Anlamadım. O sırada üzeri gökkuşağı renkleriyle kaplı şezlongun altından, kızıl tüyleri alev alev yanan çok zayıf bir keçi çıktı. Şezlonga uzun uzun baktığım halde, altında bir kecinin uyuduğunu fark etmemiştim. Keçi, yere atıp üzerine bastığım izmariti yedi. "Ne bulursa yer," dedi genç adam keçiye işaret ederek. Şaşkınlıktan donmuşluğumuzu silkelemek isteyerek gülüştük. Bir yararı olmadı.

Az sonra genç adam elinde üç çay bardağı ve bir tek çay kaşığı ile geldi. Yıllardır yıkanmamış bir kaseinin içinde toz şeker vardı. "Bizim çaylar buruktur," dedi çayları koyarken. "Siz alışık değilsiniz. Çarpar." Olsun. Biz çarpılmıştık zaten çarpılacağımız kadar. Çaylarımızı içiyorduk, genç adam bizim yanımızda sandalyeye oturmuyordu, çömelmişti, elinde alışık olduğu çay bardağı. "Hiç yağmur yok bu sene," dedi. "Dört ay oldu, damla düşmedi." Etrafa baktım, yağsa ne olacaktı? Her taraf taş. "Siz bir şey ekliyor musunuz ki?" diye sordu arkadaşım. "Biraz buğday..." dedi adam, "ileride köyümüz vardır, ama tarlalar da yandı. Açık bu kış." Sonra konuyu değiştirmek istedi. "Nerden gelirsiniz, nereye gidersiniz?" Kırık dökük cümleler söyledik, geziyorduk iste,

hiç görmemiştik buraları. Çok ilginçti doğrusu. Dinler gibi yaptı. Şurayı mutlaka görün demedi öteki şehirlerde rastladığımız insanlar gibi. Derin kaygılarının ve umutsuzluğunun içinden bir tavsiye çıkarıp bize veremezdi. Sessizlik oldu. Arkadaşım "Bazı binalar gördük," dedi. "Yanmış mı onlar?" "He," dedi kısaca, "yandı." Yine sessizlik. İkinci sigaramın izmaritini de keçi yedi. Ayağımın dibinde duruyor, yeni bir sigara yakayım diye bekliyordu.

Az sonra asfaltta büyük ve pahalı bir jip görüldü. Rüzgar gibi gelip bizim arabanın yanında durdu. Lastiklerinin altında taşların gıcırdağını duyduk. Önde oturan uzun boylu, bu sıcak yaz gününde ceket giymiş iki adam atladi, biri arka kapıyı açtı. Koruma oldukları belliydi. Kısa boylu, beyaz saçlı, ufak tefekliğine rağmen bakışlarından bir sertlik akan elli yaşlarında bir adam indi jipten. Genç adamın sırtı dönüktü, geldiklerini görmediği halde, yerinden fırladı. Yüzünün kağıt gibi bembeyaz kesildiğini gördüm.

Beyaz saçlı adam öyle kendinden emin adımlarla bize doğru geliyordu ki, korkmadım desem yalan olur. Aramızda birkaç adım vardı, bize şöyle bir göz attı. Bu bölgeye yeni merak salmış ahmak turistlerden olduğumuzu anladı, bizi nasıl konumlandığını ifade eden, alaycı ve üstten bir bakışla baktı, "Hoşgelmişsiniz," dedi. Sesi buyurgandı, etkileyiciydi. Bizim cevabımızı beklemeden buzdolaplı odaya girdi. Genç adam ve korumalar onu izlediler. Arkadaşım ile birbirimize baktık. Bir şeyleri anlıyorduk da, ifade etmenin ne yeri, ne zamanıydı.

Aklımızdan aynı şeylerin geçtiğini daha sonra konuştuk. Korkmuştuk, pek tekin bir yerde değildik, gitsek iyi olacaktı da, hemen kalkıp gidersek doğru olur muydu... Derken genç adam tekrar çıktı odadan. Neşeliydi. "Biz gidelim artık," dedik. "Olmaaz," dedi, "bire çay daha içersiniz." Belli ki önünde korkudan titrediği beyaz saçlı adam bizi ağırladığı

için kızmamış, hatta belki git ilgilen demmişti. Birer çay daha içtik. "Borcumuz ne kadar?" dedik. "Borcunuz yoktur," dedi. "Olmaz," dedik, ama genç adam dinlemedi. "Gene buyurun, başımızla beraber," dedi.

Arabaya yürürken keçi peşimizden geliyordu. Paketteki son sigaraları keçiye verdim, yedi. Tekrar yola koyulduk. İçimizde tuhaf bir soğukluk vardı. Konuşamıyorduk, müziği açamıyorduk. Suskunduk. Neden sonra arkadaşım "Sence kim yakıt o binaları?" dedi. İçimi çektim. Sence ne yiyor bu insanlar, sence o odada ne olmuş da bütün eşyalar altüst, sence buradan kim yakıt alıyor, o beyaz saçlı adam ne iş yapıyor, buralarda köpek var mıdır, varsa ne yiyor, bu hayat böyle mi sürer burada, bu nasıl bir mücadeledir ki hiç bitmez, bu taşların arasında bir şey yetişir mi, keçi izmaritlerin filtresini sever mi, genç adam aşık mıdır, en son ne zaman bir yatakta uyumuştur, o şezlonga sadece beyaz saçlı adam mı uzanır, nereden almıştır yabancı mal olduğu belli olan o şezlongu, kırk yılda bir, bir taşıt geçen asfalt yol neden bu kadar düzgün yapılmıştır, arkada bir oda daha var mıdır, buzdolabı neden o kadar büyük, buzdolaplı odanın neden penceresi yok, o el yapımı masa oraya nereden geldi, daha önce kimler oturmuştur o masada, korumalar neden ceket giyorlardı bu sıcakta, silahları var mıdır, silah neden gerekir onlara, beyaz saçlı adam o pahalı jipi nasıl almıştır, jipi varsa başka nesi vardır, genç adamın ömrü bu güneşin altında mı kuruyacak, bu bina da yakılmış mıdır, yakılmış da yapılmış mıdır, yakılmışsa kim yakmıştır, yakanlar niye tekrar yakmamıştır, bu yakılıp yapılmışsa diğerleri neden yapılmamıştır, buralardan bir savaş mı geçmiştir, yoksa hayatın kendisi zaten bir savaş mıdır, doğa neden savaş açmıştır buranın insanlarına, neden yağmur bulutları buranın üstünden geçer de yağmaz, neden? Neden?

↓

70cm x 100cm Büyük Poster

Pentimento'da Buluşalım...

Hayalet Gemi'nin geçmiş zaman seferlerini ve posterlerini Pentimento'dan edinebilirsiniz.

Pentimento

İstiklal Caddesi No: 140/3 BEYOĞLU İSTANBUL
Tel: (212) 293 39 59 (Beyoğlu Sineması Pasajı, alt kat)

Politik Bir Kategori

Slavoj Zizek

Olarak Fantezi

Bir etik felsefesi profesörü olan Slavoj Zizek, özellikle Lacan'ı popüler kültür eserleri üzerinden okumasıyla son dönemde ilgi toplayan düşünürler arasındadır. Bu metin, yazarın *Looking Awry: An Introduction to Jacques Lacan through Popular Culture* adlı eserinin 87-101 sayfalarından Almıla Özdek tarafından derlenmiştir.

Blue Velvet

Birkaç sene önce, Michael Jackson'ın çocuklara karşı cinsel içerikli "ahlak dışı" davranışlarda bulunduğu iddiaları, şarkıcının cinsel ve irksal farklılıkları (ya da tartışmaları) aşmayı başarmış masum Peter Pan imajına darbe vurduğunda, ferasetli bazı yorumcular, şu soruyu sormadan edemediler: Neden şaşırıyorsunuz ki? Michael Jackson'ın bu karanlık yüzü, törenselleştirilmiş şiddet, müstehcen dans ve hareketlerle dolu video kliplerinde (örneğin Thriller ve Bad) zaten bize sunulmuyor muydu? Bu paradoks, Lacan'ın, bilinçdışının ulaşılmaz derinliklerde gizlenmediği, tam tersine, açıkta, görünürde olduğu yönündeki tezine mükemmel bir örnek oluşturuyor. X Dosyaları'nda dedikleri gibi: "Gerçek, dışarda bir yerde."

Somut bir dışsallık üzerinde bu şekilde yoğunlaşmak, ideolojik yapılarda içkin olan karşıtlıkların çözümlenmesinde çok yararlı olabilir. İdeoloji, gündelik hayatın sözde ideoloji dışı katmanlarına da sızar; ancak bunun ötesinde, somut bir dışsallık içinde vücuda getirilen ideoloji, kendi katı formülasyonunun asla kabullenemeyeceği bazı içkin karşıtlıkların da gün ışığına çıkmasını sağlar. Başka bir deyişle, bir ideolojik yapı 'normal' bir şekilde işleyebilmek için, bir tür 'küçük

sapkin şeytan'a uymak ve içkin karşıtlıklarını somut varlığının dışsallığında dile getirmek zorundadır.

Gündelik hayatta, tamamen kullanıma yönelik gibi duran masum nesnelere bile, ideoloji iş başındadır. Sembolik evrende, kullanımın yansıtmacı bir kavram olarak işlediğini asla unutmamak gerekir: bu işleyiş, kullanıma her zaman bir anlam yükler. Bu tür çözümlenmelerin aşılması ise Claude Lévi-Strauss'tur; Lévi-Strauss'un yemek pişirme çeşitleri (çiğ, kızartma, haşlama) üzerine kurduğu göstergesel üçgen, yemeğin aynı zamanda düşünsel göndermelerinin de olduğunu kanıtlar. Onun yaklaşımı temel alınır, insan dışı da aynı

şekilde *matière-a-penser* (düşünce içerikli) olarak değerlendirilebilir: üç temel tuvalet tipi ile Lévi-Strauss'unkine benzer bir üçgen kurulamaz mı? Geleneksel bir Alman tuvaletinde sifon çekildikten sonra dışkının kaybolduğu delik öndedir; böylece dışkıyı koklamak ve hastalık belirtileri olup olmadığını görmek için incelemek mümkündür. Tipik bir Fransız tuvaletinde ise delik tam tersine arkadadır: böylece dışkının mümkün olduğunca çabuk gözden kaybolması amaçlanır. Son olarak Amerikan tuvaleti, iki kutup arasında uzlaşma sağlayan bir tür sentez ortaya koyar - klozet su ile doludur, böylece dışkı suyun üstünde yüzer, göz önündedir, ama incelenmeyecektir. Bu klozet tiplerinin hiçbirinin sadece kullanıma yönelik olmadıkları açıktır: öznenin vücuda ait dışkı karşısında nasıl bir tavır takınması gerektiği de bu tuvaletler aracılığıyla kararlaştırılır ki bu da son derece ideolojik bir eylemdir. Ve elbette, bir akademisyen yuvarlak masasında oturup ideoloji-sonrası bir evrende yaşadığımızı rahatlıkla iddia edebilirken, banyoya gittiği anda ideolojinin ağına düşecektir.

karagöründü!

"BLUE VELVET"
 Kyle MacLachlan and Isabella Rossellini in a scene from the film "Blue Velvet".
 © De Laurentiis Entertainment Group. Release.

Öznenin kuruluşuna, dört farklı açıdan bakmak gerekir. Bunlardan ilki, " (Fantezi kuran) özne, fantazmatik anlatı içine nasıl oturtulur?" sorusu içinde ifade edilebilir. Özne kendi anlatısı içinde şahsıyla gözükse bile, öznenin hemen kendisiyle özdeşleşeceği varsayılmamalıdır. Çok daha yaygın olanı, öznenin ideal-ego ile özdeşleşmesidir: çünkü bu nazarda (gaze) –bu bakış açısında- *Ben*, fantazmatik anlatıda betimlenen hareketler içinde, çok daha sevimli, olumlu bir görüntüye sahiptir. Standart bir pornografi sahnesinde –yani, erkek kadına 'o şeyi' yaparken- izleyici kadını beceren adamla özdeşleşmez. Kadın her zaman, 'o şey'i yapmaktan ve yaparken seyredilmekten hoşlanan teşhirci özne olarak gösterilir; erkek ise, tam tersine, kadının haz aracı haline gelmiş, yüzü olmayan masum bir öznedir. Eğer adam maske takıyorsa, bu maske de izleyiciye, kadına o şeyi yapan erkekle özdeşleşme imkanını tanımaz; daha ziyade, aslında saklanacak hiçbir şey olmadığı gerçeğini saklama işlevini görür, erkeğin öznellikten yoksun, mekanik konumunun altını çizer. İzleyici, erkek aktörle özdeşleşmek bir yana, Üçüncü belirsiz konumla özdeşleşir: o şeyin tadını çıkaran kadına yönelen nazar. İzleyicinin tatmini tamamen yansıtmacı bir özelliğe sahiptir; ve bir kadının fallik haz ile doyuma ulaşabileceğini bilmekten kaynaklanır.

Dolayısıyla, fantezi kuran özne fantazmatik uzam içerisinde kendi görüntüsüyle özdeşleşmekle kalmaz; fantezi, daha da radikal bir biçimde, çok sayıda özne konumu yaratır. (İnceleyen, fantezi kuran) özne bu konumlar arasında dilediği gibi gezinmekte ve özdeşleşmesini de birinden öbürüne taşımakta serbesttir. Burada, çoğul ve

dağınık özne konumları onaylanır; ancak, bu özne konumlarının, öznenin yarattığı boşluktan kesin bir şekilde ayrılmaları gerekir. Örneğin, David Lynch'in *Blue Velvet* (Mavi Kadife) filminde Isabella Rossellini ile Dennis Hopper arasında geçen röntgenci sado mazoşist oyunlar üç özne konumu ortaya koyar: bir tanesi, tuvalete gizlenmiş ve gizlice sahnayı gözetlemekte olan röntgenci özneye aittir (Kyle MacLachlan); ikincisi müstehcen ve iktidarsız babadır, gözetlendiğini bilen baba, iktidarının imgesini yansıtmaya çalışır; ve bir tür şok terapi metoduyla hayata döndürülmeye çalışılan depresif kadın üçüncü konumu belirler¹.

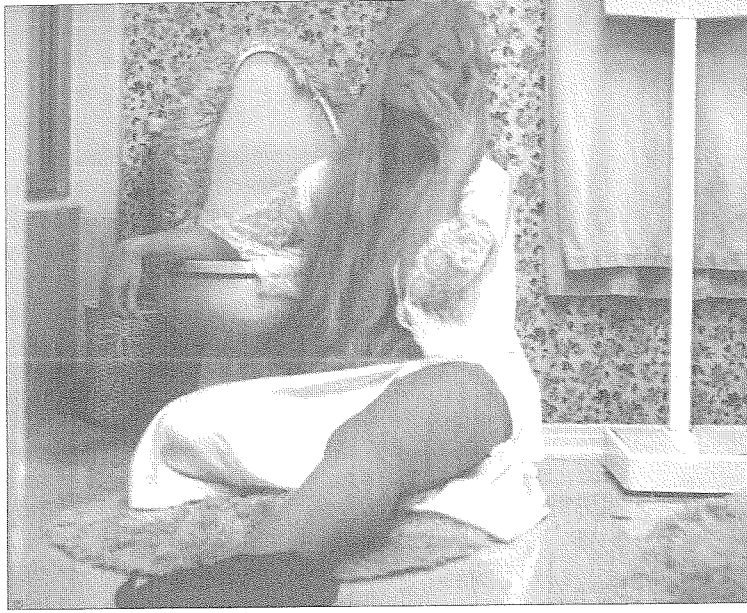
İkinci açı ise, fantezinin, Ötekinin özdeşleşmesi mümkün olmayan nazarını içerdiğidir; bu nazar aracılığıyla özne kendi oluşumu sırasında hazır bulunur. İdeolojinin hizmetinde olan bu kısır döngüye, sağ kanattan milliyetçi bir şair olan

Joze Snoj'un 1980'lerde yazdığı kürtaj karşıtı bir masal örnek verilebilir. Masal Güney Denizi'ndeki bir adada geçer: bu adada kürtajla alınmış çocuklar toplanmışlardır: sakın ve hoş bir yaşam sürmelerine rağmen, ebeveyn sevgisine özlem duyarlar; ve zamanlarının çoğunu, ailelerinin güzel bir tatili ya da kariyerlerini kendilerine tercih etmelerine üzülerek geçirirler. Elbette buradaki kurnazlık, kürtajla alınmış çocukların doğmuş gibi sunulmasındadır; bu çocukların diğer çocuklardan tek farkları alternatif bir evrene gelmiş olmaları (ıssız bir Pasifik adası) ve onlara 'ihanet' eden ailelerini hatırlayabilmeleridir. Bu şekilde, ailelerine azarlayıcı bir nazar ile bakarlar ve onları suçlu konumuna yerleştirirler.

Fantazmatik bir sahne söz konusu olduğunda, şu soru mutlaka sorulmalıdır: bu sahne hangi nazar için sahnelenmektedir? Hangi anlatıyı desteklemek amacını güder? Son zamanlarda yayınlanan bazı belgelere göre,

karagöründü!

Bosna'da UNPROFOR kuvvetlerinin başında bulunan İngiliz General Michael Rose ve onun özel SAS hareket timinin burada gizli bir görevi daha vardı. Savaşan hizipler olarak adlandırılan gruplar arasında ateşkes sağlamak maskesi altında, bu timin asıl amacı suçu Hırvatlara ve özellikle de Müslümanlara yüklemektir. Srebrenica'nın düşmesinden kısa bir süre sonra, Rose'un adamları birdenbire Müslümanların Bosna'nın kuzeyinde Sırpı katlettiğini 'keşfederdiler'; Müslümanlar ve Hırvatlar arasında arabuluculuk yapma girişimleri de aslında gerginlikleri körükledi. Bu saptırmanın amacı, Bosna meselesinin bir tür kabile savaşı olarak algılanmasını; herkesin herkese karşı suçlu olduğunun ve aynı zamanda herkesin eşit derecede suçlu olduğunun düşünülmesini sağlamaktır. Sırp saldırılarını açık bir şekilde lanetlemek yerine benimsenen bu yaklaşım, 'savaşan hizipleri uzlaştırma', sakinleştirme amacını güden uluslararası bir işbirliğinin gerçekleşmesi için gerekli zemini hazırlamış oluyordu. Egemen bir devlet iken saldırıların kurbanı olan Bosna, birdenbire güç düşkün savaş lordlarının, masum kadın ve çocuklar pahasına kendi tarihi travmalarını tatmin ettikleri kaotik bir yere dönüşüverdi. Elbette, Sırp destekçisi tutum, arka planda gizliiden gizliye varlığını sürdürüyordu; ve bu tutuma göre Bosna'da barışın geri gelmesinin tek yolu, bu meselede tüm suçu bir tarafa yüklemekten, başka bir deyişle bir tarafı şeytanlaştırmamaktan geçiyordu: sorumluluk eşit olarak dağıtılmalı; Batı, yerel kabile savaşlarının üstünde yer alan tarafsız hakim rolünü oynamalıydı. General Rose, Sırp yanlısı 'gizli savaş'ında, bölgedeki askeri güçler üzerinde bir değişiklik yapmaktan kaçınıyor; bunun yerine, durumun farklı bir anlatı içinde algılanabilmesi için gerekli zemini sağlamaya çalışıyordu: 'gerçek' askeri hareketler, ideolojik

anlatisallaştırmanın hizmetine girmişti.

Fantezi kurmanın, Kanunun onaylamadığı arzuların halüsinasyonlarla tatmin edilmesi olduğu görüşü yaygındır; oysa fantazmatik anlatı, Kanunun askıya alınmasını/delinmesini temsil etmek bir yana, tam da Onun uygulanması amacını güder -yani, sembolik hadım etme eylemi. Nitekim, incelenmesi gereken üçüncü durum da budur. Bu sebeple, bu tür fantezi kavramsal olarak sapkınlığa daha yakındır. Sapkın törenler, hadım etme eylemini, öznenin sembolik evrene girmesini sağlayacak o ilk ve ezeli kaybı sahneler. Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse, 'normal' özne için Kanun, onun arzularını düzenleyen, yasaklayıcı bir araçtır; sapkının arzu nesnesi ise, Kanunun kendisidir. Kanun, onun özlem duyduğu 'ideal'i temsil eder; o, Kanun tarafından tanınmak ve onun işleyişine dahil olmak ister. Buradaki ironi gözden kaçırılmamalıdır: 'normal' ve edepli davranış biçimlerini yıkmaya çalışan bu 'sapkın ihlalcı',

aslında Kanuna özlem duymaktadır².

Fanteziye işlerliğini kazandıran, öznenin gündelik sembolik evreni ile onun fantazmatik desteği arasındaki boşluktur, incelenecek dördüncü nokta da budur. Lynch'in *Wild at Heart* (Vahşi Duygular) filmindeki en rahatsız edici sahnelerden biri, fantazmatik arka plan ile gerçek arasındaki gerilimi ortaya koyan sahnedir. İssiz bir motel odasında, Willem Dafoe Laura Dern'ü sıkıştırılmaktadır - ona dokunur, şahsi alanına

girer ve tehditkâr bir şekilde sürekli 'Say, fuck me!' der - yani, Dern'ün ağzından, cinsel ilişkiyi onayladığını belirtecek sözü, zorla almaya çalışır. Sahne bu şekilde devam eder; ve nihayet Laura Dern, zor duyulabilecek bir sesle ve bıkkınlıkla 'Fuck me!' der. Bu sözü duyan Dafoe anında geri çekilir; tatlı, dostça bir gülümseme takınır ve neşeli bir şekilde cevap verir: "Hayır, teşekkür ederim, bugün hiç vaktim yok. Ama başka bir zaman, memnuniyetle yaparım." O, asıl istediğini almıştır; ve bu da cinsel ilişki değil, kadının cinsel ilişkiye onay vermesi ve böylece sembolik bir şekilde aşağılanmasıdır. Buradaki tecavüz fantezisi, fantezinin gerçeğe dönüşmesini reddetmekte, böylece kurbanın daha da fazla aşağılanmasını sağlamaktadır - fantezi zorla harekete geçirilmiş ve sonra yarıda bırakılmış, kurbanın üstüne yüklenmiştir. Laura Dern, Dafoe'nin (Bobby Perou) vahşi bir şekilde kendi alanına girmesinden iğrenmez sadece: "Fuck me" demesinden hemen önce kamera Dern'in sağ eli üzerinde odaklanır; Dern elini hafifçe açmaktadır, bu da onun kabullenmeye hazır olduğunu, Dafoe'nin Dern'in fantezisini kışkırttığını gösterir. Standart bir tahrik sahnesinde, hedef konumundaki kadın 'Evet!' dedikten sonra, nazik dokunuşların yerini vahşi cinsellik alır; Mavi Kadife filmindeki bu sahne ise, Lévi-Strauss'un yöntemiyle, yani tersine çevirerek okunmalıdır.

Bu sahnenin travmatik etkisi, öznenin gündelik sembolik evreni ile bu evrenin fantazmatik desteği arasındaki boşluktan kaynaklanır. Bu boşluğu, rahatsız edici başka bir durumdan yola çıkarak inceleyelim. Kadınların sık sık tecavüz fantezisi kurdukları gerçeğine dikkat çekildiğinde, verilen standart cevap ya bunun erkeklerin kadınlarla ilgili bir

fantezisi olduğu ya da kadınların ataerkil libidinal ekonomiyi 'içselleştirdikleri' için kendi kurban konumlarını onayladıklarını, bu yüzden de böyle fanteziler kurduklarıdır. Bu cevabın ardında, tecavüz fantezisi kurulduğu gerçeğini kabul ettiğimiz zaman, basmakalıp şovenist erkek söylemlerine kapı açacağımız korkusu yatar. Bu söylemlere göre kadınlar tecavüze uğradıklarında aslında istediklerini elde etmektedirler; yaşadıkları şok ve korku ise onların bu gerçeği açıkça kabul edecek kadar dürüst olmamalarından kaynaklanır. Böyle düşüncelere verilmesi gereken cevap ise şu olmalıdır: (bazı) kadınlar tecavüze uğrama fantezileri kurabilirler; ama bu durum, gerçek tecavüzü meşrulaştırmak bir yana, daha da kötü ve vahşi bir hale getirir. İki kadın düşünelim: biri özgür, aktif ve kendini ifade edebilen, diğeri ise partnerinin şiddetine maruz kalma ve hatta tecavüze uğrama fantezisi kuran bir kadın olsun. Buradaki kilit nokta, her iki kadın da tecavüze uğradığında, ikincisinin çok daha derin bir travma geçireceğidir; çünkü bu şekilde onun kirli rüyaları dışsal bir sosyal gerçeklik içinde vücuda gelecektir. Bu durumu, Stalin'in unutulmaz bir sözünü uyarlayarak da açıklayabiliriz: hangi tecavüzün daha kötü olduğunu söylemek imkansızdır; çünkü ikisi de en kötüdür. Bir kadına tecavüz etmek onun kişiliğine saldırmaktır ve elbette bu yüzden korkunç bir eylemdir; ama öte yandan, tecavüzün gizli isteklerimize uygun olarak gerçekleşmesi daha da korkunç bir durumdur.

Tecavüz eden erkekler ise, aslında tecavüz fantezileri 'kurmazlar' -tam tersine, nazik erkekler olduklarını ve kendilerini seven bir partner bulduklarını hayal ederler; onlar için tecavüz, gerçek hayatta böyle bir partner bulma

konusundaki başarısızlıklarından kaynaklanan, şiddete dayalı bir eyleme geçiştir.

Bütün bu özellikler, fantezinin ideolojik bir yapı içinde nasıl işlediğini daha iyi anlamamızı sağlıyor. Robert Altman'ın, özel bir yere sahip olan M*A*S*H adlı filmini hatırlayalım: filmin başında, filmin temel 'tonu' geçersiz kılınır; ve böylece Altman'ın sonraki diğer bütün filmlerinin, M*A*S*H'in ideolojik boyuttaki sınırlarının üstesinden gelmeye çalışan filmler olarak yorumlanmaları sağlanır. Başka bir deyişle, aldatıcı dış görünüşüne rağmen, M*A*S*H son derece konformist bir yapıttır: otoriteyi alaya almalar, cinsel çılgınlıklar ve espriler içinde, M*A*S*H takımının üyeleri görevlerini mükemmel bir şekilde yaparlar; ve böylece düzgün bir şekilde işleyen askeri mekanizmaya karşı asla bir tehdit oluşturmazlar. Filmin, uzun süren ve elbette hiç de sorgulayıcı, tahrip edici olmayan TV dizisi versiyonlarının yapılmasına hiç de şaşmamak gerekir. Askeri kırım ve şiddetin, ancak o süslü resmi törenleri alaya alma, sinizm, espri ve şakalarla ifade edilirse dayanılabilecek kadar korkunç olduğunu, M*A*S*H'in de bu tür bir anlatımı seçen

anti-militarist bir yapıt olduğu yönündeki klişe yorumlar, en önemli noktayı gözden kaçırmaktadırlar: alay ve şakalarla sağlanan bu uzaklık, ideolojinin ta kendisidir. İdeolojik özdeşleşme tam da onunla özdeş olmadığımız, onun altında gerçek bir insan yattığını anladığımız anda bizi avucu içine alır. "Her şey ideoloji değildir, ideolojik maskenin altında, ben gerçek bir insanım" konumu aslında ideolojinin pratikte de işlemekte olduğunu kanıtlamaktadır.

Notlar

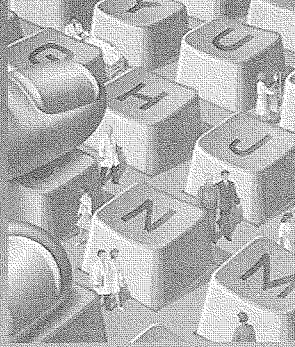
1. Daha ayrıntılı bir analiz için, bkz. _j_ek, Metastases of Enjoyment, ch.5.
2. Sapkına göre Kanun, tam anlamıyla uygulanmamaktadır (Kanun onun kayıp arzu nesnesidir); ve o, bu eksik karmaşık bir denetim/düzenlemeler kümesiyle kapatmaya çalışır (mazoşist törene bakın). Burada unutulmaması gereken nokta Kanun ve düzenlemeler (ya da 'kurallar') arasındaki zıtlıktır: kurallar ve düzenlemeler, Kanunun askıya alınması ya da hiç uygulanmaması sırasında ortaya çıkarlar.
3. Aynı şekilde, tecavüze uğrama fantezileri kuran eşcinsel bir erkek de, bu fantezisi gerçeğe dönüştüğünde, heteroseksüel bir erkekten daha derin bir travma yaşayacaktır.

94.9

AÇIK RADYO

KUM KİTABI

Her Cuma 14:00-14:30
Yekta Kopan & Adnan Kurt

YENİ FRANSIZ ŞARKISI

Her Cumartesi 13:00-14:00
Nazlı Ökten

HAYALET GEMİ'NİN SİMGELER SÖZLÜĞÜ

Her Perşembe 16:30-17:00
Murat Gülsöy, Ergun Kocabyık & Nazlı Ökten

ve hafta içi her sabah 8:00-10:00

Ömer Madra & Şerif Eroİ

Acık Gazete'de

Savaşçı Kadınları

Kadınlarsa yürüyorlar
hâlâ daha, karanlık
bakışlı güzelim kadınlar.
Mayınlar ve tepelerine
yağan füzelerin
arasında, susamış kıraç
topraklara birer bereket
tanrıçası misali
fırlattıkları kızlarını
kaçırmaya çalışıyorlar
yine o topraklardan,
beslemeyecekler işte o
toprakları kanlarıyla:
inatla, kararlı, yürüyorlar
sınırlara doğru.

Gözlerinde, Doğunun kadınlarına özgü o görmüş geçirmiş ifade vardı, koyu, kopkoyu birer kuyu gözlerinde. İçtenliğin saflığa yedirildiği o dinamik, o koşturan, o nefes nefese, o haykıran başkaldırıların çok uzağında, sessiz ve dingin, kısacık cevaplar veriyordu kendisine yöneltilmiş mikrofona. Bir ana kuş gibi kendisiyle beraber taşıdığı kızlarıyla, hayatta kalınacak neresi varsa, neresi kaldıysa onlar için, oraya o korkunç kararlılığı ve sessiz başkaldırısıyla gidecekti, öyle görünüyordu. İnadına varolacaklardı, inadına hayatta kalacaklardı anlaşılın. O, buna karar vermişti. Sesi duyulmuyor, dinlenmiyordu, susturamıyordu atılan savaş naralarını anlaşılın ki, hiç öyle sesini duyurma gibi bir çabası kalmamış gibiydi. O, başkalarının onayını almaya boşvermiş, yolunu çizmiş, kararlı, basa geleni çekilir kılan kadınlığını da sırtlanmış, ne kadar da korkunççasına güçlü, nasıl da kararlı, geçmişti işte sınırı. Ona hükmedeceklerini sananlara gülmek elde mi? Ürkütücü bir dinginlik ve sessizlik içinde, kararlı bakışlarıyla, ürpertici bir olgunluk ve serinkanlılıkla anlatıyordu, belki de ilk kez kendisine yöneltilmiş mikrofona. Gitmeleri gerekmiş; çünkü bombalanacaklarmış, çünkü zaten de hayatları da çekilmez hale gelmiş, açmışlar yıllardır, kocası da ölmüş çatışmalarda daha önceden, para kazanması olanaksızmış, çalışamazmış, yasakmış öyle her işte çalışması, şimdi de bu savaş, gitmeye, sınırı geçmeye mecbur kalmışlar...

Pakistan, bir park, üç kadın, biri kararlı, dimdik, daha yaşlı, diğerleri genç iki kız, örtüleri daha sıkı, gencecik bakışları daha ürkek, savaşın ilk günleri, daha bombalar yağmamış, daha o gergin bekleyiş sürmekte. Kadın, dünyalara savaş açmış. Gençler ona güveniyorlar, besbelli. Üç kadın, kendilerinin fikri bile sorulmadan, üzerlerinden dünya dengeleri değiştirilen, meşruluk sınırları çizilen, dünyaya sesini duyuramayan o toplum tarafından kadınlık sesleri toplumunkinden de fazla yok edilen kadınlardan üçü. Savaş dengeleri kurulurken, dünyayı fethetmeye soyunan binlercesinin kurbanı yüz binlercesinden üçü, boyun eğmek mi eğmemek mi diye bile düşünmeden, böyle bir seçim hakkı bile olmadan, yola koyulan, savaşa çıkan, savaştan kaçarak dünyayla savaşan, ölümle, onları kovalayan, izlerini süren ölümle savaşan, ve savaştıkça bakışları birer dipsiz kuyu, birer korkunç siyah derinliğe dönüşen. Onlar değil miydi bir inancın kamusal bayrağı, o yüzden yok edilen alanlardan, o yüzden sesi bastırılan? Onların sesini bastırarak kendi bastırılmışlığının isyanını yaşamıyor muydu toplumlari? Ve bu isyan değil miydi şimdi yeniden savaş ayarlarının yapılmasına sebep? İçine kapanan bir toplumun bütün yükünü sırtlanmaları beklenmemiş miydi? Onların acılarını dinlemeyen, kendi susturulan sesini bir projeyi beslemeye adayan bir toplumun, haykırışlarını susmaları gereken diğer yarısı değil miydi? Gözleri o yüzden mi böyle bu kadınların? Susan sesleri mi parlıyor gözlerinden? Seslerini susmaları gerekiyordu bu kadınların, nasıl şimdi böyle karanlık bir kuyudan çıkan uğultu gibi parlıyor gözlerinden bu sesler? Ellerini-kollarını, bedenlerinin hiçbir yanını, öyle oraya buraya oynatarak hareket etmiyorlar, kapatıldıkları cendereden çıkmaya çalışan ve cendereyle savaşan Batılı kadınlar gibi. Onlar cendereye kapatıldıkça, cenderenin kendisi mi olmuşlar acaba böyle ki, dünyaya bir karanlık tehdit gibi

simsiyah bakıp, yürüyorlar üstüne üstüne? Yüzümüze bir tokat gibi fırlatıyorlar kız çocuklarını ve dünya onları sahiplenemeyecek kadar zavallı hesapların peşinde, bir zifiri karanlıkta demokrasi falan diye zirvalamakta. Patlayan silahlar onlara sorulmadan doldurulmamışlar mıydı oysa? Öyleyse onlar da kendileri üzerinden yapılan hesaplara sırtlarını döner, sessiz ama boyun eğmeyen, sakin ama beklemeyen, yürür, yürürler işte şimdi. Kanatlarının altında kız çocukları.

Evet, onların da ülkelerinin çok sorunu vardı –toplumların hep çok sorunu vardır, değil mi, kadınların duyulmayan seslerinden daha mühim?- , bir projeye inanması gerekmişti o savaşı toplumlarının, var kalabilmek için. Yok etmeye dayalı projelerini toplumsal varoluşlarının temeli sanmışlardı bazıları. Bu arada da kadınların sesleri ve varoluşları bastırılmıştı biraz. Tamam, patlayan silahlar, toplumların sorunlarını çözmeye çalışan silahlardı... Herhalde... Birileri emperyalizmle savaş üzerinden

dillendiriyordu kutsallığa dayalı projesini –yahu kadınların bu durumu bir sembolden başka birşey değil, proje tamamlanınca zaten kadın da özgürleşecek, değil mi-, diğeri demokrasiyi içi boş bir kutsallıkla sıvayarak, onlara "iyilik" etmeye soyunmuştu, insaniyet namına.

Kadınlarsa yürüyorlar hâlâ daha, karanlık bakışlı güzelim kadınlar. Mayınlar ve tepelerine yağın füzelerin arasında, susamış kıraç topraklara birer bereket tanrıçası misali fırlattıkları kızlarını kaçırmaya çalışıyorlar yine o topraklardan, beslemeyecekler işte o toprakları kanlarıyla: inatla, kararlı, yürüyorlar sınırlara doğru.

↓

Er Ryan'ı

Yekta Kopan

yekta@superonline.com

Kurtarmak

24 Kasım günü
müttefik birliklerden
istihbarat akışı kesildi.
Kunuri'ye geldiğimizden
beri uyumuyorduk ve
her an büyük bir
saldırıya maruz
kalacağımız korkusuyla
tetikte bekliyorduk.
Evet, korkuyorduk. Kızıl
Çin'den korkuyorduk,
komünizmden
korkuyorduk, sakat
kalmaktan korkuyorduk
ama en çok da
ölmekten korkuyorduk.
Ölümler yüzleşmemiz
26 Kasım günü
gerçekleşti.

Doğru dürüst yapılmadıklarından, her basışta altlarında biriken suları sağa sola fıskırtan kaldırım taşlarının üstünden atlaya atlaya yürüyorum. Yağmur bir haftadır dinmedi. İlk günlerde yağmur romantizmine yatkın ruhuma tatlı bir huzur veriyordu ama bankadan bankaya koşturmam gereken şu günde açıkçası sadece sinirlendiriyor. Ayın ilk günü... Bir bankadan maaş alınacak, bir diğerine kredi kartı ödemesi için gidilecek, yeni koltukların senet ödemesi yapılacak ve sıra kiraya gelecek. Aslında salaklık bende, takıntılı davranmasam böyle koşturmama gerek kalmaz. Ama pımpirikli adamım; paraların kasaya girdiklerini gözlerimle göreceğim, dekontları tek tek elime alacağım, akşam eve gidince hepsini dosyalarındaki yerlerine koyacağım... Her ay başında işten izin aldığım üç dört saate bütün işleri sığdırmaya çalışırken, kendime aynı sözü verip duruyorum: "Bir bankaya otomatik ödeme talimatı ver, bütün ödemelerini onlar yapsınlar... Tabii kira hariç". Kirayı mutlaka kendim yatırmalıyım çünkü o bankada beni bir bekleyen var.

Gençliğimde yardım derneklerinin faaliyetlerinde oradan oraya koşturan, resmi ve dini bayramlarda kimsesiz çocukları ziyaret eden, haftanın belli günleri körlere kitap okumaya giden insanları takdir eder ama bu hareketlerinin altında saklı olan duyguyu bir türlü anlamazdım. Yardımseverlik... Bu kelimeyle yapılan açıklamalar bana yetmezdi. O insanların vicdanlarındaki bir rahatsızlıktan kurtulmak, adlandıramadıkları bir sıkıntıdan arınmak ya da çevrelerine gösteriş yapmak için çabaladıklarını düşünürdüm. Yaşım ilerledikçe birçok konuda olduğu gibi bu konudaki düşüncelerim de değişti. Bütün bu yardımların altında yatan en önemli neden korkuydu. Bir gün kendilerinin de sakatlanabilecekleri, yalnız kalabilecekleri korkusu ve kaçınılmaz olarak yaşanacakları gerçeği. Hatta bir keresinde bu fikirlerimi anneme ve babama söyleyip karşılığında duygusuz olmakla suçlanmışım: "Ne demek bu şimdi?" demişti annem, "Kimse sadece yaşlanmaktan korktuğu için iyilik yapmaz. İnsanları mutlu etmenin verdiği hazzı nasıl görmezden gelirsiniz?" Her ayın ilk günü kirayı yatırmak için aceleyle bankaya giderken bunları düşünürüm. Ağaclar da biriken suların aniden şemsiyeme saldırdığı şu anda da kafamda aynı sözler uçuşuyor. Saygısız şoförlerin sıçratıldığı çamurların üstümü başımı rezil etmesi de beni bu düşüncelerden uzaklaştırmıyor. Adını bile bilmediğim o ihtiyara sadece yaşlanmaktan korktuğum için mi yardım ediyorum, yoksa gerçekten de bankanın elli metre aşağısındaki huzurevine kadar ona eşlik etmek bana yardımseverlere özgü bir haz mı veriyor?

İşte bankaya ulaştım. Şimdi şemsiyemi kapatacağım, sularını silkeleyeceğim, kafamı çevirip paçalarımın ne kadar çamurlandığına bakacağım ve ağır kapının itilerek mi çekilerek mi açıldığını unutup yine önce yanlış tarafı zorlayarak içeri gireceğim. Havale kuyruğuna doğru yürürken, gözlerim emekli maaşlarını almak için bekleyen yaşlıların arasında dolaşacak ve onu göreceğim. İş çoktan bittiği halde gitmemiş, beni bekliyor olacak. Bir yandan meşgul görünmek için bankadaki broşürleri okurken, bir yandan sağa sola laf yetiştirmesi beni yine güldürecek. Önce küçük bir baş selamı, sonra belli belirsiz bir el hareketi. Tam

yalnızlığınoyuncakları

benim para yatırmam bittiğinde aniden arkamda belirip "Ne haber delikanlı? Yine geciktin!" diyecek.

- Haklısınız. Ama bu sefer bahanem hazır. Bu yağmurda yürünmüyor bile. Üstüne üstlük bir de saygısız şoförler var. Baksanıza her tarafım çamur oldu.

- Yine sen akıllılık edip şemsiye almışsın, ben onu da unutmuşum, kısacık mesafede sınılsıklam oldum.

- İsterseniz size eşlik edeyim, hem şemsiyeyi ortaklaşa kullanırsınız hem de biraz sohbet etmiş oluruz.

- Sen zahmet etme evladım, iki adımlık yol, ben giderim. Seni işinden alıkoymayayım.

- Ne demek amcacığım? Hadi girin koluma da gidelim.

Üç yıldır her ayın ilk günü bu banka şubesinde kiramı yatırıyorum. Ayın ilk günü, yani bankanın üç dört bina aşağısındaki huzurevinde kalan yaşlıların ellerinde nüfus cüzdanları, ufakık kağıtlara yazılmış notları, imza mühürleri ve kendilerine ait zaman anlayışlarıyla emekli maaşlarını almaya geldikleri gün. Önceleri bu kargaşanın içine girmekten ve zamanın benim için koştururken onlar için dura dura ilerlemekte bir sakınca görmemesinden rahatsız oluyordum. Her söyleneni tekrar ettirmeleri, hangi vezneye gideceklerini bin defa sormaları, banka görevlileriyle uzun uzun sohbet etmeye çalışmaları beni çileden çıkarıyordu. Sonra 'benim gözüm görmüyor evladım, şurada ne yazıyor bir okur musun'larla, 'Nazilli'deki öğretmen kızıma havale çıkarttıracağım, bu sıradan mı yapacakmışım oğlum'larla, 'sen önden geç delikanlı, belli ki acelen var, oysa bizim zamanımız çokook'larla beni kendi dünyalarına aldılar. Tabii bir de yaşlı amcanın yaptığı gibi tatlı bir tebessümle güçlendirilen baş selamlarıyla.

- Oooo, ne kadar da hızlı yağıyor mübarek? Bereket olmasına bereket de, sel baskınları filan olmuyor mu, işte onlara çok canım sıkılıyor.

- İsterseniz biraz yavaşlamasını bekleyelim.

- Yok evladım yok, yolcu yolunda gerek. Gerçi benim için fark etmez ama seni işinden alıkoymayayım. Nasıl olsa şemsiyemiz de var, konuşa konuşa gideriz.

- Bari şu atkınızı iyice sarın boynunuza, hava çok rüzgarlı. Resmen insanın yüzünü ısırtıyor.

- Korkma, korkma acı patlıcanı kırağı çalmaz. Sen kendine bak!

Şimdi huzurevine doğru yürümeye başlayacağız. Sol

tarafıma geçecek, koluma girip iyice yaşayacak. İşlerimin nasıl gittiğini, hükümet hakkında ne düşündüğümü, dün akşam haber bültenini seyredip seyretmediğimi soracak. Ben ne dersem diyeyim, o kendi bildiği gibi konuşacak. Artık paranın hiç değerinin kalmadığını, bu politikacılarla hiçbir şeyin hallolmayacağını ve yeni duyduğu bir yolsuzluğu anlatacak. Kendisiyle ilgili sorularımı ise geçiştirecek. Huzurevinde yasak olmasına karşın sigara içenleri şikayet edecek, iki yıldır kendisine sırt ağrısı çektiren yatağı değiştirmedikleri için yönetimi suçlayacak, gazete okuyacaklarına konken oynayan arkadaşlarından yaka silkecek. Derken huzurevinin kapısına geleceğiz ve omzumu sıkıp "Sağ olasin evladım. Haa, unutmadan söyleyeyim, önümüzdeki ay belki bir iki gün geç giderim bankaya. Beni göremeyince ortalığı velveleye verme sakın," diyecek.

- Sağ olasin evladım. Şey... Gerçi senin işin gücün vardır ama içeri gelip bir çayımı içersen memnun olurum.

Kendini rüzgarın şiddetine teslim eden birkaç yağmur damlası yüzüme çarpıyor. Her şeyin aynı olmasına o kadar alışmışım ki, yaşlı amcanın sözleri bir anda ürpermeme neden oluyor. Beni çay içmeye davet ediyor. Birden ne diyeceğimi bilemiyorum. Amcanın yüzüne boş boş bakıyorum.

- Eh madem zamanın yok ben seni tutmayayım. Bir çay içersen ısınırsın diye düşünmüştüm.

- Yok amcacığım, o yüzden değil... Yani siz birden davet edince... Bugüne kadar... Tabii, tabii içerim çayınızı, çok iyi olur.

Huzurevine giriyoruz. Danışmadaki adam bana bakarak ayağa kalkınca, amca yanına gidip bir şeyler fısıldıyor. Arada 'yeğenim' dediğini duyar gibi oluyorum. Adam benden bir kimlik istiyor. Ehliyetimi verip üzerinde 'Ziyaretçi' yazan kartı alıyorum. Adam kartı boynuma asmamı işaret ediyor. Yardım etmek bahanesiyle yaşlıları kandırıp banka hesaplarını boşaltan bir dolandırıcıymışım gibi bakıyor bana. Birden utaniyorum. Kim olduğunu bilmediğim bir adamın yanında ne işim var benim? Hem şu anda işe gidiyor olmam gerekmez mi? Ne konuşabiliriz ki bu adamla? Aniden bir toplantım olduğunu hatırlamış gibi yapıp kaçsam mı? Bu kadar büyötmeye gerek yok, sonuçta bir bardak çay içeceğiz. Giriş katında kısa bir koridorda yürüyoruz. Burası daha çok bir hastaneyi andırıyor. Beyaz duvarlar, kararmış ve kırık marleylerle dolu zemin, penceresizlikten gün ortasında bile yanan floresan ışıkları. Koridorun sonundaki kafeteryaya geliyoruz. Birkaç plastik masa ve plastik sandalyeler... Amca beni cam kenarına

yakın bir yerdeki masaya davet ediyor. Montumun önünü açıyorum ama çıkarmıyorum, hem henüz ısınmadım hem de böylece bir an önce gitmek istediğimi anlamış olur. Paltosunu çıkarıp yandaki sandalyenin arkasına özenle yerleştiriyor. Oturuyoruz. Odanın köşesinde bir paravanla ayrılmış olan çay ocağından sarımsı beyaz önlüğüyle orta yaşlarda bir adam gelip, "Ne istersiniz Vedat amca?" diyor. Demek adı Vedat'mış. Bu isimdeki tanıdıklarım bir bir gözümün önünden geçiyor. Hayatımda hiç 'Sevmediğim Vedat' olmadığına karar veriyorum. Bu çocukça oyun birden içimin rahatlamasına neden oluyor. Vedat amca bana ne içeceğimi sormadan bir çay, bir ıhlamur söylüyor. "Ben de ıhlamur rica edeyim," diye atılmayı düşünüyorum, vazgeçiyorum.

"Demek senin de işlerin kötü," diyor Vedat amca. İşlerimle ilgili bir şey söylediğimi hatırlamıyorum ama belli ki bir yerden söze girmek istiyor.

- Yaa, öyle... Ama biliyorsunuz bu aralar aynı sorun herkesin başında. Yani sadece bizim sektörde değil, genelde piyasada işler kötü.

- Yine yatıp kalkıp halimize şükredelim. Bu koca kafalarla bu kadarını bile başardığımızı şaşıyorum. Millet çöplükten ekmek topluyor, bunlar daha ne kadar bal yalarız derdinde.

- Haklısınız.

- İngilizce biliyor musun?

Bu soruyu boş yere sormadığını hissedebiliyorum. Masaya oturduğumuzdan beri konuyu bir yere getirmek ister gibi bir hali var. Ben açıkçası torununu işe alacak bir dost, miras davasına bakacak bir avukat ya da protez çene yapacak bir diş doktoru tanıyıp tanımadığımı sormasını bekliyordum. İngilizce bilip bilmediğimi neden soruyor olabilir ki? Ne demem gerektiğini düşünürken çaycı geliyor. Çayı Vedat amcanın, ıhlamuru benim önüme koyuyor. "Yanlış verdiniz," diyorum.

- Yok yok, doğru verdi. ıhlamuru çok seviyorum ama nedense midemi kaynatıyor. Madem ben içemiyorum, bari misafirlerim bu faydalı ottan mahrum kalmasin değil mi ama? Eee, evlat İngilizce biliyor musun?

- Kendime yetecek kadar... Yani, şey... Evet biliyorum.

- Hah, işte şimdi oldu. O zaman Vedat amcana bir iyilik yapacaksın evlat.

Üstü çillerle kaplı ufak tefek elleriyle şekeri ortadan kırıyor. Çay kaşığına bardağın içinde ahenkle çevirirken yüzünü

seyrediyorum. Fırça gibi saçları var; kısa, dik ve beyaz. Yüzüne hayli büyük gelen gözlüğünün ardından insanın içine huzur veren açık renk gözleriyle çayını seyrediyor. Galiba sol gözünde katarakt var. Yaşına göre -sahi acaba kaç yaşında?- genç görünüyor, alnındaki derin çizgileri saymazsak. Ben şaşkın şaşkın seyretmeye devam ederken ceketinin cebinden şişkince bir zarf çıkarıyor.

- Bu mektubu İngilizceye çevirmeni rica edeceğim senden.

Zarfı bana uzatıyor. İçinde ne olabilir ki? Başka bir zaman olsa bu ne olduğunu bilmediğim zarfı elime almaktan, böyle bir işe kalkışmanın sorumluluğundan kaçardım. Ama şu anda içimde adlandıramadığım bir huzur var. Burası gerçekten de bir huzur eviymiş.

- Nedir bu Vedat amca?

- Dedim ya, bir mektup. Aç oku. Eğer hemen çeviririm diyorsan kalemle kağıt getireyim odamdan. İster misin?

- Öyle hemen çeviremem. Önce bir okuyayım da...

Uzun süredir cebinde taşıdığı her halinden belli olan zarfı yavaşça açıyorum. Dörde katlanmış beş altı sayfa beyaz kağıdın üstünde mavi tükenmezle yazılmış, sola yatık, ilkokuldaki 'Güzel Yazı' dersinin defterlerini hatırlatacak kadar özenli bir yazı var. Gözüm hemen yazının başlığına takılıyor. Büyük harflerle ve bir hitap şeklindeki başlık, içimde inanılmaz bir merakın uyanmasına neden oluyor. Ağzımın yanması pahasına ıhlamurumdan koca bir yudum alıp okumaya başlıyorum:

Amerika Birleşik Devletleri Ordusunun Başkomutanı'na;

Bu mektubu size tarihi başarılarla dolu bir ecdadın torunu olarak şerefli Türk ordusunda Gazi mertebesine yükselmiş ve Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'nden 'Kahramanlık Nişanı' almış eski bir asker sıfatı ile yazıyorum. Müttefikiniz olarak katıldığımız Kore Savaşı'nda askerlerimizin gösterdiği üstün başarı çeşitli dönemlerde Başkan'larınızca da dile getirilmiştir. Bütün bunlara istinaden otuz sekizinci enlemi müttefikleri uğruna kanlarıyla boyamakta tereddüt etmeyen yüzlerce Türk askerinden birinin kaleminden çıkan bu mektuba gerekli hassasiyeti göstermenizi ve en kısa zamanda bir cevap vermenizi rica edeceğim.

Başımı yavaşça kaldırıp Vedat amcaya bakıyorum. Demek bu karşımda oturan adam bir Kore Savaşı gazisiymiş. Yakasında bırakın sözünü ettiği madalyayı, askeri bir rozet bile yok. Kendisine baktığımı biliyor ama eski Türk filmlerinin fakir ve vakur babalarına özgü bir edayla pencereden dışarıyı seyrediyor. Belli ki ben mektubu

bitirene kadar tek kelime etmeyecek.

İstirhamımı arz etmeden önce size Kore Savaşı'nda yaşadıklarımı kısaca anlatmamda dilerim mahsur görmezsiniz. Savaşta görev yapan Türk tugayında bir istihkam astsubayydım. 26 Eylül 1950 günü İskenderun limanında başlayan yolculuğumuz, 18 Ekim 1950'de Pusan limanında sona erdi. Hemen ertesi gün Birleşmiş Milletler kuvvetlerine katılmak üzere kuzeye doğru yürüyüşe başladık. Seksen doksan kilometre ilerledikten sonra Taegu bölgesine ulaştık. Sonrasında kuzeye doğru olan hareketimiz devam etti. Komutanlarımız haricinde çoğumuzun yabancı dili yoktu. Bizim yabancı olduğu anlarda baskınlar düzenliyordu. Bir de Kuzey Korelilerin küçük çeteleriyle uğraşmak zorunda kalıyorduk. Ama en kötüsü dondurucu soğuktu. Aralıksız esen sert rüzgarlar dudaklarımızı patlatıyor, yüzümüzde büyük yaraların açılmasına neden oluyordu. Gündüzleri ateş yakarak ısınmaya çalışıyorduk ama geceleri baskın korkusundan bunu da yapamıyorduk. Azıklarımız, su içeren ilaçlarımız, araçlardaki benzin hep donmuştu. Çatışma öncesinde tetiği hissedebilmek için ellerine işeyebilenler şanslı sayılıyordu.

Bütün bu olumsuz koşullara rağmen 22 Kasım günü Kunuri'ye ulaştık. Bize burada Chongchon Nehrinin kenarına mevziilenen Amerikan 9. Kolordusunun doğu yanını koruma görevi verildi.

Yeni paragrafa geçmeden, ihlamurumdan büyük bir yudum daha alıyorum. Ortaokulda, lisede okuduğumuz tarih kitapları geliyor aklıma. O kitaplarda bir iki cümleyle geçirilen Kore Savaşı hakkında bildiklerimi hatırlamaya çalışıyorum. Birleşmiş Milletler, NATO, müttefiklerimiz, Türk'ün kahramanlığı sözleri uçuyor beynimde. Sonra artık televizyondan izlemeye başladığımız savaşları düşünüyorum. Hava saldırıları, canlı yayında yaşanan patlamalar, yıkılan evler, ölümler. Bir sinema filmini izlemekten farksızlaşan katliamlar. Hiç biri Vedat amca kadar gerçek gelmiyor bana. Uzun uzun ona baktığımı görünce, kim bilir kaç kere donma tehlikesi geçirmiş ufak elleriyle, devam et dercesine bir işaret yapıyor.

Sayın Başkomutan, bütün bu anlattıklarımın Harp Akademilerinizde ayrıntılarıyla okutulduğuna eminim. Ama o günleri birebir yaşamış bir asker, anılarını bir kez daha anlatmak istemesini maruz görmenizi rica edeceğim. Ayrıca bütün bu anlattıklarım sizden istirham edeceğim şeyin benim için ne denli mühim olduğunun altını çizmek içindir.

24 Kasım günü müttefik birliklerden istihbarat akışı kesildi. Kunuri'ye geldiğimizden beri uyumuyorduk ve her an büyük bir saldırıya maruz kalacağımız korkusuyla tetikte bekliyorduk. Evet, korkuyorduk. Kızıl Çin'den korkuyorduk, komünizmden korkuyorduk, sakat kalmaktan korkuyorduk ama en çok da ölmekten korkuyorduk. Ölümle yüzleşmemiz 26 Kasım günü gerçekleşti. Çin birliklerinin Tokchon bölgesinden bize doğru nasıl saldırdıklarını, Amerikan kamyonlarıyla Wawon'a sevk edilecek olan birliklerimizin nasıl yaya hareket etmek zorunda kaldıklarını uzun uzun anlatmayacağım. Bunları tarih kitapları da yazıyor. Ama yaralılarla dolu birliğimizin Amerikan askerlerinin rahat ulaşımı için nasıl bir nevi kalkan haline getirildiği, istihbarat akışında ordumuzun neredeyse bilinçli olarak ihmal edildiği, karayolunu emniyete almak için Unsong'a giden yolun bize tutturulmasının sayıca çok üstün olan Çinlilere karşı yem olmamıza neden olduğu yolundaki şahsi görüşlerimi yüksek müsaadelerinizle söylemek zorundayım. Tank desteğinin de kesildiği ve Tongjukkyo nehri boyunca yürüyüşe geçtiğimiz anda korktuğumuz başımıza geldi. Gece yarısına doğru Çinlilerin saldırısına maruz kaldık. Ne taraftan geldiklerini bile göremiyorduk. Bölüğün bir kısmı yemek yediği için toparlanamamıştı bile. Karanlığa doğru ateş açıyorduk ve çatışma daha çok süngü savaşı halinde ilerliyordu. Bir ara geri geri yürürken bir şeye takıldım, ayağım kaydı ve düştüm. El yordamıyla neye takıldığımı anlamaya çalıştım. Midesi deşilmiş bir arkadaşımın bağırsaklarına bastığım için kaymıştım. Tam o anda üstüme doğru kalkan süngüyü gördüğümde kanım çekildi, yapacak hiçbir şeyim yoktu. Gözlerimi kapayıp Kelime-i Şahadet getirmeye başladım. Derken delice bir haykırış duydum. Bağırın taburun en sessiz, sakin, kendi halinde ve o ana kadar hepimizin korkaklıkla suçladığı askeri Tokatlı Halit Çavuştu. Bir yandan galiz küfürler savuruyor, bir yandan süngüsünü böğrüne indirmeye hazırlanan Çinliyi delik deşik edip kafasını tekmeliyor, bir yandan da ağlıyordu. Halit Çavuş, o Çinliyi paramparça etti. İkimizin de eli yüzü kan içindeydi ve böğüre böğüre kusuyorduk. Ona hayatımı borçluydum ama şükran sunacak durumda değildim. Beni ayağa kaldırdı ve savaşmaya devam ettik.

Mektubu bir an için masanın üstüne bırakıyorum. Midem bulanıyor. Vedat amca, okumayı bitirip bitirmediğimi anlamak için merakla önce yüzüme sonra mektuba bakıyor. Henüz son sayfaya gelmemiş olduğumu görünce biraz bozuluyor sanki. Belli ki bu mektubun gönderilme nedenini bir an önce öğrenmemi istiyor. Saatime bakıyorum. İşe çoktan geciktim. Bir an telefon edip haber vermeyi düşünüyorum ama sonra boş veriyorum.

- Bütün bu anlattıklarınız inanılmaz şeyler.

- Eee? Çevirebilecek misin?

- Şey, bilemiyorum. Deneyeceğim.

- Tamam tamam, bakarsın. Hadi bir an önce oku bitir de işine geç kalma. Kusura bakma evladım, seni de alıkoydum bütün gün.

Belli ki o günler hakkında konuşmak istemiyor. Söylenecek her şeyi hem yaşadım hem yazdım der gibi. "İhlamurun soğudu, dur söyleyeyim de sıcaklığını getirsinler," diyor ama ne sıcak ihlamur umurumda ne de saatlerdir sigara içmemiş olduğumu hatırlamam. Benim için şu ana kadar bankada para yatırma kuyruğunda selamlaşmaktan ve bir çift laf etmekten fazla bir anlam taşımayan bu yaşlı adamın, Vedat amcanın mektubunu bitirmekten başka bir şey düşünmüyorum.

Geri çekilmeye başlamıştık. Çarpışma sırasında düşmanın karın boşluğunu bulamayıp süngümü kemiğe sapladığım sırada sol elim bilekten kırılmıştı. Sıhhiyenin kırıklarla ilgilenecek hali yoktu. Taburun yarısından fazlası yaralıydı ve çok ağır durumda olanlar vardı. Onuncu bölüğün neredeyse tümünün şehit olduğu söyleniyordu. Tokatlı keşif bölüğündeydi ve ona bir türlü ulaşamıyordum. En azından sağ olup olmadığını öğrenmek istiyordum ama buna da imkan yoktu. Zaten çekilme hareketimiz Çinlilerin ve bölgedeki Kuzeyli çetelerin ani baskınlarıyla sık sık kesiliyordu. Çünkü sayın başkomutan, sizin askerlerinizi kurtarmak için canlarını ortaya koyan taburumuza, bölgede Çin ordusuna destek veren çetelerin olduğu bilgisi verilmemişti. Karil Lyong geçidindeki çarpışmada sol omzumdan vuruldum, ama açık ve soğuktan vurulduğumu bile saatler sonra anladım. Her adımda bir arkadaşımızı daha kaybederek, her adımda bir ölünün daha künyesini cebimize atarak 30 Kasım günü Birleşmiş Milletler karargahına ulaştık. Amerikalı General Walker hepimizi kucakladı, komutanımızı yanaklarından öptü. Savaş en azından bizim için artık bitmişti.

Sayın Başkomutan, bütün bu hadiseleri uzun uzadıya yazarak zamanınızı aldığım için affınızı rica ederim. Ancak az sonraki istirahatımı anlamanız için orada yaşadıklarımızı, bir de benim ağzımdan duymanızın mühim olduğunu düşündüm. Kunuri bölgesinde yaşadığımız savaş sonunda kaç kayıp verdiğimizizi ancak daha sonra öğrenebilecektik. Yediyüzkırkbir askerimiz şehit olmuştu. İkibinden fazla yaralımız vardı. Nişanlar, madalyalar, anıtlarla geri gelmeyecek ölümler, sakatlıklar. Gazi madalyamı da, Birleşmiş Milletlerin verdiği nişanı da ömrüm boyunca

takmadım. Neyse, bunlarla canınızı sıkmayacağım. Bu mektubun size gönderilme amacı, şahsi nefretimi aktarmak değil.

Bir iki sene evvel seyrettiğim bir filmde Amerikan ordusu İkinci Dünya Savaşında cephe gerisinde kalan bir askerini düşmandan kurtarabilmek için bir mangasını feda etmekten çekinmiyordu. Öncelikle sadece filmlerde olacağına inandığım bu hadisenin yaşanmış olduğunu öğrendiğimde size bu mektubu yazmaya karar verdim.

Sayın Başkomutan; Kunuri çarpışmasında onca şehit ve gazinin yanında yediyüz kadar askerimizin de kaybolduğunu ya da esir düştüğünü biliyor musunuz? Naaşı bulunamayan sayısız cesedimiz gibi, başına ne geldiği bilinmeyen sayısız askerimiz olduğunu biliyor musunuz? Kaç arkadaşımızı günlerce belki sağ kalmayı başarmışlardır, belki geri dönerler, belki onlara tekrar sarılabiliriz umuduyla beklediğimizi biliyor musunuz? Kaç askerimizin ailesinin, aylarca dünyanın uzak bir köşesinden haber beklediğini biliyor musunuz? Bütün bunları bilmemeniz doğaldır efendim. Ama ben biliyorum. Çünkü ben de bekledim ve hala bekliyorum. Geri dönmeyi başaramayan ve cesedi de bulunamayan Tokatlı Halit Çavuşa teşekkür edip, sarılabileceğim günü bekliyorum. 1950-1 Piyade Çavuş Halit Aracı Tokat, diye karşımda selam durmasını bekliyorum. Kendi askerini kurtarmak için her türlü tehlikeyi göze alanların, kendi askeri için canını feda edenleri de insan olarak göreceği günü bekliyorum. Bütün bu yazdıklarımı deli saçması olarak görebilirsiniz. Elli sene önceki bir olay sizin için hiçbir şey ifade edemeyebilir. Bana savaşta gösterdiğim başarıları takdir eden bir belge gönderip, başınızdan savmak isteyebilirsiniz. Ama ben sizden süslü sözler ya da yırtıp atacağı bir kağıt parçası istemiyorum. Sadece ölmeyen Tokatlı'nın kendisine ya da naaşına teşekkür edip, bu dünyadan borçsuz ayrılmak istiyorum. Gereğinin yapılmasını önemle rica ederim.

Sonlara doğru iyice titrekleşen el yazısına, huzurevindeki oda numarasına kadar yazdığı adresine, askeri künyesinin altına attığı imzasına bakıyorum. Beyaz sayfaları yavaşça ve özenle katlayıp zarfa yerleştiriyorum. Heyecanla bir şeyler dememi bekliyor. Karşımdaki adamın saçmalayan bir ihtiyar mı, savaş cehennemini ondan nefret edecek kadar acımasızca yaşamış bir asker mi olduğuna karar veremiyorum. Bir insan neden böyle bir mektup yazmak ister ki? Önce savaşı kendince anlatan, sonlara doğru da yüksek sesle söylenen kahramanlık türkülerine dönen bu mektubun herhangi bir Amerikan yetkilisinden geçtim, elçilikte bile okunmayacağını düşünmüyor mudur? Böylesine dinç duran, yaşadıklarını en ince ayrıntılarına

kadar hatırlayan, politikayı, ekonomiyi takip eden bir adamın, gerçekleşmeyeceğini bildiği böyle saçma bir isteği neden kaleme aldığını merak ediyorum. Belki bunu yapmasının nedeni benim burada olup ona yardım ediyor olmamın nedeni ile aynıdır: Vicdanındaki bir rahatsızlıktan kurtulmak.

- Çok geç kaldın işe değil mi? Kusura bakma evlat, biz yaşlılar da böyleyiz işte. Hani insan yaşlandıkça çocuklaşır derler ya, doğru vallahi.

- Çeviri için ben...

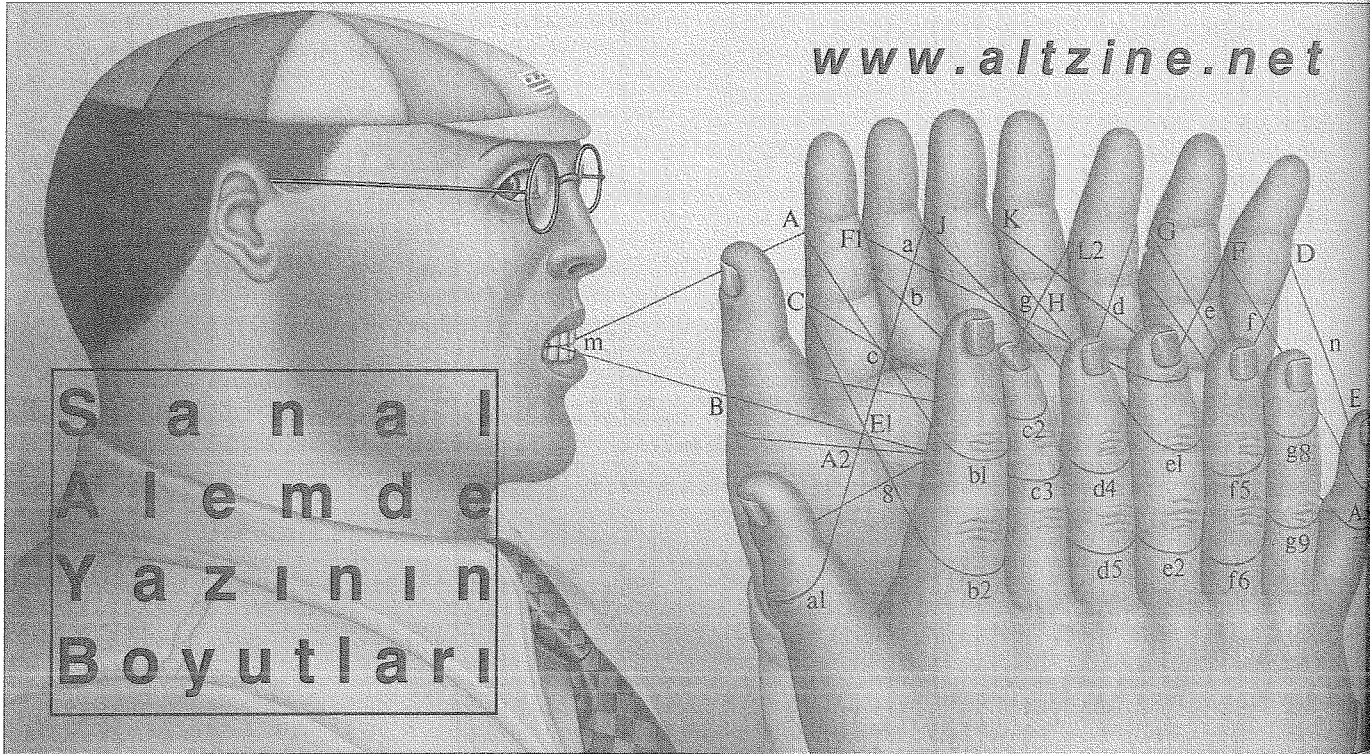
- Boş ver şimdi çeviriyi, içinden gelirse bir ara yaparsın. Gelir burada bir ihlamurumuzu içer, oturur çalışırsın. Yazın da çok güzel limonata yapıyorlar.

- Evet. Tabii ya, gelirim...

- Geldiğinde danışmaya beni sor. Çoğunlukla dışarıda oluyorum, bulamazsan şaşırma. Haa, unutmadan söyleyeyim, önümüzdeki ay belki bir iki gün geç giderim bankaya. Beni göremeyince ortalığı velveleye verme sakın.

Huzurevinin kapısından çıkarken, yüzüme bir gülümsemenin yerleştiğini fark ediyorum. Az önce savaşın acımasız ruhunu okumuş olmama rağmen neden böyle güldüğümü düşünüyorum. Kapının hemen önünde arabaların sıçratığı yağmur sularının saldırısına maruz kaldığım anda Vedat amcanın adımı sormamış olmasının bile gülümsemem için yeterli olduğuna karar veriyorum.

↓

Yalnız Değilsin Yanındayım

Nazlı Ökten

lilacwine33@yahoo.com

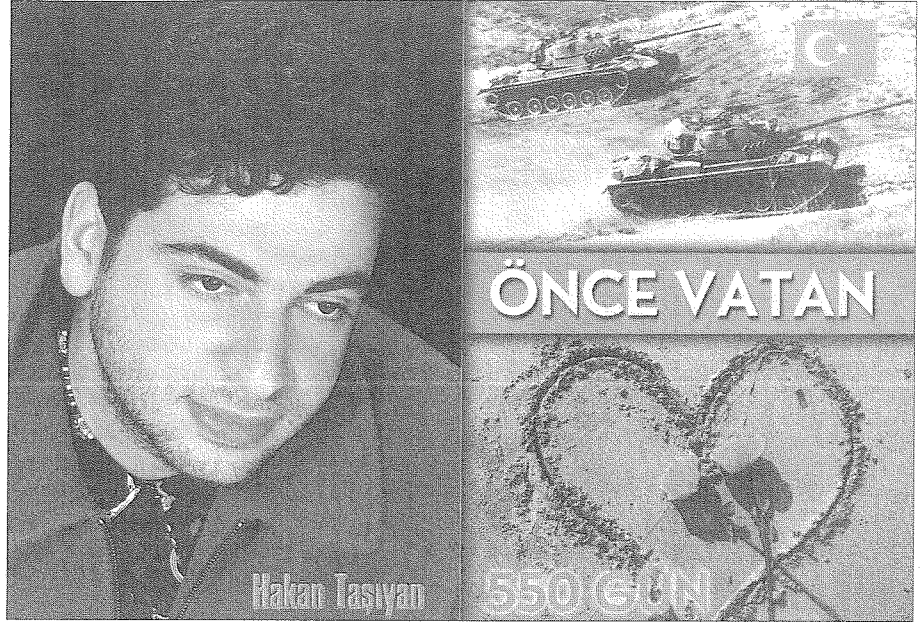
Cumhuriyeti savaşla kurulmuş bir ülkenin çocuklarıyız. O zaman onu askerler olmadan düşünmek mümkün mü? Bir bağımsızlık savaşından çıkınca, şunun şurasında bir yüzyıl bile geçmemişken, üzerinde biraz da eğreti oturduğumuz toprakları kaybetme korkusu kolay dinmiyor. Bin türlü paranoya bundan. Hala korkuyorlar en küçük dalgalanmadan. Misyonerler, yabancı şirketler, dinciler, komünistler... hepsi bir korku tablosunun grotesk figürleri olarak atılıyor önlerine. Zar zor yerleştiğimiz topraklardan birileri sürecek diye bizi, korkular içinde askerlerden medet umuyor demokrasimiz. Bir oyunun kurallarını koyup oynayamayınca birlikte, aramızdan birilerine hakem tayin edecek kadar güvenemeyince, panik içinde birbirimize saldırıyoruz. Orduyu bir yabancı

gibi dışarıda bırakıyor ama bu süreç. Orada dur, bizi koru kolla dedikçe kendine dönüp bakmaktan alıkoyuyoruz sanki onu. Oysa o da bu hayatın içinde değişip dönüşmek, kendi kendisinden daha fazla şey beklemek isterdi belki, daha çok ve gerçekten faydalı olmak: bekcilik etmek yetmedi mi?

Oyun artık ulus-devletin sınırları dışına taşınmış; zaten meşruiyeti pek kısa sürdü. Doğal şunun şurasında ne kadar olmuştur ki daha? Ne çabuk başlayıverdi imparatorluğa özlem? Osmanlı armalarını minibüslerinin arkasına takanlar farkında değiller mi ki Osmanlı hanedanı onları gözlerinin yaşına bakmadan ezip geçerdik yapabilse. Topladıkları vergiler, savaşa gönderdikleri askerler dışında umurlarında mıydı saray bahçesinin yan duvarında artıkları bekleyenler? Şimdi Osmanlı'yı özleyorlarmış: buna en çok Osmanlılar gülerdi herhalde. Bir Türk modernleşmesi varsa eğer, ince belli çay bardaklarının bir büyük modelini üretmek ve yar yar diye inleyen pop starlar çıkartmak dışında çok göremiyorsak da etkilerini, ama yine de sokaklarda, otobüslerde, lokantalarda hala birbirimize nezaket gösterip az da olsa birlikte yaşamayı becerebiliyorsak, bitmeyen aşağılık komplekslerimize rağmen Batı denen büyük harfli yöne karşı bir benlik duygusuyla dönüyorsak yüzümüzü, bir cumhuriyet kurmayı becerebilmiş kuşakların çocukları olduğumuzdan.

Askere uğurlanan çocuklar, taşla taharetlenirlerse ortak tuvaletlerin tıkanacağını, yıkanmazlarsa kokularıyla başkalarını rahatsız edeceklerini, küçük umursamazlıklarının başkaları için vahim sonuçları olabileceğini orada öğreneceklerini bilmeseler de değişmiş çıkarlar bu deneyimden. Ve elbette ki boyun eğmeyi, itirazsız itaati öğrenirler. Aklın sözleşmesi olmadan boyun eğmeyi kabullenmek sadece bizim modernleşmemizin başarısızlığı değildir aslında. Kant, akla itaat etmek diye tanımlıyordu modernliği ama Foucault tam da öyle olmadığını gösterdi. Yani akıl, gökten inmiyordu artık ilahi değildi dolayısıyla sorgulanabilirdi kendisi de. Ordu gibi itaatin esas olduğu ama aklın vazgeçilmez olduğu

üstüçüzilmiş kişiler

kurumların savaş hali dışında da şiddet üretmelerinin nedeni bu çelişkidir işte. Akıl ve itaat itişip dururlar ve haz dışlanmıştır. Aç aç gecelerinin acıklı, yamalı, zavallı cinsel şiddeti erkek değerlerini kötü bir yapıştırıcıyla bağlar birbirine. Sonunda birbirlerine dönerler yüzlerini yine.

Askere uğurlamaların köylerdeki önemini bilirdik; kentlerdeki yeniden doğuşunu keşfetmek için araba kornalarını dinlememiz gerekti. Düşünler için oluşturulmuyordu artık konvoylar, ölüme kaldırıyorduk bir nevi kadehlerimizi. Kimileri ot yolmaya, kimileri de sahiden savaşmaya gönderilen bu çocuklar, birer yetişkin olarak hayatlarına başlamadan önce tamamlamaları gereken bu geçiş ayininden sağ salim kurtulsalar da deli kanlarının akış hızı yavaşlamıştır artık. Çarşı iznine ilk çıktıklarında buldukları yerde giysilerinden tanınan, başlı başına bir kabile oluşturduklarını, "kepin düşerse minibüsten atlama" yazan talimatnamelerini, birileri çarpıp düşüp yaralandığı için cezaya bırakılmış aletlerin hatırasını bir an yabancılaşarak taşıyacaklardır. Akıl ve itaat arasındaki denge, biri lehine bozulmaz çünkü bu aslında bir denge değil bir içiçe geçmişliktir. Çünkü farklı akıllar vardır ve tek bir akıl üzerinde uzlaşmak için çaba sarfeder binlerce yıldır felsefe. Kimin akli gerçek akıl diye sürer mücadele. O zamana dek gücü gücüne yetene.

Kamufraj giysileri içindeki çocuklar bir başka efsane dinler şarkıları. Televizyondaki kadınlar onlara söylerler o şarkıları. Bıraktığın gibi burdayım, yalnız değilsin yanıdayım. Erkek asker olup bedenini atacaksa şiddetin önüne, kadına ona dönecek mutlu bir yuva sağlamak kalır. Mutlu ve huzurlu, istekli ve tutkulu. Seren Serengiller, Hülya Avşarlar ama en

çok da Sibel Can süsler asker kartpostallarını: ana vatandır ne de olsa korunacak olan. Ya da güvenilebilecek babalar, dostlar, sessiz ve sağlam görünümlü hisli erkekler. Savaş, erkekler arasında bir şeydir ne de olsa. Erkek bedenleri çarpışır erkek bedenleri dayanışır. Epik efsaneler, alçakça gerilimler üretirler kan, ateş, duman ve etten. Öldürme anının yarattığı haz ve güç duygusu, kurbanlardan kalan bir şeyleri toplayıp biriktirme arzusu, hepsi ancak çok korkan insanların hissedebileceği şeylerdir aslında. İnsan bu kadar korkmazsa bu kadar vahşice saldıramaz. Ancak yenilmekten korkan ilan etmek ister ne denli yenilmez olduğunu. Bana ilişme cehennemin kapısından dönersin mesajlarıdır tüm o savaş ganimetleri. Kesilen kulaklar, burunlar, göğüsler, çok eski bir ayinin sözü bitiren işaretleri.

Karanlıktan korkan çocuk biraz ışık istiyorsa yatağının altındaki canavarlar dışarı fırlamasın diye, kendi iç canavarıyla başa çıkmayı henüz öğrenmediği içindir. Hayat öyle ya da böyle bunu herkese öğretir.

↓

Bir Erkek Çocuğu

Tuncay Uğurlu

Karar veremiyorsunuz,
savaşmanın mı
çekilmenin mi erdem
olduğuna. Uzun
zamandır
uğramadığınız çalışma
masanızın başındasınız,
yarın işyerinizde
karşılaşacaklarınız teker
teker geçiyor
gözünüzün önünden.
Bitmez tükenmez sinir
savaşlarının, insan
zaaflarının, korkuların
dünyasına demir attınız
sonunda.

Nasıl başladığını hatırlamıyorsunuz. Vurmadan önce konuşmayı denediğiniz aklınızda kalmış... Öğretmenin karşısında, başınız öne eğik, duruyorsunuz. İlk kez birine vurdunuz, karşılığını da aldınız. Hiç tatmadığınız bir şeydi, karşınızda bir yüz, sadece bir yüz ve vurma isteğinin kaldığı baş döndürücü bir his... Öğretmenin söylediklerini duymadınız. Kulaklarınız burkuldu ve esaslı birer tokat yediniz. Aklınız başka yerdeydi, dişleriniz sıkılı, çıkışta bekleyecektiniz, gelmeyen korkaktı...

Babanız, evinize kadar gelip olayı anlatan öğretmenle (siz iyi de bir öğrenciydiniz ve onlar dövüşmezdi) olaydan çok politika ve spor konuştu. Endişeden çok keyif almışa benziyordu. Başınızı okşadı, elinize ender nasihatlerinden birini verdi.

Dinlediniz, ilk vurmaya gayret ettiniz hep, dövüldüğünüz durumlarda "hasmınızı" çıkışta bekleyip gecikmeden intikamınızı aldınız. Kavgalardan sonra öğretmenlerin karşısına dikilmiş hesap verirken çocuk gözünüzle bir şey gördünüz; kimse kavgalara gerçekten kızmıyordu ve tokatları eşit paylaşıyorlardı da, suçlu hep onlar oluyordu, karnesi kırıklarla dolu olanlar.

Yumrukların ve çıkışta beklemelerin yerini kitapların nasıl aldığını fark etmediniz. Onur timsali kızıldırıllilerin, rom düşününü tahta kolları korsanların ve tek başına ordular deviren gladyatörlerin dünyasına geçmiştiniz. Hepsini nefret edilen, tok, beyaz ve varsıl bir düşmanla göğüs göğüse çarpıyor ve kazanıyorlardı. Kılıçların, mızrakların, revolver tabancaların inanılmaz bir büyü vardı, en son çağırıldıkları şey şiddet ve ölümdü...Çok daha heyecan vericiydi, hem zaten kimse artık size buluşmıyordu.

Liseye başlarken sivilcelerin ve uyanan bir bedeninin sıkıntısıyla yumruklarınızı hatırladınız. Hoşlandığınız ve herkesin hoşlandığı kızlar kendileri için dövüşenler görmekten mutluydu. Dövüşecektiniz...Fakat kavga etmek kavgaya tutuşturularınızın biricik uğraşı haline gelmişti, artık sadece çıkışta var olabiliyorlardı ve çıkışı kimseye kaptırmamaya yeminliydi... Arkadaşlarınızı toplamak yerine vazgeçtiniz, onlar için dövüşünce kızlar muzaffer olana koşarak gelmiyordu, aslında dövüşenler de onlar için dövüşmüyordu...Başka bir şeydi, anlayamadığınız...

Yaşamınızın askıya alındığı uzun bir yılın ardından ülkenizin "sayılı üniversitelerinden" birindesiniz. Daha akıllı olan mı, o yaşta kafasını toparlayabilen mi kazandı bilmiyorsunuz.. Bu bir savaş olmasa da, ağızınızdaki zafer tadı aynı. Okul kapısından adım bile atamamış olanlar henüz ufkunuzda görünmüyor.

Özgürlükler diyarı bir düzine akademik yeteneksizin ve şirket danışmanının ele geçirdiği dümensiz bir gemi. Anlamak uzun zamanınızı almıyor. İkinci sömestrenin başında "ücretsiz eğitim anayasal hakkınız" yüzde elli ile karşınıza çıkınca en yakın taş sarılıyorsunuz.

Burada taşların örgütlü olduğunu, belli bir düzen ve emir komuta düzeneği içinde atıldığını henüz bilmiyorsunuz. Savaş nizam gerektirir. Patetik konuşmaların yapıldığı, karanlık bakışlarla etrafın süzülüşü uzun forumlarda, doğruduğunuz cevap haklarının sonucunda farklı bir hitaba layık bulunuyorsunuz. İsyân yine sizin,

fakat uslu olun, adanmışlığın ve itiraz dinlemeziğin duvarıyla yüz yüzesiniz. Yanınızda olanlar, karşınızda olanlar ...Farkı yitirmeye başladığınız bir noktada, şiddetin kıyısından dönüyorsunuz yine. Yaz kampüsü yavaşça yeşile boyarken kelimelerin işlemediği yerde neyin işlediğini kavramış bulunuyorsunuz. Bir kez daha...

Çimenlere uzanmış, şiddetin ve savaşın karşıtı olan her şeyi kendinde toplamış bir bedenin kucagındasınız. Saçlarınız sakalınız kendi halinde, sıkı bir pazarlık sonucunda edindiğiniz rengi atmış deri ceketiniz ve yine kitaplarınız var. Savaşmayıp sevişenlerin üçüncü kuşak parodisi olduğunuzun farkındasınız. Fakat onlar sevişirken bir yandan nasıl da sıkı bir savaşın içindeydiler...

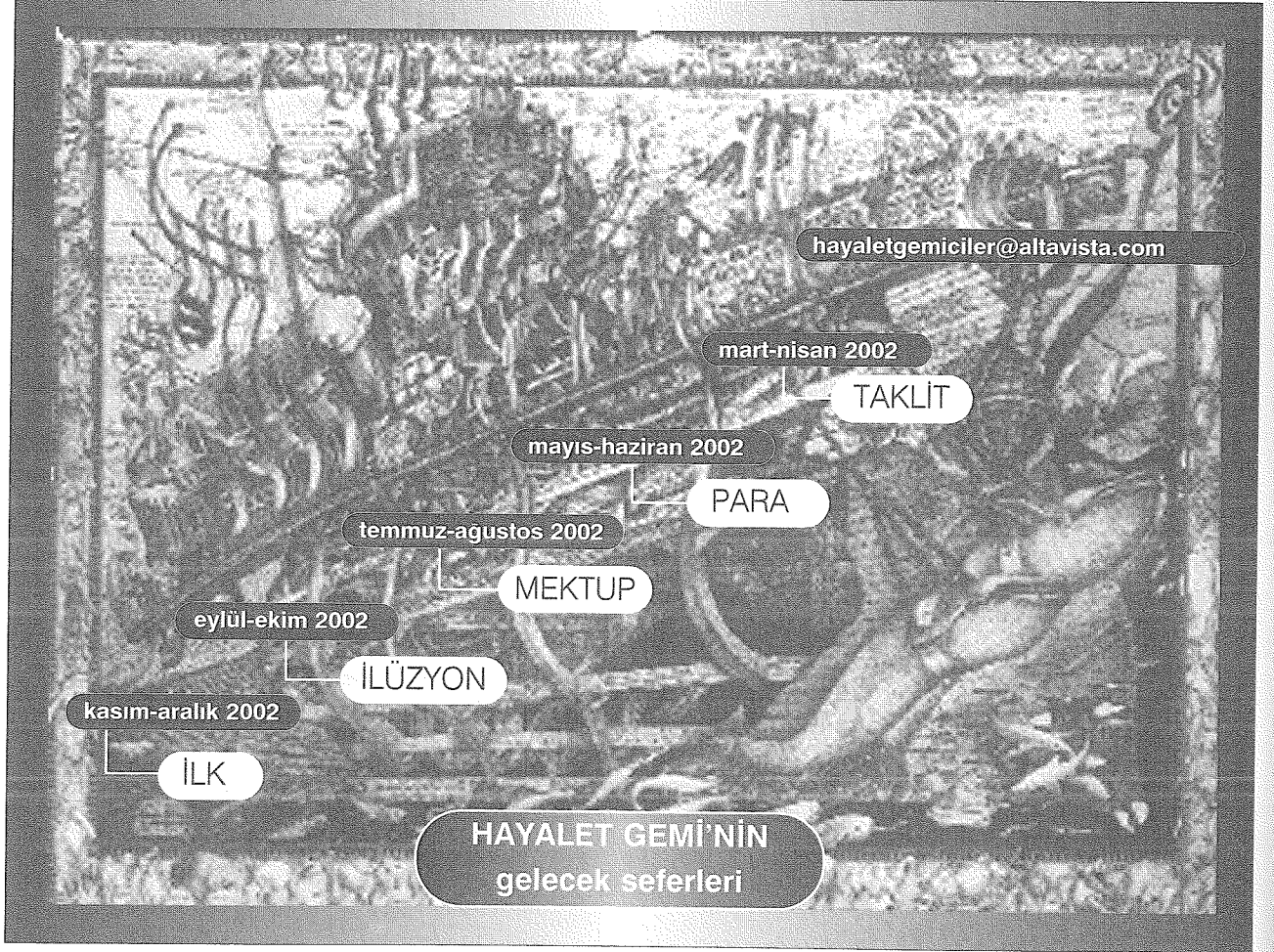
İlkokulda, kavga ederken her yakalandığınızda neden yine dayak yediğinizi hep merak ettiniz. Kızların kavgalar için bahane olduğu günleri düşünürken büyük dünya savaşlarının başlangıçlarını hatırladınız... Kızılderililerin topraklarından ve yeryüzünden silindiğini, gladyatörlerin Roma direklerinde sallandırıldığını, korsanların da saygın tüccarlara dönüştüğünü biliyorsunuz artık, gerçek savaşın

nasıl bir dehşet ve kıyım olduğunu da...Fakat bir çocuğa bu öyküleri bu denli sevdirenin ne olduğunu henüz bulabilmiş değilsiniz. Dövüşmenin tadı da hala ağzınızda

Yaşamınızdaki küçük büyük savaşlardan her kaçtığınızda peşinizden geldiklerini gördünüz... Belki tümüne yedi yaşınızdaki hırçın korkusuz halinizle girmeniz gerekirdi

Karar veremiyorsunuz, savaşmanın mı çekilmenin mi erdem olduğuna. Uzun zamandır uğramadığınız çalışma masanızın başındasınız, yarın işyerinizde karşılaşacaklarınız teker teker geçiyor gözünüzün önünden. Bitmez tükenmez sinir savaşlarının, insan zaaflarının, korkuların dünyasına demir attınız sonunda. Terbiye ve gülcüklerin, yumuşak konuşmaların, tok suratların dünyası. Bazen dayanılmaz bir girişme isteği geçiyor içinizden. Girişseniz sevebilecekmışsiniz gibi geliyor size. Gülümseyip geçiyorsunuz.

↓

Bir süre hiç kimildamadan durdu, sonra birkaç defa ağzını sonuna kadar açarak konuşmaya çalıştı. Yapamadı. Önce İngilizce, sonra galiba Paştun dilinde birkaç kelime söyledi, ama anlamadım. Bir defa daha silkelendi ve yana yıkıldı. Sorgunun başından beri, avludaki operasyonu izlemek üzere kapının yakınında duran meslektaşım, "Bırak şunu artık oğlum" diye bağırdı, "Geberecek daha iyi bir yer bulamamış işte piç kurusu."

Bariş zamanında savaş

1. Şeftali

Meyve ile başımın hoş olduğunu söyleyemem. Aramam yani. Erik ile, çilek ile, incir ile, mevsimine göre portakal ya da armut ile, hatta meyvehoş ile karınlarını doyuranlar, öğün atlatanlar vardır; ben onlardan değilim. Meyve ile beslenmek sağlıklıdır ya; ben sağlıklı olmaktan çekinirim çok içime sorarsanız. Herkes gibi sağlıklı olup da sağlıksızların meramını iskalamaktan korkarım. Sırf bu sebeple kendimi dinlemem pek; fırsatını bulursam yağlı yüzlü yemekleri bir güzel indiririm gövdeme. Midemin sabaha kadar ekşimesine tahammül gösterebilmemi direncimin hâlâ yerinde olmasına delil addeder, sevinirim. Bu daha ne kadar böyle devam eder bilemem, üzerinde de durmam.

Meyveyi hep başkaları için bulundururum. Evime gelenler daldan dala konuşurlarken ben sulu sulu soyup dilimledikçe ağızları tatlınsın, onlar iştahla yerken onlara imrenip meyve yemeyi seveyim veya hiç olmazsa, masamın üzerinde natürel bir natürmort olsun diye.

Son defa, şeftaliyi de sırf bu sebeple almaya teşebbüs ettim.

Yarma şeftali!

"Çekirge'nin abi," dedi şeftali satan adam.

Pazar yeri gürültülü, hava çok çok rutubetliydi.

"Beş tane at bakalım," dedim kesekâğıtlarından tarafa işaret ederek, "Ne çekiyorsa artık."

Şeftali satan adam ben böyle bir talepte hiç bulunmamış olsam çok daha memnun olacakmışçasına yüzünü eksitti, boynunu gayri ihtiyarı büktü, kaşları havaya kalktı, dudakları gerildi, kuyruksokumuna buz değdirilmiş gibi sırtını dikleştirip omuzlarını yukarı çekti, kollarını dirseklerinden büküp vücuduna yaklaştırdı, nefesimizi içeri çekerken çıkardığımız cinsten bir "sssss" sesi çıkartarak tezgâhtaki şeftalilerden birine uzandı ve sonra sonra iki parmağıyla güç bela cimbızladığı bir şeftaliyi kesekâğıdına yuvarladı.

"Birader iyi misin, ne oluyor?" demişim.

"Çok huylanıyorum abi, sen benim kusuruma bakma," dedi, tükürüğünün bozduğu bir sesle. "Hiç dokunamam esasında."

Ben, zaten meyve ile başım hoş değil, birdenbire dışına düştüm alışverişin. Karşımda bana şeftali vermeye çalışan bir quasimodo, bozuk paraya uzanan elim cebimde, öylece duruyordum.

"Başka bir şey satsaydın keşke," deyiverdim, dediğim anda kendimden sıkılarak.

Şeftali satan adam, kendimden sıkıldığımı farketmenin verdiği ve hemen sona ermesi kaçınılmaz dostluk atmosferini saygıyla değerlendirip "Şeftali iyi gidiyor dediler bu sabah," dedi. "Aldık bir kere..."

2. Kireç

Bombeli, uzun, yumuşak fırçaların ayaklarımı yalayışlarını severim. Ayakkabım süslü, pırıltılı ve insanı oyalayan boyacı sandıklarının küçük ayaklığına yerleşmiş ve ben ayakkabımın yerinden oynamaması için ağırlığımı bütünüyle pedala vermemeye çalışırken dışımdaki hayatı unuturum. Önümde, avuçiçi büyüklüğündeki taburesine oturmuş ve sadece kafasının tepesini görebildiğim boyacı, neden sonra fırçasının kenarıyla ayakkabımın kenarına yavaşça vurduğunda ayak değiştirir ve tam bu sırada birisinin ayağımın tırabı olduğunu, bundan utanmamam gerektiğini, bu hizmeti satın aldığımı, kırk yılda bir bunu hak ettiğimi düşünürüm. Eskiden bazı tren istasyonlarında madeni parayla çalışan ayak masajı makineleri vardı. Artık kalmadı. Benim, ayakkabı boyatmamın temel sebeplerinden biri, müşfik bir fırçanın pabuçlarımı yalamasına vesile olmaktır.

Yorgundum; ayağımı ayaklığa koydum.

"Boyayalım efendim!"

Meydan gürültülü, hava ılıktı.

"Çorabıma kaçırırsan karışmam," dedim. Bu tip alışverişlerde hiçbir şerhimizin dikkate alınmayacağını -mesela, mahalle berberlerinde tıraşımızın asla bizim istediğimiz gibi değil; mutlaka berberin istediği gibi olmasından- biliyordum. Konuşkan bir günümdeydim; laf olsun diye söylemişim. Bir de, 'efendim' kelimesini ayırmıştı kulağım. Tekrarlatmak istiyordum. "Merak etmeyin efendim" dedi. Ayağımın iki yanına yerleştirmiş olduğu iskambil kâğıtlarını bir defa daha ileri geri oynattı; ben de merak etmekten vazgeçtim.

Düzenli, ritmik, hatta belli bir koreografisi olan hareketlerle, havada kavisler bırakarak fırçalamaya başladı ayakkabımı. Taban içine gelen yerdeki çamurun pul pul çözülmesini muzaffer, memnun bir edayla seyrettim. Yanağını dizime yaklaştırıp topuğumun arkasındaki kire hamle etmişti ki hareketlerine, bana sorarsanız dansına, ağır çekim diyebileceğim bir seyir hâkim oldu. Kaval kemiğimi kucaklamış gibi oturduğu yerde bir taraftan diğerine savrulmaları yavaşladı, bir iki defa ikindığını işittim, derken görüntü donacaktı gibi oldu ve dondu.

İki elinde iki fırça, ayağıma kapanmış bir boyacıyla öylece duruyorduk.

"Ne oldun sen?" demişim.

Boynundan doğru kafasını kaldırdı, göz göze geldik. Yüzünün sancıyla buruşmuş olduğunu farkettim.

"Kireçlenme efendim" dedi. "Açılır şimdi."

Açılması için doğruldu, kollarını belli belirsiz bir inlemeyle geriye çekti, harekete alıştırmaya çalıştı.

Tuhaf oldum. "Bırak gözünü seveyim" dedim, "Boyatırım ben gene."

Önce cevap vermedi, sonra topuğumun üzerinden, her dokunulduğunda içimin kamaştığı yerden tuttu, "Gitmeyin efendim" dedi. "Açılır şimdi."

Konvansiyonel savaş

1. Allahsız kalmak

Kolej yıllarımda okuduğum macera kitaplarındakine benzer bir hayatım olmasını istemişim. Tanrı sadece bu isteğimi yerine getirecekmiş meğer.

Şimdi çok daha farklı düşünüyorum. Çünkü yaşadıklarım çok farklı. Dilini bilmediğim ülkelerdeki vahşi hayvanlar, sıfatlarını o kitaplardakinden daha çok hak ediyorlar. Bir evi olmaması insanın, ancak bir evi olduğu zaman cazip görünüyormuş. Tetiği çektikleri vakit pek ıskalamıyor düşmanlarını. Tetiği de çekiyorlar üstelik. Çok mecbur kalınmazsa ateşlenmeyen silahlar kitaplarda; tabancaların, makineli tüfeklerin oyuncakları andırması illüstrasyonlarda kaldı. Hemen yakınımda siper alabileceğim bir tümsekle karşılaşmıyorum her zaman. Akşam odama gelme potansiyeli taşıyan kadınlara rastlamıyorum, gelenlerle de konuşmıyorum. Hep tetikteyim. Hayatıma özendiklerini hissettiğim kolejli çocuklara hiçbir şey söyleyemiyorum. Asıl adımı hatırlamakta zorlandığım zamanlar var. Para sorunun hiç yok. Kendime benzemeyi çoktan unuttum, sadece bana benzeyen insanlar arasında kısmen rahat ediyorum.

Karşımda diz çökmüş sarsıla sarsıla titreyen esirimle aynı dili konuşuyorduk. "Allah'ım, Allah'ım..."

Avlu yanık et kokuyordu. Hava serindi.

"Allah'ın burada değil," dedim, yüzüne eğilip bağıarak. "Burada Allah benim." Arkadan bağlı elleri omuzlarını geriyor, saatlerdir dizlerinin üzerinde oturmaktan uyuşan ayaklarını rahatlatmak için sağa sola kaykılıyordu bazen. Arada sırada

hıçkırır gibi silkeleniyor, her silkelenişte geçirmeye benzer bir sesle inliyordu. Saçı ile sakalı tamamen birbirine karışmış, keçeleşmişti. Koyu renk gözbebeklerini gözünün akından ayıramıyordum. Kusmuk, kan ve salya, dudaklarının kenarından, çenesinden sakalına, oradan göğsüne, ellerine ve sidigiyle ıslanmış olan şalvarına bulaşmıştı. Kızıla dönmüş bir sümük tabakası örtüyordu bıyığını. Yüzlerce yanık ve parçalanmış cesetle kaplı avluda tankların dolaştığını, can çekişenlerin yirtıcı çığlıklarını ve paletlerin arasında kalan gövdelerin ezilip kırıldıklarını duyuyordum. Benzin, barut, bok ve irin kokuyordu her yer. Kafam patlayacak gibiydi, dilimin altında keskin bir ekşime, kulaklarımda bir ağırılık hissediyordum. Bazen, avlunun içinde bir yerde, bir kalaşnikov şarjörü durmaksızın boşalveriyordu. "Söylesene orospu çocuğu, anlat" diye bağırdım tekrar. "Yoksa seni de fırlatıp atayım mı avluya?" Bir süre hiç kıınıdamadan durdu, sonra birkaç defa ağzını sonuna kadar açarak konuşmaya çalıştı. Yapamadı. Önce İngilizce, sonra galiba Paştun dilinde birkaç kelime söyledi, ama anlamadım. Bir defa daha silkeleni ve yana yıkıldı. Sorgunun başından beri, avludaki operasyonu izlemek üzere kapının yakınında duran meslektaşım, "Bırak şunu artık oğlum" diye bağırdı, "Geberecek daha iyi bir yer bulamamış işte piç kurusu."

Kalaşnikov'un sesini tekrar duyduğum anda meslektaşımın kafasının patladığını gördüm.

2. Bulut

Kumruların, serçelerin, kargaların, şahinlerin hayat kavgaları arasında, onlardan uzak, sır tutmasını bilen ve mağrur bir güvercinim ben. Halid'in eli ayağıym; okşayan eli, koşturan ayağı. Gören gözü bir de. Adım Bulut.

Halid, benim sahibim, ayakkabı imalatçısı. Yirmi yaşında. Her sabah, şafakla beraber, atölyesinin damına çıkıyor. Ben mutlaka avucunda oturuyor oluyorum. Bir müddet kızıl ufka bakıyor; gözlerinde aşk, hasret ve gam görüyorum. Sonra burnunu kanatlarımla arasına sokup kokluyor beni ve gagamın ucundan tüy gibi, hafifçe öpüp havaya bırakıyor.

Kanatlarımla altına yerleştirdiğim havanın beni tarttığına emin olduktan sonra kendimden emin yükselip süzölmeye başlıyorum. Beni görüp yanıma gelen, etrafımda dolanan, oyuna çağırın arkadaşlarıma katıyen yüz vermeden, dosdoğru Marina'nın bahçesine konuyorum. O da çoktan kalkmış ve bahçeyi süpürmeye başlamış oluyor.

Marina, Halid'in sevdalısı, Kabil'in en güzel kızı. 16 yaşında. Her sabah onun yanına geleceğimi biliyor. Beni görünce yüzü aydınlanıyor, süpürgesini bırakıp kuytu bir yerine gidiyor

bahçenin. Hemen konuyorum avcuna. Yanağını göğsüme yaslayıp gözlerini kapatıyor. O zaman kirpiklerinin nemli olduğunu, burun kanatlarının belli belirsiz titrediğini farkediyorum. Sonra dudaklarıyla gagamı okşuyor bir süre, gözlerimden öpüyor ve havaya bırakıyor beni.

Kış dönüp de kar Kabil'i saran dağlardan çekilmeye başladığında ben yetemez olmuştum artık Halid ile Marina'ya. Kavruk bir oğlan, ikisi arasında mektup götürüp getiriyordu bir süredir. Babası Marina'yı başka birisiyle nişanlamış, nişandan sonra mektup trafiği artmış; Halid yaptığı işi hiç bilmez, Marina ise iyice dalgın, küskün bir hale gelmişti. Canını dişine takıp, yıldızlı gecelerde damdan dama atlayarak Marina'nın odasına süzölmeye başladığında Halid, yaz gelmişti. Etrafında uçarken "Bulut," diye fısıldayıp el sallıyordu bana karanlıkta. Bir süredir, soluklanmak için bir damda çömeldiğinde, şehrin dışından top sesleri duyuluyordu. Nefesinin düzelmesi daha uzun sürüyordu o zamanlar.

Behruz, kardeşinin, nişanlı bir kızın evine gizlice girip çıktığını öğrenince önce evire çevire dövmüş Halid'i. Dayak ne ki? Bir defasında, Marina'nın babasıyla konuşmaya gitmiş ve kızını sevdiğinden bahis açacak olmuş da adam tek kelime cevap bile vermeden kalaşnikovuna davranmış. Kimseye anlatmadığından sadece bana anlatmıştı bunu Halid.

Top sesleri yakına, daha yakına gelmişti. Bir gün, Halid ile Marina'nın kaçtıklarını öğrendim. Behruz bağıırıyordu. Uçtum peşlerinden; tozlu yolları, kurak ovaları gözledim, ama izlerine rastlayamadım. Ne zaman, nasıl, nereye kaybolmuşlardı, şaşırımdı kaldım.

Şimdi Kabil düştükten sonra, Halid'in atölyesinde başka bir adam çalışıyor. Şehirde bir sevinç ve hürriyet havası var, ama ben gene de eskisi kadar huzurlu değilim nedense. Marina'nın ailesi, ellerinde silahlar, bizimkilerin peşinde dolaşıyorlarmış. Halid ile Marina'nın evlendiklerini Behruz'dan duymuştum. Ancak, tanııyorlarmış artık bu evliliği...

...

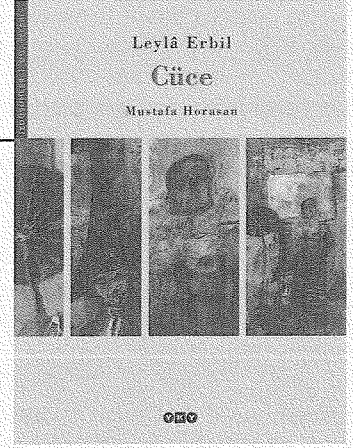
Aklım ermiyor olup bitenlere; tek bildiğim, gagamda dudaklarının eksikliği...

↓

İki Ustanın Buluşması

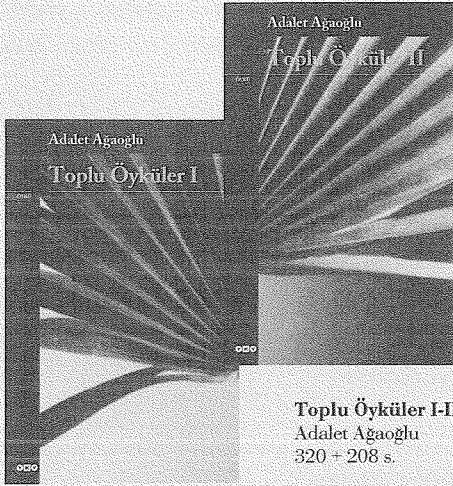
YKY'nin yeni dizisi "İzdüşümler/Düş İzleri"nin ilk kitabında, Leylâ Erbil'in metinleriyle Mustafa Horasan'ın desenleri buluşuyor:

Türkçenin yaşayan en önemli romancılarından olan Leylâ Erbil *Cüce*'de, anlatıya özgü dil arayışının doruklarından birini seriyor okuyucusunun önüne. Yazmak, yazar olmak fiillerini açarken bir diğer yandan 'gündem'le çarpışıyor. Anlatımın sonunda okuyucuyu cinsellik dozu yüksek ve çarpıcı bir final bekliyor. Mustafa Horasan ise, yine bu anlatı için özel olarak yaptığı desenlerde, estetik değeri yüksek bir kontrapuan oluşturuyor.

Cüce
Leylâ Erbil -
Mustafa Horasan
108 s.

Adalet Aġaoġlu'nun Bütün Öyküleri

Toplu Öyküler I-II
Adalet Aġaoġlu
320 + 208 s.

Adalet Aġaoġlu'ndan yeri, zamanı, toplumu, bireyi, özneyi, nesneyi, dili ve anlatım biçimlerini kurcalayan, parçalayan, birleştiren, etken ya da edilgen kılan sesi gür öyküler...

YKY, çağdaş edebiyatımızın uzun soluklu yazarı Adalet Aġaoġlu'nun, romanlarından sonra öykülerini de toplu halde yayımlıyor. *Yüksek Gerilim ve Sessizliğin İlk Sesi* adlı kitapları içeren I. cilt ile *Hadi Gidelim ve Hayatı Savunma Biçimleri* adlı kitapları içeren II. cilt Aġaoġlu'nun öykücülüğünü okura bir bütünlük içinde sunuyor.

YAPI KREDİ YAYINLARI KİTAPBEVLERİ: • İSTANBUL: 212-293 08 24 / 502 • İZMİR: 232-463 82 90 • ANKARA: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr • Web Sitesi: www.yapikrediyayinlari.com • İnternet satış: www.estore.com.tr/bulvar/yky
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TİC. VE SAN. A.Ş. 212-293 08 24, 252 47 00

Orpheus'un müziğini dinlemeyi göze alanlar için...

168 sayfa / 4.000.000 TL.

"Kaosun denklemi çok basit aslında. Yaşam = yaşam. Ölüm = ölüm. Oysa hepimiz kendi denklemimizi kurmanın ve dünyayı ona eşdeğer kılmamızın peşindeyiz. Ne aymazlık!"

Modern bir Orpheus yorumu, alacakaranlığın şiiri, oda müziği tadında bir yapıt.

Aslı Erdoğan'ın "Kırmızı Pelerinli Kent"ini okudum. Müthiş bir kitap. — Mina Urgan

Aslı Erdoğan'ın "insan yüreklerine dokunuyor elleri". Çok sevecek okuduğum, şiir tadı aldığım cümleleri var, yaşamın acı suyu ile beslenmiş cümleler. — Fethi Naci

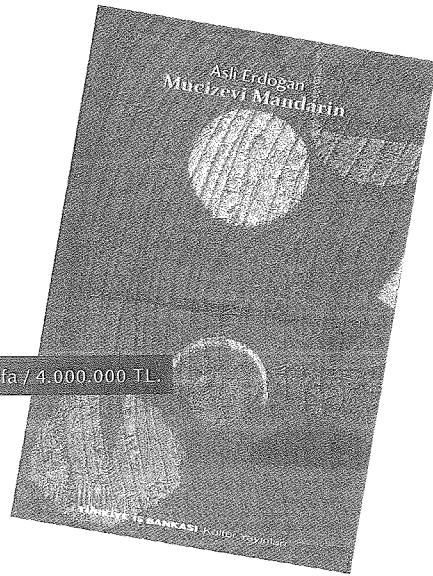
Aslı Erdoğan gerçek dünyada kendi içinde dolaşır gibi dolaşiyor. Kendini zayıf ve yapayalnızmış gibi sunuyorsa bizlere, asıl amacı kentin kalabalığını kendine indirgemek. Bunu da kırmızı pelerininin altında başarıyla yapıyor. — Önay Sözer

Bir şiir-roman. — Nursel Duruel

Yazarla birlikte tıpkı Orpheo gibi öbür dünyaya ya da Hadese iniyoruz, sanki öbür dünya imiş gibi Rio'nun bataak kıy semtlerinin labirentlerinde ölümün peşinde koşuyoruz. Ölümle özdeşleşiyor Rio "Toplu çığnlık, ölüm ve kaosun" etkin ve kolay kolay unutulmayacak destanını okuyoruz. — Orhan Duru

Romanın başkışisi, yalnızlığını bulmaya/yaratmaya ta Rio'ya giden bir genç kadın. Romanın içinde yazılan roman... Rio'nun renkleri... sesleri... kötülükleri... ve kadının yürekliliği... direnci ve "Limansız Yolcu"luğu... Roman yazıldııkça, duyumsanan/biçimlenen bir yalnızlık. — Necati Tosuner

Yitirilmiş bir kent, yitirilmiş bir aşk ve geçmiş ülkesi

153 sayfa / 4.000.000 TL.

"Yaşamın yüreğinde bir boşlukta; bir yorumdan, bir soru işaretinden, bir bakıştan, yani bir hiçten başka bir şey değildim."

Aslı Erdoğan'ın yapıtlarının yazınsal nitelikleri, anlatım biçemi de insanı çekiyor ve sürüklüyor. Üzerinde titizlikle durmamız gereken bir yazarla karşı karşıyayız. — Orhan Duru

Aslı Erdoğan'ın anlatısının iki belirgin yüzü var. İlki, anlatı kişilerinin iç dünyalarının yaşamla iç içeliği. Bir de dili var. Anlatılanların karabasanı ya da gizemli dünyasınca da beslenen, gürül gürül bir dil. — Semih Gümüş

Bir "yazınsal mucize"yle karşı karşıya olduğunuzu anlıyorsunuz. — Haşmet Babaoğlu

Erdoğan, yolculukları, 'dışarda' olanın dışarıda kalan öyküsünü yazıyor sürekli. Kuzeyde, güneyde, burada, hep 'dışarıda'. — Zeki Coşkun

İçinde bir bölüm var ki, yüreğinden beni fena yakaladı. Kitabı elimden bıraktım. — Ayşe Arman

Okuyucuyu bir duygu sağanağına tutuyor, zorluyor. — Z. Funda Topal

İş Bankası Kültür Yayınları Mağazaları, kitapçılar ve www.iskulturyayinlari.com.tr adresinde.

TÜRKİYE BANKASI Kültür Yayınları

Kulübü'nün Tek Kuralı

Dövüş Kulübü ordusunun mantığı, kimliğin egemenlik yoluyla yeniden kurgulanmasını içermektedir. Gruba katılabilmek için bireyler duygusal ve fiziksel dayanıklılıklarını kanıtlamak durumundadırlar; böylelikle Dövüş Kulübü'ne ve Durden'a olan bağlılıkları sınanır. Özgürlüklerini ve kimliklerini kölelik aracılığıyla elde edeceklerdir. Bir başka deyişle kontrole boyun eğerek özgürleşeceklerdir.

DÖVÜŞ KULÜBÜ'NÜN TEK KURALI: TÜKETİM TOPLUMU KARŞITLIĞININ BİREYSEL YIKIM, YENİDEN VAROLUŞ EKSENİNDE KURGULANMASI

Bizim kuşağımız büyük bir savaş veya büyük bir buhran yaşamadı ama biz yaşıyoruz, büyük ruhsal savaşı yaşıyoruz. Kültür karşısında büyük bir devrim yaşıyoruz. Büyük buhran bizim yaşamlarımız. Ruhsal bir depresyon yaşıyoruz.

Tyler Durden

Belki cevap kişisel gelişim değildir. Belki cevap kişisel yıkımdır.

Anlatıcı

Nihilist eğilimleri olan, mazoüst, içinde yaşadığı dünyayı hor gören, ölüm takıntılı bir uykusuzluk hastası, hepsinden de beteri anti-sosyal bir kişilik. İnsanlarla ancak destek gruplarının toplantılarına katılarak etkileşebilen ve bu grupları sevme nedenini "insanlar senin ölmek üzere olduğunu düşünürlerse bütün dikkatlerini sana yöneltiyorlar" egosantrizmiyle tanımlayan ve adını film boyunca öğrenemediğimiz anlatıcı (Edward Norton) ölmekte olan bir dünyanın tam da merkezinde yer alan (post)modern bireyin farklı yaşamsal alanlardaki parçalanmışlığını sembolize eden bir kişilik kurgusu içerisinde Dövüş Kulübü filmi seyirciyi aktarır.

Toplumun yüzeyselliği ve ticari dünya karşısında duyduğu sıkıntıyı yeni mobilya satın alarak gidermeye çalışan anlatıcı, ilk anda, yaşamında hissettiği boşluğun ancak böylesi bir biçimde tamamlanacağını düşünen "vasat birey" görüntüsü çizer. Mevcut düzen içerisinde satın alınamayacak kadar değerli hiçbir yaşam biçimi yoktur ve ilk etapta anlatıcı bu toplumun yeniden üretimine katkı sağlayan iyi bir üye görünümündedir. "İş ve tüketimle" sınırlı kılınan yaşam tarzının dayatılmasıyla, daha fazla ve anlamsızca tüketebilmek için, iyi bir gelir sağlayabilmek doğrultusunda, nefret ettiği bir işte çalışmaya kendisini inandıran bu görüntü, temel sorunun kurgulanmasıyla birlikte biçim değiştirmeye başlar. İç benliğiyle iletişim kurabilmek ve uykusuzluk hastalığını giderebilmek için destek gruplarının toplantılarına katılmaya başlayan anlatıcının temel sorunu, içinde yaşadığı toplumun doğasından duyduğu tatminsizlik, imal edilmiş yaşamların ve anlamsız tüketim kültürünün yarattığı bıkkınlık olarak bu noktada belirir. Bu sorun bir anlamda, anlatıcının kimliği mevcut toplumsal kurgu içerisinde tamamen erimeden, kendisini bir biçimde toplumdaki ayrıştırılabilir sıkıntısını/mücadelesini içermektedir. Duygusal tatmini destek gruplarında aratan yalnızlığıyla, her gece bu grupların toplantılarında dibe vuran, ölümü yaşayan ve her sabah yeniden doğan bir kişilik ortaya çıkar. Bu kurgu, ne istediğini tam olarak bilemeden üniversiteden mezun olmuş ve post-endüstriyel iş dünyasında varolma mücadelesi veren ancak bu sonsuz döngü içerisinde rahatsızlık duyan ve hep sahip olduğundan daha fazlasını isteyen bir "tüketici"nin kurtuluş çabası olarak nitelendirilebilir. Banyolarda okunan porno dergilerin yerini artık mobilya katalogları almıştır. Tüketim toplumu,

bireyi, her "ilerlemeci" adımıyla yaşamsal zevklerden biraz daha uzaklaştırmaktadır: Anlatıcı amaçsız ve anlamsız bir dünyada yaşamın yarattığı ümitsizlik, ait olamama ve/veya yabancılaşma duygusunu sarsıcı bir biçimde yaşamaktadır. Mevcut düzende insanlar makineler gibi belirli şeyleri yapmak üzere eğitilmekte ve aynı zamanda kafalarına bu kurgunun ötesine geçmemeleri kazınmaktadır.

Anlatıcı uykusuzluk hastalığını lösemililer, testis kanserliler, beyin parazitliler gibi destek grubu toplantılarına katılarak çözdüğüne inandığı sırada karşısına çıkan oyunbozan Marla Singer, takıntılarında ve zihinsel bloklarında vücudunu/görüntüsünü bozarak kurtulan ve tıpkı anlatıcı gibi avuntuyu destek gruplarında arayan bir karakter olarak belirir. Testis kanserliler toplantısında gerçekleşen ilk karşılaşma ve testissiz Marla'nın anlatıcıyla aynı oyunu oynaması, anlatıcının oyununu can sıkıcı bir biçimde bozmaktadır. Marla, anlatıcıyı yıldırır, onun sıkıntılarıyla ilgilenmeyen ve onu rahatsız eden ama bir biçimde de onu kendisine çeken bir karakterdir.

Oyununun bozulmasıyla tekrar eski anlamsız ve uykusuz yaşamına geri dönen anlatıcı, iş gezisi nedeniyle bindiği uçakta filmin üçüncü karakteri Tyler Durden'la karşılaşır. Tyler Durden, dayatılan standart birey tipolojisi karşısında yıkım, trajedi ve çözülme üçgeninin ortasında duran anarşist tiplmesiyle filme dahil olur. Durden mevcut düzenden intikam almayı sevmekte ve bastırılması gereken "hayvani dürtüleri" bastırmamanın heyecanını yaşama ölçüsünde "standartlaştırılmış" hayatın sınırlarını zorlamaktadır. Üç ayrı işte birden çalışan "üretken" Durden, makinistlik yaptığı sinemada çizgi filmlerin arasına pornografik parçalar atarak, garsonluk yaptığı ve zenginlerin uğrak yeri olan bir restoranda çorbanın içine işeyerek ve yine zenginlerin uğrak yeri olan bir kliniğin çöpleri arasından çaldığı "istenmeyen"

vücut yağlarından ürettiği sabunları, sahiplerine geri dönmek üzere kozmetik mağazalarına satarak kurulu düzenden intikamını almaktadır. Tüketim toplumundan ve materyalizmden bıkmış olan Durden'in her hareketi, toplumun standartlarına/yerleşik düzene karşı bir başkaldırıyı içermektedir.

Aslında onun kuşağının kendileri için yaratılmış materyalist estetikten başka hiçbir şeyleri yoktur ve bu kuşak asıl isteklerinin reklamların kendilerine arzulatmaya çalıştığı şeylerin dışında olduğunun farkına varmaktadır. Manipüle edilen bu varoluşsal kurgu içerisinde asıl istedikleri kendilerine dayatılan çemberi yıkacak zihinsel özgürlüktür. Bu da kurtuluşun tek yoludur. Medya onlara ne söylerse söylesin büyük birer yıldız olamayacaklardır. Böylesi bir kurgudan tek kaçış yolu "eski" olanı yıkmak ve insanların "yeni" olana başlamasını sağlamaktır. Artık iyice alevlenmiş olan toplumsal çöküş, toplumun her zerresine nüfuz etmiş; ama paradoksal bir biçimde insanların çöküşün etkilerine karşı körleşmesini de beraberinde getirmiştir.

Bu üç trajik karakteri birleştiren ortak nokta, kendilerine hiçbir ümit vaat etmeyen bir dünyaya karşı verdikleri tepkilerde yatmaktadır. Aslında bu tepkiler, insanlığı yavaş ve acılı bir biçimde yok eden zehirli bir dünyaya karşı boyutlandırılmış tepkilerdir.

Bana mümkün olduğu kadar sert vurmanı istiyorum!

Tyler Durden

Dövüş Kulübü'nün kurulmasıyla artık kişisel yıkım başlamıştır. Bu yıkım aslında materyalist tutkuların ve insanlıktan çıkmış kimliklerin yıkımını simgelemektedir.

Bireyin kendi gerçekliğine yabancılaşması genellikle bireysel yıkımı da beraberinde getirmektedir çünkü "kendini yıkmak" böylesine sonsuz bir döngüde yalıtılmak için gerçekleştirilebilecek tek alternatiftir. Üyeler boğucu gündelik hayatlarını, bu hayattan daha büyük bir şeyi elde edebilmek için yıkmaktadırlar. Artık dövüşerek güçlenmekte ve tanrılaşmaktadırlar. Daha önce asla sahip olmadıkları iktidar ve kontrolü ele geçirmektedirler. Dövüş Kulübü'nün kuralları önemlidir; ilk kural dövüş kulübü hakkında konuşmamaktır. İkinci kural dövüş kulübü hakkında konuşmamaktır. Üçüncü kurala göre her dövüş iki kişi arasında gerçekleşecektir.

Uzaya gönderilen maymunları düşün. Onların ölümü, acısı, kurban edilişleri olmadan hiçbir şeye sahip olamazdık

Tyler Durden

Bir süre sonra Tyler içe kapalı dövüş kulübünün yozlaşmış dünyaya karşı dışa açılması gerekliliğine karar verir ve "Mayhem Projesi"ni hayata geçirir. Bu projenin amacı uygarlığın doğrudan ve tamamen yok edilmesine yöneliktir. "Uzay maymunları" olarak adlandırılan militanlar, kendilerine verilen ev ödevlerini - anarşist eylemleri - gerçekleştirmeye başlarlar.

Anlatıcıya göre kendisi dışında herkes bu eylemlerin içerisinde yer almaktadır. Uzay maymunları artık yaşantılarına kapitalist toplumun değil, Tyler Durden'in anarşizminin köleleri olarak devam etmektedirler. Amaç çağdaş toplumu yok etmek ve böylelikle bu insanları özgürleştirmektir. Şiddet ve dövüş bu amaca yönelik kullanılan birer araçtır ve kulüp üyelerine materyalizmin sınırları dışında kalan bir zevki tatırmaktadır.

Dövüş Kulübü ordusunun mantığı, kimliğin egemenlik

yuyla yeniden kurgulanmasını içermektedir. Gruba katılabilmek için bireyler duygusal ve fiziksel dayanıklılıklarını kanıtlamak durumundadırlar; böylelikle Dövüş Kulübü'ne ve Durden'a olan bağlılıkları sınanır. Özgürlüklerini ve kimliklerini kölelik aracılığıyla elde edeceklerdir. Bir başka deyişle kontrole boyun eğerek özgürleşeceklerdir. Kendilerini Durden'la - güçlü baba figürü - özdeşleştirerek onun gücünü kazanacaklardır. Aranılan kimlik, tüketim toplumu içerisinde üzeri örtülmüş öze - ki bu öz bastırılan hayvani dürtüleri de içermektedir - boyun eğerek bulunacaktır. Dövüş Kulübü'ne katılanlar kurgulanmış kimliklerinden sıyrılmaktadırlar. Dövüş Kulübü dışındaki herhangi bir kimliğe izin verilmemektedir. Bireyler bu grubun içerisinde kimliklerini eriterek paradoksal bir biçimde asıl kimliklerini bulacaklardır. İktidar ve kimlik arayışı dövüş sırasında tepe noktasına ulaşmaktadır. "Ötekinin" yıkımıyla kimliğin keşfedilmesi nosyonunun altı çizilmektedir. Buradaki yıkım aslında bir farklılaşma çabasıdır. Yaşamsal anlamda "ötekini" etkileyebilmek kendi varlığından haberdar olmayı sağlayacaktır ve "ötekini" tamamen yok etmemek de kendini ötekinin varlığından haberdar ederek yok olmamayı sağlayacaktır. Dövüş Kulübü'nde arzulanan karşıdaki dövüşçünün yok olması değil; aksine onun tekrar dövüşebilmesidir. Dövüşçüler rakibi yok etme noktasında dururlar. Dövüşler özün kazanıldığı savaş alanlarıdır. Kıyasıya gerçekleşen kavgalar, bir anlamda, sonucunda yeniden yapılanmayı getiren yıkım süreçleri olarak nitelendirilebilirler. Anlatıcının "yakışıklı" bir üyenin suratını darmadağın etmesi, bir anlamda, toplum tarafından "güzel" olarak tanımlananın yarattığı öfke ve kıskançlıktan doğan zarar verme dürtüsünü sembolize etmektedir. Dövüş sonucu kazanılan güç ve yaşanan sakinlik dinsel bir imge olarak saflığı ve dinginliği sembolize etmektedir. Her dövüşte çökmüş dünyadan bir adım daha uzaklaşmakta ve Tyler Durden'in "saf insan doğası"ını öncülleyen kurgusuna bir adım daha yaklaşmaktadır. Tatmin edilmeye çalışılan temel güdü, "öteki"ne güç

kullanarak hükmetmek, onun üzerinde kurulan iktidarı tatmak değil; bireyin kendisini kontrol eden dünyayı kontrol altına almasıdır.

Dövüş Kulübü kazanmak veya kaybetmekle ilgili değildi. Kelimelerle alakalı değildi. Dövüş bittiğinde hiçbir şey çözüme kavuşmuyordu ama hiçbir şey de önem taşıyordu. Sonrasında hepimiz kurtulduğumuzu hissediyorduk

Anlatıcı

Bu insanların dövüşmeyi seçme nedenlerinin bir anlamda kendi yıkımlarının acısını hissetme isteklerinden kaynaklandığı söylenebilir; kendilerini yıkarak yok etmek ama aynı zamanda da kendilerini yeniden bulmak. Vücutlarında açtıkları yaralar bir anlamda içlerindeki bastırılmış hayvanın dışarı çıkarak bıraktığı izi simgelemektedir. Kısaca, Dövüş Kulübü'nde geçirilen bir geceden sonra hayatla mücadele edebilmek daha kolay olmaktadır.

Dövüş Kulübü'nde geçirilen bir geceden sonra gerçek dünyadaki her şeyin sesi kısılıyor. Hiçbir şey seni kızdıramaz, sözün kanundur ve eğer diğer insanlar kanunu çiğner veya seni sorgularlarsa, bu bile seni kızdırmıyor...

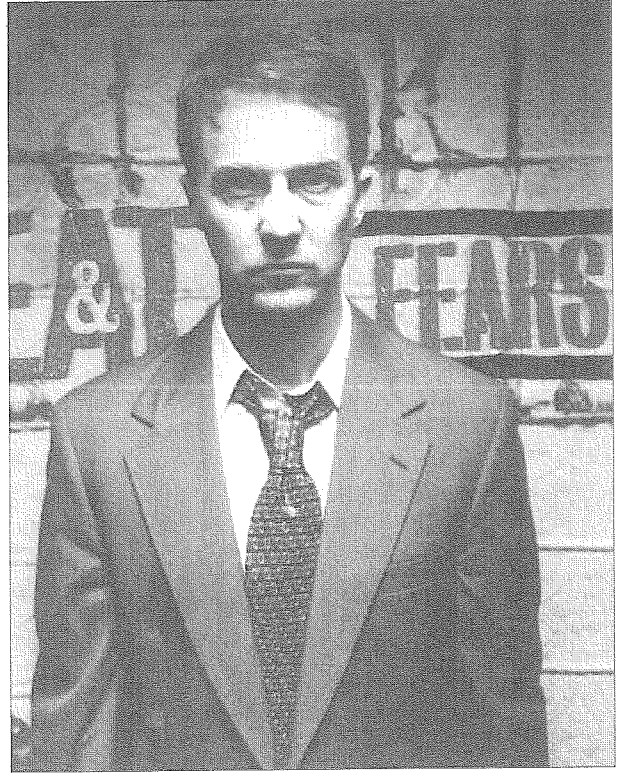
Durden'in Müritleri

Eğer ya Tanrı'nın en kötü düşmanı ya da hiçbir şey olabilirseydin hangisini seçerdin?

Tyler Durden

En yakın arkadaşı Bob öldüğünde anlatıcı Durden'a başkaldırır; ancak, hareket artık Durden'ı ve kendisini aşmıştır. Anarsist zihniyetle başlayan hareket, engellemeye çalışan kim olursa olsun yok edilmesi emriyle, her an "kendi çocuklarını yemeye" hazır muhafazakâr ve faşizan bir hareket haline dönüşmüştür. Düzeni değiştirmeye yönelik bir araç artık kendi içerisinde bir amaç halini almıştır. Ayrıca Durden da ortadan kaybolmuştur.

Anlatıcı Durden'in isteğini tam anlamıyla gerçekleştirmekte ve dibine vurmuştur. Tam bu noktada kendisinin Durden olduğunu keşfeder. Durden anlatıcının uykusuzluk hastalığından, tüketim odaklı yaşama olan nefretinden ve Marla'ya karşı olan arzusundan doğan "diğer" kişiliğidir. Uyuduğunu zannettiği zamanlarda bu kişiliğiyle ortaya

çıkarmaktadır. Aslında Tyler Durden, "düşünümesi gereken" dayatan sosyal kurguların, reklamların, haberlerin ve televizyon programlarının bilincinde olan ve bunlardan bıkmış bireylerin içlerinde barındırdıkları bir parçayı simgelemektedir. Bu karakter, izlenen her reklamda, kalabalık içerisinde kalabalığa rağmen yaşanan yalnızlıkta, tüketilen markaların kimliği ve statüyü belirlemesinden duyulan sıkıntıda, sürekli "önemli yerlere gelmek" düşüyle yaşayarak sonuçta işinden nefret eden ve hayatını "önemli yerlere gelenlere" hizmet etmeye adanmış insanın yaşadığı hayal kırıklığında karşımıza çıkmaktadır.

Popona yapışan tüyler senin tavuk olmanı gerektirmez

Tyler Durden

Tyler Durden'in anarsist çığılığı kapitalizm ve tüketim toplumunun tam da ortasında duran ama çoğunlukla farkında olunmayan bir dünyanın kapısını aralamaktadır. Bir anlamda "çirkin" bir topluma/toplum anlayışına bakışı yansıtmaktadır. Bu bakış şiddetin çözüm yolu olduğu biçiminde değil ancak bir uyarı olarak ele alınmalıdır. "Yaşamaya" duyulan açlığı anlatan ve harekete geçme isteği uyandıran bir uyarı; sahip olunan şeylerin bizlere sahip

olmasına son verilebileceğine yönelik bir haykırıs; evimizdeki mobilyaların, cep telefonlarının, arabaların bizim kimliğimizi belirleyemeyeceği, dolayısıyla varoluş nedenimiz olamayacağı tokadının yüzümüze çarpılması; yaşamımızda hissettiğimiz boşluğu tüketimle doldurmak yerine özün yeniden keşfedilmesi gerekliliğine olan inanç.

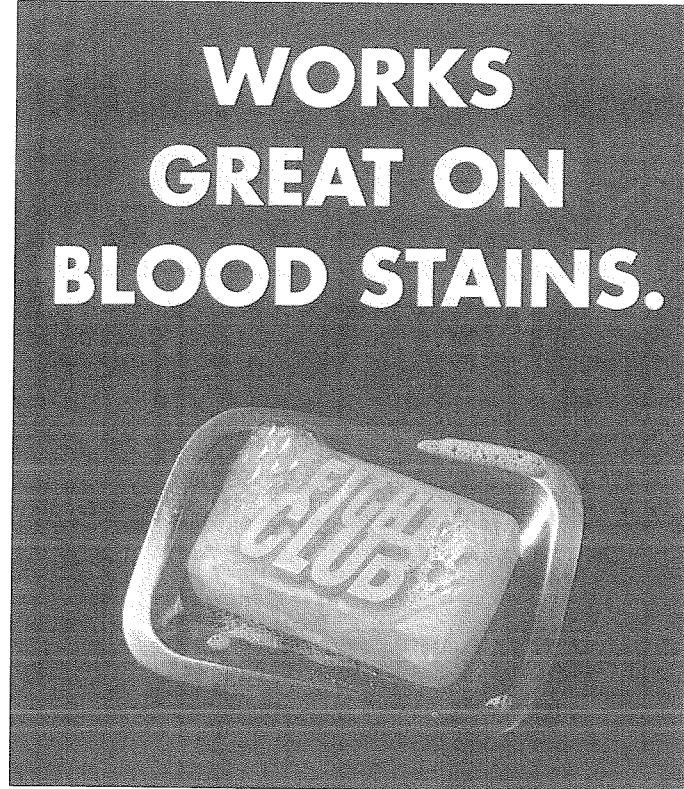
Bütün bunların elde edilebilmesi için anarşi ve/veya nihilizmin bir çözüm yolu olup olmaması ise farklı bir tartışma alanı yaratmaktadır. Bu noktada önemli olanın öncelikle çemberin dışını görebilmek, onun dışında düşünebilmek ve onu sorgulayabilmek olduğu söylenebilir. Bu gereksinim ise insanlarda farklı bir bilinç uyandırmaya yönelik yeni bir aydınlanma felsefesi olarak nitelendirilebilir. Bu yeni felsefenin içeriği ise ancak sosyal olarak yapılandırılmış ve belirlenimciliğiyle bireyleri rahatlatan standart yaşam döngüsünün sorgulanması ve bu döngünün bireyi nasıl kısırdığının, körleştirdiğinin ve hatta yok ettiğinin anlaşılmasıyla varolabilir. Materyalizmin illüzyonundan ancak öğrettiği her şey unutulurarak kurtulabilir ve ancak bu "nimetlerin" reddedilişyle yeni bir dünya kurgulanabilir.

Daha iyi bir insan olabilmek için kimi zaman dibe vurman gerekir

Tyler Durden

Ülkedeki her "kredi kartı" binasını havaya uçurmaya karar veren Durden ve Mayhem Projesi üyeleri, bu faaliyet için gerekli hazırlıkları tamamlamışlardır. Anlatıcının kontrolden çıkan Durden'dan kurtulması gereken an gelmiştir ve bu kurtuluş ancak Durden'in imgesiyle yüzleşerek gerçekleşebilecektir. Anlatıcı beynini uçurur, ama ölmez; kurşun bir biçimde yanağından dışarı çıkar. Durden ölmüştür. Dibe vuruşun tepe noktası beynini uçurmaktır ve anlatıcı bunu gerçekleştirdiği sırada dünya da aynı şeyi yapmaktadır. Kredi kartı binaları birer birer çökmektedir. Artık "her şey yoluna girecek"tir.

↓

medcezir

46

Kuzeye Giden

Onur Yüce Gün

Adam

On yedi yaşındaydım. Yalnızca yaşama ve özgürlüğün getireceği mutluluğa dair bir savaş vermek zorundaydım. Zorundaydık. İnanç, umut ve hirs. Bağımsızlık savaşları. Evlerimizi küle çeviren ateş topları, göğüslerimizi ikiye ayıran soğuk metal parçaları, boğazımıza dolanan zincirler, kafataslarımızı parçalayan gürzler ve ellerimizdeki tırpanlar, çatalar. Kaçamadığımız ölüm, yaşasak da nefes almamıza izin verilmeyen, çukurlara atıldığımız hayatlar.

Ciğerlerim ılık bir nefesle yükselirken açıyorum gözlerimi. Alnımda damlacıklar. Oda hâlâ karanlık. Yağmuru duyuyorum; bir yandan akıntıya kapılıp gitme pahasına evimin ahşap duvarlarını ve çatısını döven damlalar, bir yandan yapraklara ve toprağa iniyor hızla; yapraklar eğiliyor, toprak kaynıyor usul usul. Yavaşça doğrulup ayağa kalkıyorum. Bedenimi saran ince titremeye kapıya uzanıyorum, açıyorum. Birazdan sabah olacak; 6 Mart 1606'nın puslu, güneşsiz sabahı...

Yorgunum. Aylardır, bedenimi sarıp üzerime demir külçeler gibi çöken bu tek sözcükle boğuşuyorum. Bedenim hareket yetisini kaybediyor, gözkapaklarım bir sonraki kapanışlarının son olacağı hissiyle iniyor aşağıya. Ne kadar dinlenirsem dinleneyim, ne denli uyursam uyuyayım, hiçbir şey değişmiyor -ve değişmeyecek de. Artık şifamı kaybettim ve işte tam da bu yüzden, on yedi yıldır beklediğim buluşma vakti geldi çattı. Tenime ve eklemelerime sinen bitkinlik, bende son kalanları da alıp götürmeden çıkmalıyım yola.

Kapıyı kapatıp yatağımın üzerine oturuyorum. Parmaklarımdaki sızıyı dinliyorum bir süre, ellerimi ovuşturuyorum. Isınan avuç içlerimi yüzüme sürüyorum, sıcaklığı hissedemiyorum yanaklarımda, sakallarımı avuçluyorum. Bu tükenmişlikle her şey uzak ve olanaksız görünse de, zamanın geldiğini -nihayet- hissetmiş olmak rahatlatıyor beni.

Yürümek... Hâlâ yapabiliyim. Yola çıktuktan sonra önümde, sabırlı adımlarla aşılacak on beş gün olacak ya da yirmi. Her şey *Kuzeybatı Yüksek Toprakları*'nda nelerle karşılaşacağıma bağlı aslında. Yükselerde, yaklaşmakta olan bahardan bîhaber, sereserpe, doruklar boyunca uzanan dondurucu beyazlıkla karşılaşacağımı biliyorum. Soğuk olacak. Soğuk ve zor. Sonrası... On beş günüm var ya da yirmi.

Kapıyı tekrar açıyorum. Kendi grilliginde iyice ağırlaşmış olan cansız ışık, ormanın koyu yeşil kokusuyla birlikte yavaşça içeriye doluyor. Defalarca yeni baştan hazırladığım; içini boşaltıp yeniden yerleştirdiğim, yıllar boyu, yolculuğu belki benden bile daha büyük bir sabırsızlıkla, yatağımın hemen baş ucunda beklemiş olan heybeme yöneliyorum. Ağzını aralayıp içine bakıyorum. Her şey yerli yerinde. Yatağımın altındaki dörde katlanmış deri parçası için bıraktığım boşluk da. İlk kez dolacağı anı bekliyor. Dar aralıktan elimi uzatıp deri parçasını çıkarıyorum, fazla bekletmeden kendisi için ayrılmış yere koyuyorum. Heybe o zaman anlıyor bu seferki hazırlanışın gerçek olduğunu, heyecanlanıyor; ağzını bağlıyorum.

Sıra bana geliyor. Ayaklarım. Ne kadar dayanırsa o kadar gidebileceğim: Sonuna kadar dayanmalılar. Ayaklarıma iki kat deri sarıp deri sicimlerle bağlıyorum, sıkıyorum. Birkaç çekistirmeden sonra kıvrımlar iyice sarıyor ayaklarımı. Zemine kuvvetli basabiliyorum. Ancak düğümleri atan ellerimin titremesini durduramıyorum. Hızla sallıyorum ellerimi havada, sonra birbirine sürtüyorum. Şimdi daha iyiler, daha renkli.

Zamanı düşünmemeye çalışıyorum. Her şey kendiliğinden gerçekleşiyor. Bir akıntı olayları sıralıyor yalnızca. Ne geleceği, ne yolu düşünemiyorum. Ya da bu başlangıcın doğru zamanda alınmış bir karar olduğunu. Belki bir karar olduğundan

şisedekimesaj

bile emin değilim.

Çoktan sarmalanıp duvara dayanmış olan postu alıyorum sonra elime. Sert tüylerinde gezdiriyorum parmaklarımı, koca, kara gözleriyle karşılaşıyorum yine; yerde, çaresiz, ölümü bekleyen. Heybemi boynumun üzerinden aşırıp, boynumu kesmemesi için ipin altına bir parça bez yerleştiriyorum. Postu asıyorum sırtıma ve küçük mızrağımı postu saran ipe sıkıştırıyorum. Ellerim şimdi daha da sıcak. Var olan, yanımda sonuna kadar taşıyacağım her şeyimle hazırım, gidiyorum...

Küçük bir adım yeterli oluyor eşiği aşmak için; sonuncusu, diyorum içimden; bitmek bilmeyen koca bir adım, bitiveriyor sonra, dışarıda buluyorum kendimi. Yağmur damlaları saç diplerime ulaşıyor, alnıma süzülüyor usulca, göğü yüzümde hissediyorum. Birkaç adım sonunda dönüp arkama bakıyorum, evime; yaşlı, kırışmış ahşap yüzüyle bana bakıyor: "Gitme." On yedi yıl önce son çivisini çakıp içine girdiğim, kaderimle birlikte her şeyimi, yaşamımı hapsedtiğim evimi, sonsuz bir yalnızlığa gömüyorum şimdi, boğazına kadar hem de; bu kez, evimin yalnızlık kaderinde kayboluyor buğulu gözlerim. Beklemlerle geçen, yaşanmamış bir hayatı bırakıyorum arkamda kapısı ırık. Ama sıcak bir heyecan büyüyor içimde, yıllar boyu hissetmediğim o şehvet. İşte evim, hayatım ve kaderim -ve ben, sonunda hepsine birden sırtını dönüp gidebilen. Tüm bağlar kopuyor, artık buluşmaya hazırım, biliyorum; adımlarım sıralanıyor birbirleri peşi sıra, kuzeye yürüyorum...

14 Mart ya da 15. Sürekli bunu tekrarlıyorum, fısıldamaya çalışıyorum kendime, olmuyor. Bilincim hâlâ yerinde. Nereye ve ne için gittiğimi soruyorum, sesim içimde yankılanıyor: "Kuzeye..." Sonra bir kez daha: Neden?... Kendimdeyim. Vücudumu sarmalamaya çalıştığım postun içinde biraz olsun ısındığımı hissedeceğim anı bekliyorum, zaman da yeryüzü gibi donuyor ancak; katı, kımıldayamıyor. Ben yine de içimde kalan ne varsa ayakta tutmaya çalışıyorum. Kendime olan inancımı yineliyorum hayata karşı. Umutsuzluğum yavaş da olsa kayboluyor. Gitgide morarmakta olan tırnaklarıma çare aramaktan vazgeçiyorum, titremeyi bile bırakan vücudumu dinlemekten. 15 Mart olmalı. Evet, 15 Mart.

Belki bu kadarını bile düşünmemiştim. Aklıma, yolun ne kadar süreceği sorusunun her gelişinde, göğe çevirmiştim gözlerimi, koyu gri çatlaklara doğru uzanan dallarına bakmışım ağaçların, kuşları ve sincapları dinlemiştim. Ama buradaydım işte: Soğğun can aldığı, cehennemden buz kesmiş tabanından bir kesit; kuzey yamacına ulaşmayı başarmıştım. Gerisini de başarabilirdim elbet, kendimden başka neye ihtiyacım vardı ki? 15 Mart 1606 -ve az sonra

sabah olacak. Bedenimi, sarıncığım postumdan daha çok ısıtmaya başlayan, üzerime son çare olarak çöken ılık uyku beni yeneden güneşi görmüş olacağım...

Güneş... Dokuz gün önce gri bulutlar altında, hayat kaynağım olan yağmur bedenime usulca inerken başladığım yolculuğum, şimdi acımasız tipi altında dallarını gövdesine bağlı tutmaya çalışan, kökünün her çatırdamasında toprağa biraz daha sıkı tutunan bu dev ağacın kovuğunda son buluyor gibi. Belki de onu bir daha asla göremeyeceğim. Korkmuyorum ama; yolculuğa başladıktan sonra korku hissini asla bir daha yaşamayacağımı bildiğim gibi korkmuyorum hem de. Bilinmeye giden, boyutsuz bir çizginin orta yerinde; ışığın, ısının ve kokuların kaybolduğu; sesin hiçbir şeye ihtiyacı olmadan tekil olarak var olabildiği yaşam-ölüm kovuğunu içindeyim -ve henüz bitmedi...

Ağzını eşyalarımla kapatmaya çalıştığım kovuğun içine onlarca kar tanesi savrula savrula doluyor yine, kök çatırıyor, tutunuyor. Beyaz rüzgâr birkaç tur atıyor bedenimin etrafında, yavaşlıyor, susuyor. Postun altında sarsılan bedenime inat açıkta kalan dirsek ucumun ısınmaya başladığını hissediyorum. Ciğerlerimdeki hava yavaşça boşalıyor. Sivri bir noktadan başlayıp yavaşça yayılmakta olan bu sıcaklık üşüme kaygısını unutturuyor önce, sonra ruhumu susturuyor. Hayat için çırpınmakta olan bedenim, şimdi derin bir hüznün içinde, şimdi çaresiz.

Belki de bu gün 14 Mart'tı. 14 Mart 1606: Kuzey yamacı: Dev ağacın kovuğu. Geride açık bıraktığım kapıma dokuz, artık ulaşılmamasının, bana hapsoldüğüm kovuğun neler vereceğine bağlı olduğu son noktaya on iki (belki daha fazla) günlük mesafe. Ya da görmeyi başaramayacağım tek bir gün daha. Göremeyeceğim bir 15 Mart. Her şey artık daha basit, sözcükler de: Açım ve donuyorum. Ne bedenim bana birşeyler anlatabiliyor artık, ne ben ağırlaşarak inen göz kapaklarıma. Karanlık bulanıyor yavaş yavaş, yoğunlaşıyor. Üzerime çöken sisi son bir nefesle içime çekerken birdenbire karanlık yırtılıyor, denizi görüyorum. Sarp kayaları döven sonsuz dalgaları. Kuzeyi. Parmak uçlarımdaki sızı son buluyor, yüzüme saplanan katı acıyı hissetmiyorum artık. Sesler kesiliyor, sıkışıp kaldığım kovuk renklere ve kokulara bürünüyor, açılıyor yavaşça, genişliyor, genişliyor. Gökyüzü oluyor ölüm-yaşam kovuğu ve tüm gri bulutlar takılıp kalıyorlar dalarına: Güneşi görüyorum.

Ya deniz?

Dirseğimde hissettiğim anlık bir ürpertiyle titremeye başlıyor yine bedenim. Kar taneleri uçuşuyor karanlık küçük odada, başımın üzerinden bir tur atıp alçalmaya başlıyorlar sonra, postumun tüylerine yapışıyorlar. Bana ölümü getirdiklerini düşündüğüm beyaz taneler beni ölümden uyandırıyor şimdi. Nereye gittiğimi soruyorum kendime, neden yola çıktığımı.

Bu son soruşum olmalı, gerçekten son olamadan önce...

Anî bir hareketle bedenimi öne doğru savurup kovuğun ağzını açıyorum. Kendimi dışarıya, bulutların arasında zorlukla sızan ay ışığının aydınlattığı dev karaltılar ormanına atıyorum. Dizlerime kadar kar içindeyim, tıpkı dalları birbirine dolanan ağaçlar gibi. Savrulan taneler gözlerime doluyor bu kez, göz bebeklerim, kirpiklerim ve sakallarım ağarıyor. Ormanın bir parçasıyım artık ben de, herşeye rağmen devam etmeye çalışan herşeyin bir parçası –ve sadece bir adım daha gereken, devam etmek, belki de yeniden başlamak için bir 'ilk adım' daha... ama olmuyor. Olmayacağını da biliyorum. Katılaştan bedenim artık benim değil, ne yapsam da sözümü geçiremiyorum. Kökleriyle yere çakılı kalan cılız, yaşlı bir fidanım ben artık ve gitgide sertleşen rüzgar gövdemi kırmadan önce son bir kez ulaşılmaza, kuzeye bakmayı istiyorum: Kaderime, yaşam kaynağıma, hapsoluşuma. Gözlerimi açıyorum usulca, *onu* görüyorum.

Saplanıp kaldığım beyaz bataklığın üzerinde, o, parmak uçlarıyla kar birikintisinin yüzeyine dokunarak bana bakıyor. Yıllar öncesinde karşılaştığım ve en küçük ayrıntısını bile hafızamdan asla atamadığım buz mavisi gözlerini buluyorum gözlerimde. Tipiyle savrulan saçları çıplak bedeninin beyazlığına sarılıyor, yüzünün sonsuzluğu animsatan çizgileri bir anda bedenime çarpıp milyonlarca parçaya ayırıyor beni. Onu ilk -ve son kez- gördüğümde içimde birden canlanıp sonra yerini yıkıma bırakan o sıcaklığı hissediyorum yine. Bir anlık bakış, mideye saplanıp kalan o çaresiz sancı, kokuya ve sıcaklığa özlem. Sivrilerek biten burun, dudakların kıvrımları ve yine o derin, buz mavisi, okyanus mavisi, sonsuzluğun, ölümün mavisi gözler, siyah saçların dolandığı göğüsler. Asla duyulamayan ses, asla anlaşılamayan sözcükler, asla dokunulamayan bir ruh. Olamayan. Ki o şimdi burada ya da ben oradayım artık, ölüyüm belki, çoktan bitti her şey; ama nefes alıyor o da benim gibi, yüzünde bir tebessüm görüyorum ve konuşuyor sonra:

"Kimsin sen?..."

Bir ömür beklenen sesin, sözcüğün, bakışların yanıtını istiyor benden. Katılaştan çenemi açmaya çalışarak, "ben..." diyorum, "...ben kuzeye gidiyorum..." Bir rüya gördüğümü söyleyemiyorum ona, onun bir ömür boyu gerçekleşmeyen rüyam olduğunu. Nedenini bilmesem de onu sevdiğimi. Yalnızca yüzüne bakıyorum; hiç olamadığım kadar yakınım ona, hiç duyamadığım kadar sıcak.

"Kimsin?" diyor, "...adın ne?"

Kendi içime doğru çöktüğümü hissediyorum. Tüm yıkımlara ait milyonlarca gözyaşı göz pınarlarıma yükleniyor. Boğazımdaki düğümü çözmeye çalışıyorum, olmuyor, kısa bir solukla umutları eritip içime atıyor, sözcüklerimi

seçiyorum: "Kuzeye... Kuzeye gidiyorum..." Gözlerimi koparıyorum gözlerinden, kollarımı bedenime çekip kendime sarılıyorum.

"Başaramayacaksın." diyor. Birden kanımın çekildiğini hissediyorum. Bedenim tekrar soğuyor, geriliyor.

"...bu senin kaderin..."

Ruhuma attığım ilk nefret tohumundan sonuncusuna dek hepsi parmak uçlarımda toplanıyor. Bir anda tüm evreni toza çevirip içime akıttığımı, sonra evrendeki bir toz zerreciğinin üzerine, buraya döndüğümü hissediyorum. Dişlerim sivriliyor. Bir bulantı, nefretin ateşi, alevlenen gözlerimi kaldırdığımda göğüslerinin arasında saplı duran mızrağımı görüyorum...

Ağarmakta olan günün ışıklarıyla daha da beyazlaşan karın üzerinde bir kırmızı leke, uzanmış, kırıltısız. Ağaçlar, 15 Mart ve Kuzey, hepsi burada, hepsi geri döndü. Düşe kalka, birkaç çabuk adımla yerde, gözleri iki kara boncuğa dönüşmüş olan tavşanın yanına varıp göğsünden mızrağımı çıkartıyorum. Açılan yarıktan hızla kan boşalıyor, donmakta olan ellerimi bu sıcak kaynağa sokuyorum. Yüzüme birkaç sıcak, kırmızı damlacık sıçırıyor. Aldığım bir canla hayata dönüyorum. Acı bir tebessüm yüzümde beliren, "Tıpkı onun gibi..." diyorum. Yeryüzü de ısınıyor benimle. Güneş bir ihtimal gösterecek yüzünü bulutlar arasından, bir anlık olsa da. Ben karnımı doyummuş olacağım ve ısınmış. 15 Mart diyorum ve işte 15 Mart sabahı...

Gökyüzünden, gök yüzüme inmekte olan yağmurda okyanusun kokusunu duyabiliyorum artık. Gökyüzüyle birleştiği o sonsuz noktaya kadar uzanan dev su küttesi damla damla sarıyor çevremi. 21 Mart 1606. On beş günün sonunda; sona, sonuma ve belki tüm insanlığın -kaderin- sonuna doğru atılacak olan birkaç bin adımı daha adımlamaktayım. Ardımda, onun yarattığı, soğuğa ve ölüme buladığı, benim herşeyimi koyarak yokettiğim dağlar; önümde insanlık adına ulaşılması olanaksız olarak yazılmış, benim kavuşacağım sonsuz kadersizlik denizi var. Adımlarımla toprak çatlıyor, yer sarsılıyor. İçimde onun bile taşıdığından kuşku duyduğum bir gurur.

On yedi yaşındaydım. Yalnızca yaşama ve özgürlüğün getireceği mutluluğa dair bir savaş vermedim. Zorundaydık. İnanç, umut ve hırs. Bağımsızlık savaşları. Evlerimizi küle çeviren ateş topları, göğüslerimizi ikiye ayıran soğuk metal parçaları, boğazımıza dolanan zincirler, kafataslarımızı parçalayan gürzler ve ellerimizdeki tırpanlar, çatalar. Kaçamadığımız ölüm, yaşasak da nefes almamıza

izin verilmeyen, çukurlara atıldığımız hayatlar. Kader. Babamı ve annemi hiç tanımayışım gibi, yalnızlık ve aç büyümek, tutsak olmak... Aşk gibi...

Yağmurla yıkanan çam ağaçlarının altından süzülerek akarken rastlamıştım ona, beyaz yüzüne ve umudu yerde arayan gözlerine. Bir dünya kuruluvermişti siyah saçları arasında ve kaybolan silüetiyle yıkılan dünyam olmuştu içim. Bir insana, bir başkasını kendisinden çok sevdiren ne olabilirdi ki? Bir bedenini, bir hayalin her akla gelişinde kendini yıpratmasına, sonsuz kederin ve hüznün bir insanda asla atılamayacak tortular halinde birikmesine neden olan? Kader. Tıpkı onu bir daha hiç göremeyişim gibi; ömür boyu bir başkasını göremeyişim...

Yine, onun silüetinin yok oluşunu içimdeki tutuk sancılarla anımsarken patlak vermişti nal sesleri. Zırhlar ve kalkanlar, bizleri öldürdükleri gibi öldürecekler onları, kanlı ve çılgınlarla -ve kurtaracaktım onu kendimden önce, buz gözlerini...

Çözemediğim, sebepsiz yalnızlığımı kader; ruhuma sevgi yerine nefreti kazıyan, gerçekleşmeyen bir aşk ve kazanılamayan bir hayat savaşıydı. Elbet ben de suçsuzdum tüm insanlar gibi ve ben de onlar gibi nedensiz hapsedilmiştim yenilgiye, kayıp ve acılara. İyiye ve varlığa dair ne ümit ettiysen; kötülük, acı ve yoklukta karşımda bulduğum -ve en büyük düşmanımı o: kader yapıcı.

Bir ormanın derinliğinde, onun beni yaşamdaki ve insanlıktan koparıp attığı yerde, yarattığım ahşap kulübemin içindeydim artık. Susmak ve beklemek. Beklemek. Bir gün gelip onunla yüzleşene dek; buluşmak ve intikam almak için.

İçimde sonsuz gurur. Az sonra kader yok olacak...

Son adım. Kuzey. Mavi-yeşil dev dalgaların, kayaların umarsız grilliğini dövdüğü, bulutların iyice ağırlaşmış denize indiği, ufkunu ardında sadece hiçlik olan uç: Buluşma yeri. Tanrı'nın evi. Okyanusa bakıyorum. Kendisiyle karışık, çirpiniyor duruyor. O burada, biliyorum. İnsanoğlundan hiçbir kimsenin ulaşamadığı evinde beni ağırlamanın rahatsızlığını taşıyor. Onun yarattığı, yaşamını yapboz gibi darmadağın edip sonra belki vazgeçip toparladığı, yüzlerine izler çizip yok ettiği insanlardan birisi insanlığını aşıyor çünkü. Hesaplamadığı, hesaplayamadığı bir şeyler oluyor...

İçimdeki heyecan yükselse de yarattığım sonsuz gücüme olan inancımınla başlıyorum sözlerime, derin bir nefesle kuruluyor ilk cümle: 'İşte yanımdayım.'

Yağmur dinginleşiyor. O anda, süzülüp mavi derinliğin yüzüne düşen ışınları görüyorum, güneş, yaşantımın üzerinden kalkmayan gri perdeyi aralayıyor bir anda. Bir cevap bu, bir kabulleniş. Damlalar daha yavaş çarparsa da

bedenime, ben her bir damlanın farkına varabiliyorum artık -ve her damlada geçmişin görüntüleri parçalanıyor yüreğimde. Yine aynı öyküm benim; yaşamım. Anılar, görüntüler ve karanlık. Yumruğumu sıkıyorum: Acı. Dizlerimin üzerindeyim, eğilmekte olan başım, gözlerim düşüyor ve okyanusu kaybediyorum. Daha fazlası gereksiz. Daha fazla zaman, yalnızlık; kader diye yaşanılan...

Heybemin dibine doğru sokup elimi dörde katlanmış deri parçasını çıkartıyorum, katlarını açmaya başlıyorum. Keskin, soğuk bıçak elimde. Kaderin son bulması ne olabilirdi ki? Tüm oluşlara hayat veren Tanrı ve bir gün hepsini birden geri alan. Öldüren. Hâkim, yargıç, tanık ve aynı zamanda suçlu -ve şimdi sıra benim. Kendi kuzeyinde kaybediyor hem de, kaybetmeli...

Gözlerim yanmaya başlarken bedenime daha birkaç gün önce hissettiğim ölümcül soğuk çöküyor. Birer damla sızıyor göz kapaklarımın altından yıllar sonra. Damlalar benden, bedenimden ayrılıyor, beni terk ediyor. Gözlerimi araladığımda, dizlerimin dibindeki su birikintisinde dağılmakta olan 'ben'in gözlerinden kopup bana doğru gelmekte olan damlaları görüyorum. Damlalar beni terk etmişken şimdi tekrar bana dönüyorlar, tam kavuşacakken gözyaşlarıyla çarpışıp suyun yüzünde dağılıveriyorlar. Paramparça oluyor yüzüm, bir çarpışmayla iki katına çıkıyor acılarım, bir kez ağlayıp iki kez acı çekiyorum; ve bu sonuncusu oluyor sadece...

...geriliyorum, bıçağı saplıyorum...

Yağmur. Artık daha ılık. Yüzüm. Daha donuk.

Yatağımın baş ucunda yorgun yatmakta olan heybeme takılıyor arada bir gözüm. Taş ocağa iki yaş odun atıyorum buruşuk ellerimle. İfadesiz yüzüm, kaybolan geçmişime tanıklık ediyor. Evimin içinden, kendi koyuluğunda kaybolan ormana bakmıyorum artık hiç. Her gün ocağımda yanmakta olan cılız kıvılcımlar dolduruyor yaşamımı. Dünyanın sonunda, kuzey denizinin üzerinde ve sınırsız göğün altında; tanrının evinin kalbine sapladığım bıçak hafızamdan, tüm yaşananları ve zamanı yanına alarak, taş ocağın içindeki kırmızılığın içine savruluyor, eriyor.

Hiçlik.

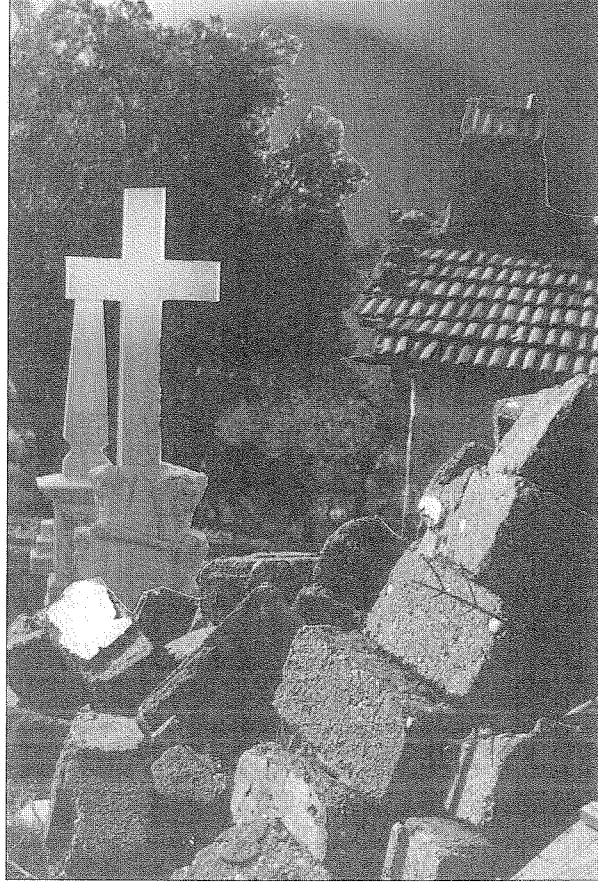
Artık ne olduğunu biliyorum.

Doğu Cephesine Methiyeler

Derya Erkenci

deryaerkenci@yahoo.com

Dün akşamüstü, cepheden beklenmedik bir telgraf almış eski zaman adamlarının dingin kararlılığı ile, vücudumdaki bütün kılları hamam otuyla döktüm. Yaşlandıkça anarşi yaratmaya başlayan düzensiz kaşlarımı, aşağıda, armozumu çepeçevre sarmış tüyleri, ense traşından dökülerek sırtıma saplanıp yeni bir hayat arayışına çıkan kırılmış saçları. Bütün dişlerimi teker teker söktüm, çadır tiyatrosundan öğrenilme şarkılar söyleyen ölü bir futbol hakeminden yadigar bir kerpetenle. Komşudan ödünç alınıp geri verilmemiş bir yan keskiyle ses tellerimi kestim. Pencerenin denizliğinden aşağıya sarkıttım telleri, hardal gazı mağduru konuşma ve duyma engelliler, sedef kakmalı bir santura gerip

akord etsinler diye. Bir bir çektirdim tırnaklarımı, aralarına hapsolmuş ekşi kokulu simsiyah kurtçuklardan, artık bambaşkalaşmış yabancı bir ekolojik dengeye yakışan, tirşe rengi bir kartopu yaptım. Rüzgarsız kalmış bir gemi gibi, sıcakta güneşin altında pelteleşerek yalnızlaşan dilimi tirmalattım kediye, et yemenin vereceği hazzın tam tersine denk düşen bir acı ile. K a h v e h a n e köşelerinde toplanıp yalnızca üremek üzerine konuşan ve yüreklerindeki manasız harp özlemini bir türlü tanımlayamayan oğlanlara falakaya yatırttım kendimi. Yorulduklarında

kollarıma girip, patlayan tabanlarım üzerinde, kaba posteki tuzu dökülmüş su birikintilerinde yürüttüler beni. Dalgalanan sudan şavkıyan hilal resmi, döviz bürolarının sayısal tablolarını yaladı. Çocukların, hiç farketmeden bu kadar çabuk büyüebilmelerine şaşırdım. Avuç avuç karpit parçacıkları doldurup ağzıma bol bol su içtim. Dışarı açılan bütün deliklerimi dikkatlice diktim, Balkan kaçkını dedemin paslı çuvaldıziyla. Bir dizi kimyasal tepkime sonucunda, birileri kız doğurmuşcasına infilak etti içim, suskunlukla. Bir toplu mezar detayı kadar

şeytanminaresi

çıplak, uçak bombasıyla gözlerinden kanlar fışkıran bir bakır işçisi gibi aciz, güçlkle yürüdüm yoğun şarapnel yağmuru altında Barbaros'a, ellerimde doğu cephesine methiyeler düzen otuzyedekran bir televizyonla. Dağlarda rahimleri çürümüş genç kızların, kulak kıkırdaklarından yapılmış anahtarlık kartpostalları satın aldım, vakitsiz ölen babalar için ağladığımız buruk cami avlusunda.

sayılara dönüştürülen şiddet. Bıkıp usanmadan, kendi kendilerine, allah allah sesleriyle taarruz etmeyi alışkanlık haline getirmiş Boğaz çocukları için, uzun kış gecelerinde aile büyüklerine anlattırılan, ekmek karnesi mevzulu Cumhuriyet fırını maceralarından ve Cağaloğlu yokuşundaki bayilerin müptelası talebeleri, otobüsten bir kaç durak önce indirterek kusturtan çizgi romanlardaki, mide bulandırıcı sahnelerden ibaret.

Savaş! Postaya verilmemesi muhtemel, olağanüstühal bölgelerinin hissi kadar metropole ırak; içinde yaşanmamış ama yalnızca görmenin ve dinlemenin ibretiyle edinilmiş bir bilgimişçesine, soluk puslu tenime uzak. Köpek balığı havuzları gibi, ehlileştirilmiş bir vahşet. Sapiğı, zarurettten dolayı dünya halklarınca bağirlara basılmış upuzun zincirleme cinayet. Burada, yalnızca gazete manşetlerine ve canlı yayın bağlantılarının mor ötesi roket konvoylarına bakıp göz yaşı dökerek ya da bütün zihnimizi boşaltıp, sadece keder içersinde onu düşünerek, asla tam olarak anlayamayacağımız bir toplu cinnet. Savaş! Basit bir operasyonla, bir gecede ağrısız değiştirilebilen cinsiyet. Canımı ne kadar acıtırsam acıtayım, aklımın erdiği yeri yutan kubur; varoluş duygusunu emen karadelik. Gün sonlarında, kapanış haber bültenlerinde, sinsice kupkuru

↓

"My war book" diye tanımladığı Three Gineas'ta, savaşın bir erkek uğraşı, erkeklerin kafa yapısının bir ürünü, bir erkek mesleği olduğunu ifade eden ve erkeklerin kadınları kültürel ve toplumsal yaşamdan dışlayarak egemenliklerini kurduğunu, ve iktidarı tekele alışın önce faşizme sonra da faşizmin doğal sonucu olan savaşa meydan verdiğini üstüne basa basa belirten Woolf gibi mi olacağız?

"(...) madem ki düşünüyorum, o halde varım, madem ki duyuyorum, o halde varım, madem ki harbediyorum, o halde varım, madem ki ızdırap çekiyorum, o halde varım! Sefilim varım, budalayım varım! Varım, varım!"

Mümtaz

"Herkes suçludur, değerler bile herkesin bilgisine göre verilmiştir. Ve hiçbir üstte, bütün kanun koyuculardan ve yöneticilerden daha bilge de olsa, kötü memurların kanun dışı davranışlarını, meslektaş gözetlemesi altında sınırlarsa bile, kötülüğü ortadan kaldırma yolunu düşünmek gücü yoktur. İçimizden her biri, halkların ayaklanma çağında olduğu gibi, karşı silaha sarıldığını, böylece adaletsizliğe karşı savaşmak zorunda olduğunu düşünmedikçe bütün bunlar hiçbir işe yaramayacaktır. Rus olarak size, birbirine kan bağı olarak bağlanmış size başvuruyorum şimdi. Düşüncelerdeki büyüklüğün ne olduğunu anlayanlara sesleniyorum. Sizi, insanın yolu üzerinde bulunan her yerde tesadüf ettiği ödevi hatırlamaya çağırıyorum. Ödevinizi ve yeryüzündeki işlerinizin zorunluluklarını daha yakından incelemeye çağırıyorum sizi, zira bizim hepimizde tuhaf bir gösteriş var, ve biz..."

Gogol'ün *Ölü Canlar* okuması haftalar sonra, ardında üç nokta, dolayısıyla onlarca soru işareti bırakarak sonlanmıştı. Aslında Rus Edebiyatı, bu sömestr programımızda yoktu. Ancak kendimizi gizli bir anlaşmayla verili tedrisattan muaf tutmuş, çözümlenmek istediğimiz eserleri kurayla belirleme yoluna gitmiştik. Kendimi asla bir otorite olarak görmediğimden (bu yüzden hep küçümserdi beni meslektaşlarım) kuraya katılmışım ve sıra bendeydi. *Ölü Canlar*'ı seçmekteki kastım aslında ideolojik değildi, bir gönül borcu, bir vicdan muhasebesi, bir kendini iyi hissetme, bir anısına töreni düzenleme hiç değil. Bir tabîlikten çok bir ayniyet, eş ruhlara tasallut eden mücânis bir hissediş. Bir "ölü can"ın tecessümü. Dahası, arkasında onlarca soru işareti bırakarak gitmeden önce, onun bir necmi-i sâkıb olduğunu anlayamamanın verdiği bir nedamet. Evet, bu romanı programa almamın tek nedeni, bir nedameti ikame edememenin naçarlığı.. ve tahammül edemediğim alttakiler ve üsttekiler ayrımının bana rağmen beni esir almış olmasının verdiği alil ruh hali idi. Yoksa ilk baskıları biriktiren, salt bu uğurda milyonlar döken biri değilim, kitap içindekilerle değerlidir benim için. Ama bu sararıp solmuş ilk baskıyı sınıfa getirmemdeki asıl neden, mürekkebi dağıldığı için "uzun ve saadet dolu seneler" in kim tarafından kime dilendiğinin merakına kapılmak değil, yıllar sonra çaldığım ilk kitap olması hasebiyle değil, önsözdeki 'bu, geçmiş bir aşk masalı değil, bir kahramanlık hikâyesidir' cümlesi -belki- ama o da değil, aylar önce ne yalanlar uydurarak dairesine girdiğim (ve dolayısıyla sandığımı karıştırıp bulduğum ve artık bende olan bu kitabın benden önceki sahibi) kapıcı Necmi'nin ne aşk ne kahramanlıkla süslü, ne uzun ne de saadetlerle geçen hayatının ruhumda yarattığı nefâsetti elbette.

Ve, çaputlarla doldurulmuş patlak bir yer yatağı, kupürler, birkaç dergi, kapkacak, eski bir sandık dışında cırılçıplak olan bu daireden çıkarken gördüğüm paramparça bir Picasso reproduksiyonunun içime saldırdığı dehşet duygusu. Hayır Guernica değil, Ağlayan Kadın. Çarpıtılmış bir hayatın ürünü, bir

üzgünün yakıcı acısı. Sonlanmış bir hayattan geriye kalan parçalanmış yüze bakarken kendi yüzüm de parçalanıyordu usul usul. Yanlış bir hayat, neden doğru yaşanamıyor? Kötülüğü ortadan kaldırma yolunu düşünme gücü... Peki ama ya onlar? Eschaton?

"Onlar, gerçek bir yerden başlamanın ancak gerçek bir sonun ardından ortaya çıkabileceğini anlamışlardı."

Ya biz...

"Hayır" hocam, dedi içlerinden biri "ya biz" değil "ve biz..." Evet, böyle bitiyordu kitap. Biz ise yeni başlıyorduk; hikâyenin "şimdi"sine döndüm.

Bahçede YÖK'e karşı gösteri yapan ve coplanarak polis otolarına tıkıştırılan öğrencilerin bağırtıları, "kahrolsun sınıf savaşı" nidaları sınıfın duvarlarında yankılandığından, kasaba politikacıları gibi haykırmaya başladım: "Evet arkadaşlar, bir 'kahramanlık' hikâyesini okuduk. Peki ne anladık? Herkes suçlu mudur ve değerler herkesin bilgisine göre mi verilmiştir, yoksa herkes kendi bilgisine göre mi yaratır değerlerini? Biz, sonuna üç nokta koyarak cevapları başkalarına mı bırakacağız, karşı duruşlarımız hep bir pankartın üzerinde asılı mı kalacak?"

Sözlerimde komik bir şey olduğunu sanmıyordum, peki neden muzip muzip bakıyorlardı? Tabii ya! Deminden beri çoğunun anlamadığı sözcükler kullanıyordum (ama duymuş olamazlar ki) ve 335 sayfalık kitap, ucu açık biçimde bitmişti. Bir önceki analizde anlatı ormanlarında epey gezinmiştik. Ve hepsi böyle bir finalin ne anlama geldiğini biliyordu. Ancak bu kez geriye dönüşlerle anımsanan bir analiz değil, anlatsal sabırsızlığın göstergesini işleyecektim. Dolayısıyla metnin çözümlenmesini sonraki derse bırakarak, ilk cümleye döndüm: "Herkes suçludur".

Bir savaş yaşanmaktaydı. Suçlular ve masumlar, güçlüler ve ezilenler vardı. Dirim bir çırpıda kefeni bürünürken ölü canlar, kâra dönüşüyordu.

"Savaş, insanın özünden beslenen bir semender değil, politikanın bir devamıdır," "ve politikanın şiddet aracılığıyla uygulanmasından başka bir şey olmadığı için de sınıfsal karakterlidir."

Bu bir bakış açısı...

"Savaşlar, insan topluluklarının kendilerini gerçekleştirmelerine, güçlenmelerine, kimilerini disiplin altına almaya, güçlünün kim olduğunu göstermeye, seçilmişlerin ve muktedirlerin kendilerini meşrulaştırmalarına, aidiyet duygusunu beslemeye,

yenilenmeye, eskinin atıklardan arınmaya yaradığı için gereklidir."

Bu da bir başka bakış açısı...

Peki size ne çağırıyor bu sözcük?

Son yarım saatte onlar, kavrama yükledikleri anlamı yazarken ben de bir metafor üzerinden düşüncelere daldım. Geçenlerde okuduğum bir makalede Wallerstein, Ladin'in dünyanın en sofistike, en güçlü askeri donanımına sahip tek süper gücü ABD'nin, bir kâğıttan kaplan olduğunu, önce ABD halkına sonra da dünyadaki herkese göstermek istediğinden söz ediyordu. Kaplan aslında kâğıttan bir kaplandı; kendini gerçek gibi kuran sahte gerçek. (Ölü Canlar'ın aferist kahramanı Çiçikov'un ölü kölelere, sahte bir can bağışlaması gibi.) Borges, bir çocuğun oyuncak kaplanı ya da ansiklopedilerde gördüğü kaplan resimleri nedeniyle kanlı canlı kaplana, korkmadan bakmayı bir şekilde öğrenebilmiş olacağından söz eder. Ve Schopenhauer'den bahis açarak, çocuğun kaplana korkmadan baktığını çünkü kendisinin kaplan, kaplanın da kendisi olduğunun daha doğrusu kendisini de kaplanın da o tek tözün biçimlerinden başka bir şey olmadığını ayırdını anlatır. ABD değil, ideolojisi kaplan! Bu kaplanı yerleştirmek hiç de zor değildir; asil zorluk kaplan bir kez yerleştirildiğinde...

Kapının geçen hafta değişen kilidiyle epeyce boğuştuğundan sonra içeri girer girmez görüyorum buzdolabının üzerindeki notu: "Bizim Beyi işten atmışlar hanımım, eve kadar gidip geleceğim."

Biliyordum neden çıkarıldığını, anlatmıştı Gülseren geçenlerde: Sendika.

Bu nasıl bir adaletsizlikti! Suçlu kim? Nurullah mı? İş veren mi? Amerika mı, Afganistan mı? Ben mi annem mi, yoksa babam? Doğmuş olmamız mı? Kültür mü, ideoloji mi yoksa sadece ve sadece tarih mi? Öyle ya, tarih... Çantam, ayakkabılarım, öne düşen başım ve sabit gözlerimle orada öylece kalakalıp Giraudoux'nun Siegfried oyununu anımsıyorum.

Büyük bir aileye mensup bir Alman hemşire, savaş meydanında baygın halde bulunduğu Fransız askerini tedavi ederek onu hayata döndürür. Askerin bilinci, aldığı darbelerden dolayı silinmiştir ve hemşire, bir disketmişçesine, askerın bilincini Alman ideolojisiyle doldurur. Artık adı Siegfried olan bu yapma Alman, yeni milletini zirvelere çıkarır. Aslında o sadece bir Alman değil, Almanya'nın tüm ideallerini ruhunda toplayan bir Germen ırkı timsalidir.

Bu kadar basit!..

Bir Fransızla Almanı birbirinden ayıran tek şey "zihinlerde biriken hatıraların mahiyet" farkıdır. Herhangi bir nedenle bu hatıralar unutulunca birbirinden nefret eden iki hüviyet, birbirinin yerini alabilir.

Öyleyse milletleri birbirine düşman yapan tek kuvvet tarihtir. Haydî çık işin işinden...

Giysilerimi çıkartıp ev halimi kuşandım ve Brandenburg konçertosunu CD'ye taktım. Ne demiş Cioran? Her şeyini Bach'a borçlu olan biri varsa o da tanrıdır. Ama o tanrı ne yazık ki, I. Savaş'ta Almanya'nın ortasındaki Brandenburg esir kampını görmezden gelmiş. Kimsenin kaçmayı başaramadığı o ölüm cehennemini. Hoş beni de görmezden geliyor ya... Bir mağaranın derinliklerinde sıkışıp kalmış, ruhuna kazınmış naslarla kısırlaştırmış olan zavallı beni!

Telesekreterdeki ilk mesaj annemden; 'sakın unutma, unutursun sen biliyorum.'

Unutturmazdınız ki; akşamdan suya koydum hepsini.

İşte bu yüzden mutfak muharebe meydanına döndü. Onlarca kâse, içlerinde suda boğulmuş yüzlerce ölü bakliyat. Ve tezgâhın üzerinde Gülseren'in "Ev İşlerini Savaşa Dönüştürmeyin" adlı kitabı. Ne hoş bir ironi! Bizim Gülseren kocasına, "Bey bıktım artık bu hane içi pratiklerini yeniden üretmekten, yeter artık, ben özgürüm ve bu akşam da yemek yapmama hakkımı kullanıyorum" dese ne olur acaba o evin içi? Sonra da ev işlerini savaşa dönüştürmeyin... Tabii alın bir Marc, kapılar, pencereler, banyo, mutfak, tüm yüzeyler...

Üff, ne saçmalıyorum böyle?

Elimde kahvem, dudaklarımda sigaram ve karmakarışık düşüncelerle dolu kafam salona geçip algı kapılarımı açıyorum sonuna dek. Öğrencilere, 'isimlerinizi değil, kendiniz için seçtiğiniz bir rumuzu yazın' dediğimde, aslında çoğunun, savaştan çok seçecekleri rumuza kafa yorduğunu düşünüyorum, nedense? Belki de insana kendi istediği adı seçme hakkı tanıdığı içindir; olabilir. Ya ikizler? Rumuz olarak birbirlerinin adlarını seçmelerine değil de üç aşağı beş yukarı aynı metni yazmalarına takılıp kaldım. İkisi de köle-efendi diyalektiğinden yola çıkıp ikiz kulelere uğrayarak mevzuu kişilik çatışmasında bağlamış. Ne diyorlardı?

Mutsuz bilincin de kendi tarihsel bağlanma noktasını aşan bir bilinci vardır. Ve Daha önce efendi-köle arasında bölüşülen ikizleşme, şimdi tek bir benlikte toplanmıştır. Dolayısıyla bu yeni biçim, kendi kendinin çifte bilinci olduğunu bilen bilincidir; kendini özgürleştiren ve

değişmeyen, kendiyile özdeş ve kendi başını döndüren, kendini yoldan çıkaran; kendinin bu çelişik doğasının bilinci. Özünde çelişik olan doğası onun için tek bir bilincidir; mutsuz, içsel olarak yarılmış bilinc, hep bir bilincde ötekini de bulmak zorunda kalır ve sırasıyla iki bilincden de kovulur. Şu halde burada düşmanı yenmenin gerçekte yenilmek anlamına geldiği bir savaş durumu vardır ki, bilinclerin birinde kazanılmış zafer, ötekinde yitiriliyordur...

Bravo ikizlere! Gayet iyi.. ama ben? Ben iyi miyim?

Hayatta kalabilmek için zorunlu olan özbilincime ne kadar sahibim? Benim bilincimde kaybedilen savaş, kimin bilincinde kazanılıyor?

Kendimi kabul ettirmek için çırpındığım yazın dünyasının kalemşörlülerinin bilincinde mi? Hegel Efendi'ye göre, insanlaştırmacı istek, hayatı bir başka değer uğruna yitirmeyi göze alan bir istek olmalıdır. Bu nedenle insanlararası ilk ilişki olan savaş, ölesiye bir savaş olacaktır. Yazmak, yazmak, yazmak; uğruna her şeyi feda edebileceğim bu istek, insanlaştırmacı bir istek olabilir mi? Olursa yandım demektir.

Kendi kendime söylenirken yaktım işte tencereyi. Gülseren Hanımdan laf ye şimdi bir güzel! Öyle ya bu evin hanımı, zât-ı âîlleri!

Buğdayı biraz fazlaca tutmuşum ateşte işte, ne var yani. Hiç başka işim yokmuş gibi tüm vaktimi mutfakta mı geçireceğim. Sıkıldım zaten bu merasimden. Ölene kadar devam mı edecek böyle? Başı olup da sonu olmayan süreçlere "kötü sonsuz" derlermiş. Bizim kötü sonsuzda da (sanki yeni dünya düzeni) bir türlü ölmeyen hatta her geçen yıl daha da abartılan bu görenekler saplantısında, sonum kesinlikle dejenere kimlik bölünmesi! (Böyle bir hastalık olmasa bile ben bulurum.)

Neymiş efendim, o büyük tufandan sonra Nuh Peygamber (SA) elindeki malzemeye bir çorba pişirmiş. Annemiz hanım da, benim dilim yıllar sonra bir ağustos ayında açılıp da adağı yerine geldi diye, yedi mahalleye aşure dağıtmış. Tam da aşure ayında, bir ağustos sabahı sonunda huzur bulmuş evimiz. Bu bir itikatmış ve sürdürülmeliymiş, maazallah sonra tekrar...

Ben ki, Rus yazarlarını okumuşumdur ve en çok dinsel pratikler karşısındaki tutumlu mesafesinden dolayı Tolstoy'u sevmişimdir. Merasimler, oruç, dua, kurban, kutsal ikonlar, bayramlar gibi konularda şüphecidir. Kiliseyi sevmez çünkü, şiddete karşı olması gereken bu dinsel kurumda ulusal ordunun başarısı için ayinler düzenlenir. Yıllar yılı kendimi Savaş ve Barış'ın, iktidarla hiç işi olmayan, anarşist ruh aylağı kahramanlarıyla özdeşleştirmiş olmama rağmen, ideolojimle alakası olmayan hurafelerden

özgürleşememişim. Canı cehennem!

Salona dönüp televizyonu açıyorum, teorisyenler kafa kafaya vermiş yine, siyaset sahnesinde:

"89'da Yeni Dünya Düzeni mustulandı. Savaş tehlikesi ortadan kalktığı için serbest kalan fonlarla küresel refahın sürekli artacağı bir dünya vardı karşımızda. Fukuyama, Tarihin Sonu'nda, yüzyılın başında liberal demokrasi ile diktatörlük arasında başlayan rekabetin, yüzyılın sonunda liberal demokrasinin zaferiyle sonuçlandığını dolayısıyla tarihin sonunun geldiğini ifade etmişti. Zira önümüzde heyecansız, donuk bir süreç vardı, büyük toplumsal dönüşümler geride kalmıştı. Öyle ise Soğuk Savaş galibi Batı'nın, narsistik öz-imaaj kurgusunun dışında neydi YDD?"

Eskisi yenisi bir işte, bıkmadılar ziralamaktan, en iyisi kendi düzenimizi kurmak... Fırını silip tencereyi çöpe atıp sağlam kalan buğdayları ayıklayıp mutfakta düzeni yeniden sağlamaya çalışırken kahkahalarla gülüyorum. "Savaş olmadı, yani bizim gördüğümüz savaş değil; onun, tanklara takılan kepçelerin, siperlere canlı canlı gömdüğü Iraklı askerleri dışarıda bırakan kurgusuydu" diyen Baudrillara'a, 'tuzu kuru i...' diyerek saldıran Saldıray rumuzlu metin geliyor aklıma, çünkü. Açlık sınırında 600 milyon yoksulun, kendilerini vuran silahların fabrikasında çalışmayı boğaz tokluğu için sineye çeken milyonlarca insanın, İsrail tanklarına taşla direnmeye çalışan haklarının, Bosna'da, Kosova'da yaşanan soykırımın, Somali'de Irak'ta açlıktan ölen bebeklerin, tecavüze uğrayan binlerce kadının, Şatila Kasabı Şaron'un, Hitler'in, Saddam'ın, Stalin'in, Hiroşima ve Nagazaki kıyımlarının olduğu bir dünyada sadece savaş olmadı ha? diye soran Saldıray, korunaklı küre-evlerinde kahvaltılarını edip TV izlerken yazılarını yazanların, kitaplarından kazandıkları parayı ne yaptıklarını merak ediyor. Sahi, bağış filan yapıyorlar mıdır acaba?

Fayansları siliyordum ki Gülseren hanım bitiverdi ensemde. İki gözü iki çeşme! Kocasından dayak yemiş. Sadece 'ben sana demedim mi efendi! Sendikalı olma, aç kalırız billa' diye söylenince almış ağzının payını. Önce gidip bir duş almasını sonra da bir strateji belirleyeceğimizi söyleyerek sakinleştiriyorum onu. "Artık örgütlenmeliyiz hanımım, yazıktır bize," diye söyleniyor. Ev Kadınlarını Dönüştürme Grubu; anarkofeminist! SCUM rumuzlu kızı (belki de erkektir, ha,ha) da alınız örgüte.

Kurumların savaşı, kültürel savaş, erkeklerin kişisel savaşı, gerçek savaş... Az mı? Bir etnik ya da ulusal grup, erkeklerin kadınları öldürdüğü ve sakatladığı oranda bir diğer gruba zarar verseydi bu durum, olağanüstü hal ya da savaş ilanını gerektirirdi, kesin. Bu ezeli savaşı cilalamaya çalışan ve insan haklarını, erkek haklarına indirgeyen kapitalist söylem, (üretecek ve savaşacak bir nüfus

oluşturmak açısından) kadının çocuk büyütmede oynadığı role nurani bir kutsiyet biçerek sözüm ona kadına değer veriyor.

"My war book" diye tanımladığı Three Gineas'ta, savaşın bir erkek uğraşı, erkeklerin kafa yapısının bir ürünü, bir erkek mesleği olduğunu ifade eden ve erkeklerin kadınları kültürel ve toplumsal yaşamdan dışlayarak egemenliklerini kurduğunu, ve iktidarı tekele alışın önce faşizme sonra da faşizmin doğal sonucu olan savaşa meydan verdiğini üstüne basa basa belirten Woolf gibi mi olacağız? Her şeyin farkında ama suyun dibinde.

'Tamam Hanımım gerisini ben yaparım' diyerek kurtarıyor beni Gülseren.

Anarşizan ruh halime uygun yeni bir CD seçiyorum: bir rock klasiği. Adamlar şarkı söylemiyor, adeta Haçlı Seferlerine hazırlanıyor:

"Perspektifler oluşturulmalı, öyle perspektifler ki dünyayı yerinden uğratsın, yadırgı kılsın, onu bütün çatlakları, kırışıklıkları, yara izleriyle birlikte, bir gün mesihin ışığında görüneceği gibi sefalet ve çarpıklığıyla gösterebilir."

Kafa sallayarak ritm tutarken sınıfta okuyamadığım metinlere göz atıyorum, Enfal rumuzlu metin, dinlediğim gruptan farksız bir vaaz havasında, ama sanki daha çok bir gözdağı:

"Fitne tamamen ortadan kalkıncaya ve din yalnızca Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın! Şayet vazgeçerlerse, zalimlerden başkasına düşmanlık ve saldırı yoktur. Bizim savaşımız silahla değil, imanla ve rabbimizin Kur'andaki kelimeleri ile olacaktır."

Babaannemden gizli, Kur'an'ı indirip mikrofon diye niyet edilmiş bir el feneriyle bağıra bağıra mahallenin müezzinini taklit ettiğim (çocukken Allah'a herkesten yakın katlarda olduklarını düşündüğümünden kıskanırdım onları) ve akabinde dilimin tutulduğu eski günler geliyor aklıma. Söylenememiş sözcükler, imgelemimde kıvrılmış hatıralar tuhaf bir ürpertiyle bir perde olup iniyor gözlerimin önüne. Rumuz Enfal, yere düşüyor. Babamın ölü bedeni de işte böyle kayıp gitmişti, titreyen parmaklarımın arasından. Kur'an'la oyun olmaz, olmaz! Oynama demiştim sana, gördün mü bak ne oldu? Hâlâ yüksek sesle ünleyemediğim, dudaklarımı dahi kırıpdatamadan sırasını, sınıksız kapalı tuttuğum gözlerimle anımsadığım o korkunç olayı anlatamadık babaanneme, ve onun nezdinde hep mundar kaldım.

Ceddinin, ulusunun er meydanlarında, mübarek gazalarda çarpışarak, kanlarıyla suladığı bu cennet vatana "ihanel" eden babamın; devletin asayiş güçlerinin işkencesine

dayanamayarak kendisini astığını, hiç değilse ölüm istenci üzerine bireysel tercihini kullanmak istediğini nasıl anlatabilirdik ki, din ve millet düşmanlarına karşı kör bir nefret besleyen annesine.

"Bedenim ondan kopup giden on yılın, tenindeki pürüzlerin, hızla eskittiğim, ıpılık kıvrımlarında saklı sırlarının bedelini istedi. Kesin, kanlı bir intikamın peşindeydi."

Rumuz İnkisâr, nefis bir italikle başlamış yazısına. Gülseren'i çağırıp ona da okuyorum yüksek sesle...

"Sözcükler aracılığıyla sözcüklere karşı girişilmiş bir savaştan, dili, dilsizler adına kullanma savaşından söz ettiği için, en çok Latife Tekin'i severim. Çünkü ben çocuk olmadan büyüyen, gözleri "yaş"lı doğan ihtiyar çocuklardayım. Bizim evimiz toprağın altıdır, bize ayrılan sandalyelerin oturacak yeri yoktur, olsa olsa kokuşmuş kısa bitki kökleridir bizi bekleyen. Et yiyenler üst katlarda, çürümüş sebzeleri ayıran bizler kanalizasyonlarda yaşarız. Üzerimizden dökülen derileri toplamaktır kasapların tek derdi. Bize yoksul ama gururlu olmak, gönül indirmemek öğretildiğinden, örgütlenip savaş açamayız etoburlara. Ve onlar...

Tanrım ne yaptım ben, Gülseren hüngür hüngür ağlıyor. Okunur mu böyle şey ona, dalga geçer gibi, yarasını kaşır gibi ve işte üst katta oturan bizleriz der gibi...

Sarılıp öpsem olmaz, özür dilersem, gazetenin

promosyonlarını.. hiç olur mu? Şu çok beğendiği kırmızı mantoyu, çini duvar tabağını, kocasının elinden alınan işini, memleketinde katledilen insancıkları, incinen gururunu, içi boşaltılan değerlerini.. versem? İlle de bir şey vermek... Neden, geri alabilmek için mi? Hem, ne verebilirim ki ona; dünyanın kötülüklerinden kurtulmanın ancak kötülükle sağlanacağını ve insanlığın ölü kalıplarından ancak savaşla arınacağını ünleyemeyen tutuk dilimi mi, yoksa harbetmeyi bir tekevül meselesi olarak yaşayan sefil bilincimi mi?

Değerler bile herkesin bilgisine göre verilmemiş miydi? Bu kabulleniş yüzünden suçlu değil miydi herkes.

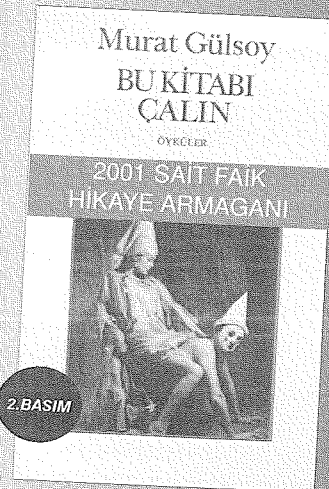
Şimdi gerçek bir sessizlik yaşıyorum işte, fırtına öncesi sessizliği...

Kâselere taksim edilmiş aşure tabakları taş zeminde billur gözyaşları olup kırılır ve ellerim, kanın koyu kızılılığıyla yitirilmiş sıcaklığına kavuşurken Ağlayan Kadın tablosu ile iç içe geçtiğimi ve aslında hiç gerçek olmadığını fark ediyorum. Meğer her şey, çoktan bombalanmış. Gerçek yetim kalmış, yalanı taklit etmiş.

↓

M M U R A T G G Ü L L S O Y Y

Kırmır Kırmır
Kadınların Göğesinde
Kesitler ve İcatlar Ansiklopedisi
Köşe
Barduv
Acık Çek
Becenin ve Yazının Bilgeligine Dair
Örsün Örfan Pamuk Sanat Adamı
Gala İle Tanışma
Mahserin Otuzbes Dakikası
Değistike Aynı
Kağıtlık İz

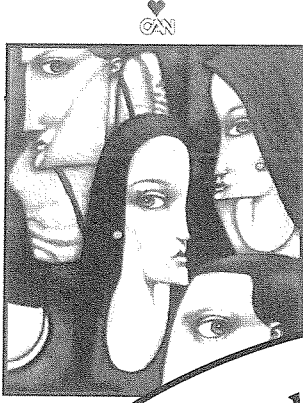

Bu Kitabı Çalin
Kayıp Eşyalar Bürosu
Hindistan Yolculuğu
Hızlı Düşünme Sanatı
54 Numaranın Esranı
Kötü Yola Düşen Ey
Yazarın Bellegi
Hasla Bir Konak
Birkac Dolar İçin
Kukla
Sakla Beni
Yasadışı Öyküler

C C A N N Y Y a a y y ı ı n n l l a a r r ı ı

YEKTA KOPAN

Yekta Kopan
AŞK MUTFAĞINDAN
YALNIZLIK TARİFLERİ

Yeni Öyküleri

"Sabah oluyor. Hastaneye gitmeye karar veriyorum. Şirketten çıkar çıkmaz, tatlı bir esinti yüzümü yalıyor. Bir çöp arabası gürültüyle geçiyor önümden, nefesimi tutuyorum. Yürümek iyi gelecek. İçimde Akın'ın hayati tehlikeyi atlattığı yolunda bir umut var. Tabii ya... Akın güçlüdür. Atlatacaktır. Geçen yıl bir öğrenci yürüyüşünde kafasına cop yediği halde çekime devam eden o değil miydi? Yarın yine açılışları, seminerleri, yürüyüşleri, muhabbetkuşlarını, üfürükçüleri, travestileri çekmeye beraber gideceğimiz o değil mi? Sefalılıköy halkının mahkemesi sırasında, "Onlara o kadar çok yalan haber sunduk ki, sonunda onlar da kendi yalan haberlerini yaptılar. Bizler de onlar kadar suçluyuz, o yüzden davacı değilim hakim bey," diyecek olan o değil mi?"

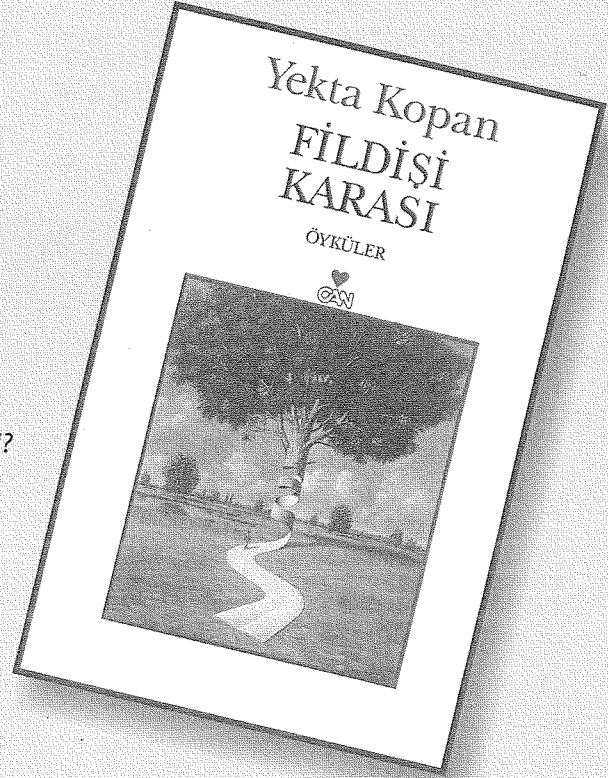
YAYINLARI

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri

İlk öykü kitabı olan 'Fildişi Karası' ile çok olumlu tepkiler alan Yekta Kopan, duru, abartısız, akıcı dili, yaşamın içinden seçilmiş, şaşırtıcı ayrıntılarla zenginleştirilmiş konuları, hüznün ve duygusallıkla mizah ve ironiyi dengede tutmayı başaran kurgularıyla, Türk edebiyatı içinde kendine özgü yolunu bulmuş görünüyor. A. Ömer Türkeş'in dediği gibi, "Yaşam kurgulanmalıdır" anlayışından yola çıkıp yazma serüvenine ağırlık verdiği hikâyelerinde anlatısını olaysız bir oyun olarak bırakmıyor. Bir kurmaca metin içerisinde olduğumuzu hiç unutturmadan hayata dair, biraz hüznü, biraz kırık, bazen ölümcül, zaman zaman da mizah yönü olan öyküler anlatıyor."

"Fildişi Karası'ndaki dünyalar, yazarın hayalgücünün zenginliğini, kaleminin kıvraklığını, dildeki ustalığını ve tüm bunların yanısıra iyi bir edebiyatçının sahip olması gereken en önemli özelliklerden biri olan alçakgönüllülüğünü ve samimiyetini yansıtıyor. Merakı sürekli ayakta tutan kurgular okurun da yaşama başka pencerelerden bakabilmesine zemin hazırlıyor."

Kahramanın

Murat İrfan Ağcabay

Kadim Hikayesi

Kahramanlık geleneği ve buna bağlı savaş sanatı, farklı halklar ve dönemler içinde savaşçı olmanın pek çok farklı tarzını ortaya koymuştur. Savaşı meşru kılmanın ana yollarından biri de ortaya çıkış şekliyle "kutsal savaş"dır. Belki de kahramanın tek tutunduğu daldır bu; birbirleriyle var olur ve birbirleriyle yok olurlar.

İnsanoğlunun geçmişten günümüze uzanan kadim yolculuğunun en "kahraman" kahramanlarının, belki hiçbir dönemde olmadığı kadar kahramanca savaşması gerekiyor şu günlerde.

Kimin için "kahraman" olduğunun hikayesi, günümüzden binlerce yıl önce anlatılmış hiç kuşkusuz. Ancak savaş ve onun elemanları, savaşanların eylemi, bunun gereği olan savaşı kategorize etmek, belki savaşı anlamamızda değil ama barışı anlamamızda faydalı olacaktır.

Kahramanımızın ilk savaşı, galibiyeti veya mağlubiyeti metafizik dünyanın görünmez güçleri arasında verdiği mücadeleydi. Bu mücadele çerçevesinde her gerçek bir simgeye dönüşmüş, savaş ve ilahi yol tek ve aynı keyfiyet halinde görülmüştür. Kendisine ruhsal bir dünyada yer edinen savaşçının semavi bir ölümsüzlük şerbetiyle mükafatlandırılması da kaçınılmazdır. Savaşçı özellikle savaş alanında can vermiş kahramanlara tahsis edilmiş yurtların arayışıyla madde dünyasında imparatorluklar kurma çabasına girmiştir. Kurtardığı, arındırdığı toprağı gökyüzüne bağışlamış, onu arıtmış ve ilk ilah tanrı için yapılan savaşların temelini atmıştır. Bu anlamda iç ve dış savaş ya da çok bilinen ismiyle küçük ve büyük savaş, o günlerin arketipsel (ilksel) uzantısıdır.

Kahraman, imparatorun içinde ölümsüz bir numen'in barındığı hissi kaynağını hiç kuşkusuz savaş tecrübesinden almıştır. "İmparator", köken itibarıyla kazandığı zaferin akabinde savaş alanında selamlanan askeri önder anlamına gelen içrek bir anlama sahipti. Tüm Akdeniz havzasına özgü kadim bir bakış açısıyla ölümü mağlup eden, erginlenmiş olanla özdeş bir kişilik kazanmaktaydı (Orfeuşçuluk).

Kökensel savaş anlayışına genel bir bakış attığımızda savaşçının savaş tecrübesine verdiği önem, günümüz dindışı anlayışına tamamen ters düşer. Savaşçı; kahramanlığı, ölümsel bir kurtuluş ve içsel uyanış fırsatı olarak görmektedir. Sadece zafer değil bu zaferin ardından doğacak yeni düzenin biçim ve anlamı, neferlerin maneviyatına bağlıdır. "Yeni bir ihtişamla parlayacak ve muzaffer bir barışla gelişecek yeni bir yaratılışa sıkıntısı, kan ve mahrumiyetleri aşarak vücut verecek güç, bizzat savaşın içinde uyanmalı ve savaşla çelikleşmelidir" gibi bir bakış açısı, duyguları şekillendirmiştir.

Bütün geleneksel uygarlıklarda dört ayrı toplumsal sınıf mevcuttur. Hiç kuşkusuz çiftçiler, burjuvalar, savaşçı aristokratlar ve manevi otorite sahipleri ayrımının yapay ve keyfi bir ayrım olmadığı gerçeğinden hareket edebiliriz. Bu düzenin en aşağıdan en yukarıya doğru bir bağımlılık ve hiyerarşi oluşturması kaçınılmazdır. Ve nihayetinde de burada yüksekliğin ölçüsü veya zirvesi, manevi bir odağa doğru hareket etmektedir.

Burada dikkat çektiğimiz hiyerarşi, sınıfsal bir hiyerarşi olmaktan çıkar, manevi otorite yer değiştirirse o noktada artık manevi ilke değil, hangi hiyerarşik sınıf en üst sınırına çıkmışsa klasik hiyerarşiden tamamen farklı bir durum oluşur. Mesela bir savaşçının yaşam anlayışı, toplumsal bütünün diğer unsurlarına da etki ederek sistemi çarpıklaştırmaya başlar.

Kronolojik olarak bakarsak aristokratik-kutsal devletler yerlerini geniş ölçüde dünyevileşmiş monarşik-savaşçı devletlere bırakmış; monarşik savaşçı devletlerle kapitalist oligarşilere dayanan devletlerce safdışı edilmiş ve nihayet Bolşevizmle en somut sonuçlarına ulaşmaya başlamış sosyalist kolektivist ve proleter eğilimler siyaset sahnesine hakim olmuştur.

Savaşın çehresi hangi sınıfın ya da toplumun sancağı altında savaşıldığına bağlı olarak, hep aynı kalmamıştır. İlk sınıfın hakim olduğu dönemde savaş, manevi motiflerle meşruiyet kazanıyor ve kahramana doğaüstü bir üstünlük ve ölümsüzleşme yolu sunuluyordu ("kutsal savaş" teması).

Temelde savaşçı, kastın kendi ilkesiyle kurabileceği ilişki biçimine karşılık gelmektedir. Manevi ilkeye bağlılık halinde, kahramanlık bir öteki-hayat ve öteki-şahsiyete yönelmiş bir eylemdir. Savaşçının ilkesi kendi başına bir amaç haline gelir, kendisinden yüksek herhangi bir şey tanımayı reddederse trajik, küstah ve çelik gibi sertleşmiş, ama ruhsuz bir kahraman tipiyle karşılaşırız. Şahsiyet yine mevcuttur, hatta pekişmiştir bile, ama dünyevi sınırlarıyla birlikte pekişmiştir. Bu "kahraman" tipi yine de belli bir görkeme sahiptir ve daha aşağı tiplere "burjuva" ya da "çiftçi"ye nazaran, böyle bir kahramanlık ve böyle bir savaş; yükselme, anlamına gelmektedir. Bu bakış açısıyla savaş ilkesi yozlaştığında ve daha aşağı kastların hizmetine girdiğinde, kahramanlık tecrübesinin tarifi de değişir. Kişi, etrafında olup bitenleri tamamen edilgen bir tarza ya da bir takım aşağı seviyeden duyguların ve mitosların perdesi arkasından izlemeye şartlanacak derecede ezilmiştir.

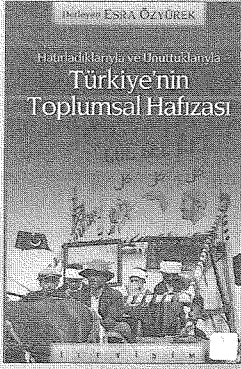
En eski yazılı metinlerden sayılan Hint metni Bhagavad Gita'da bir savaşçı, Arjuna ve onun manevi üstadı olan Krişna arasındaki diyalogu dile getirir. İlk savaş örneği konusunda iyi bir fikir veren bu diyalog, Arjuna'nın insani kaygılarla katılmayı reddettiği bir savaştan söz eder. Bu arada Arjuna ve Krişna, aslında tek ve aynı kişinin iki ayrı yönünü temsil etmektedir. Eylem ve bilginin çatışması olarak karşımıza çıkan bu motif, savaşçılığı kahramanlıkla meşrulaştırma çözümü önerir. Bu örnekleri sayısız farklı kültürde incelemek ve örneklemek mümkün. Hesiodos'un ancak kahramanların Olimposlular misali ödüllendirmesinden tutun da kadim kuzey kültürlerinde

kahramanlara öbür dünyada eşlik eden Walkyrieler'in hizmet ettiği Valhalla ülkesinden söz edilir. Kadim İran'da da benzer bir anlatımla Fravashiler'in eşlik ettiği eşsiz ilahi mekanlardan söz edilmektedir. Yine kadim Hint-Avrupa uygarlıklarında "ışık ilahını"nın sancağı altında toplanmış milisler, uygarlığı bir anti-ilahın saldırısından korumak için görev başındadırlar. Hiç uzağa gitmeden, inanç uğruna çıkılan Ortaçağ seferlerinden söz etmek yerinde olur. Şehitlik mertebesiyle özel bir ilahi konuma yerleştirilecek savaşçılardan günümüzde dahi söz etmek, savaşın tüm yönlerini çok fazla irdelemeden ortaya konulacak gözle görülür tespitlerdir. Uzakdoğudaki savaş sanatlarını bir tarafa bırakmadan konunun sanılanın aksine özünde geniş bir metafizik temele oturduğu kuşku götürmemektedir.

Kahramanlık geleneği ve buna bağlı savaş sanatı, farklı halklar ve dönemler içinde savaşçı olmanın pek çok farklı tarzını ortaya koymuştur. Savaşı meşru kılmamanın ana yollarından biri de ortaya çıkış şekliyle "kutsal savaş"dır. Belki de kahramanın tek tutunduğu daldır bu; birbirleriyle var olur ve birbirleriyle yok olurlar.

Savaşı bir gelenek olarak görebildiğimizde, şöyle bir sonuçla da karşılaşmak mümkündür: İstisnasız tüm uygar devletlerin yükseliş devirlerinde her zaman ve her yerde kendini göstermiştir bu gelenek. Ancak bu durum, savaşçı, dürtülerin en gereklilik olarak göstermekteyse de savaşçı, dürtülerin en üstün kavramlar tarafından haklı kılınmaları, en yüksek ilhamla ödüllendirilmeleri, onların en yüce kaderi olarak ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kahramanlık tecrübesini böylece çok biçimli olmasına rağmen meşrulaştırmaktadır.

Sonuç olarak savaşçı ve eylemi, metafizik bir derinlik ve evrensel bir mükemmelliği ortaya koyduğunda içinde bulunduğu ırkı aynı ölçüde evrensel bir amaca ve onura sevk etmiştir. "Öte dünya"nın hakimiyetinin yeryüzündeki gölgesi olarak "pathos"adır. Yani doğanın büyük ve basıboş kuvvetlerinde yansımaları bulan saflık, kudret, mutlaklık ve aşkınlık niteliklerinin birer yansıması olarak görülmüş ve onurlandırılmıştır. O zaman belki de bu anlaşılabilir şeyi, savaşçı anlamaya çalışır, kafamızda bir yerlere oturtabiliriz. Mi?.. Belki de ölü bir kahraman, günümüzde yaşayan bir kahramandan daha değerlidir. Ha, ne dersiniz?..

Türkiye'nin Toplumsal Hafızası

Derleyen: Esra Özyürek

SAM KAPLAN • NERGİS CANEFE • RİFAT BALI •
CİHAN TUĞAL • ASLI İGİZ • ESRA ÖZYÜREK • ASLI
GÜR • HAZEL TUCKER • PENELOPE PAPAİLİAS • ELİF
EKİN AKSİT • NAZL ÖKTEN

İLETİŞİM YAYINLARI

Bitlere Karşı

Elif Şafak

Leke ya da pas, toz ya da is, artık ya da kırıntı, küf ya da pislik... bunlardan hiçbirini görmeye tahammülü yoktu. Son zamanlarda, herhangi bir cismi yeterince pak bulmadığında ya da temizleyemeyeceği hissine kapıldığında, camı açıp aşağı atmak gibi bir huy edinmişti. Kirliliğin mikrobik bir istila olduğuna inandığından, böyle fevri anlarda esas kurtulmak istediği, attığı cisimler değil, onlardan yayılan mikropları aslında.

Ev temizlikleri ikiye ayrılır: dünden gelip yarına gidenler ve ne dünü, ne yarını olanlar. Gerek sebepleri, gerek tesirleri itibarıyla birbirlerinden öylesine ayırdır ki bunlar, birinin olduğu yerde ötekinin esamesi bile okunmaz. Dolayısıyla, ev temizliği yapan kadınlar da ikiye ayrılır: dünden gelip yarına giden gelenekçiler ve ne dünü, ne yarını olan radikaller.

Dünden gelip yarına giden gelenekçiler, evlerini temizlerken, bunun ilk olmadığını da bilincindedirler, son olmayacağını da. Zira şimdi yapılan temizlik, düzenli aralıklarla aksaksız ilerleyen uzunca bir zincirin mühim ama bir o kadar sıradan bir halkasıdır. Daha bir hafta (ya da onbeş gün) önce yapılmıştır en son temizlik ve bundan bir hafta (ya da onbeş gün) sonra gene yapılacaktır. Böylelikle her temizlik günü, bir öncekinin aşağı yukarı aynısı ve düşmez kalkmaz bir rutinin parçasıdır. Hep aynı şekilde başlanır, aynı şekilde tamamlanır: önce camlar silinir, kilimler çırpılır/ derken hep aynı odadan başlanarak sırayla yerler süpürülür/ öncelikler değiştirilmeden alınır eşyaların tozları/ mutfığa muhakkak itina gösterilir/ aşağı yukarı hep aynı saatlerde çay ve yemek molaları verilir/ son aşamada, kovanın suyu yinelemek, deterjanları değiştirmek, yıkanan çamaşırları asıp başkalarını makineye atmak gibi çeşitli vesilelerle sabahtan beri sürekli girilip çıkılan banyonun da elden geçirilmesiyle, temizlik tamamlanır. Hangi aşamadan sonra neyin geleceği önceden bilinir, çünkü her şey her zaman nasılsa gene öyledir. Gelenekçi kadınların geçmişi bağlantıları ne denli sıkıysa, geleceğe itimadları da bir o kadar kallavi olduğundan, kalan noksanları bir sonraki temizlik gününe bırakmakta beis yoktur. Diyelim ki avizelerin pulları parlatılmamış ya da çarşaf lar kolalanmamış bu seferki temizlikte. Ziyarı yok, gelecek sefer telafi edilir.

Gelenekçi kadınların temizlikleri, evin düzenini korumak adına yapılan bir faaliyet değil, düzenin ta kendisidir.

Ne dünü, ne yarını olan radikallere gelince, sayıca çok daha az, kafaca çok daha savruk olan bu kadınların nazarında her temizlik, mutlak ve emsalsizdir. Bundan daha onbeş gün, ya da bir hafta, hatta bir gün önce temizlik yapmış olsalar bile, bunun zerrece önemi yoktur. Hayatlarının haritasında iki ayrı temizlik gününü birbirine bağlayan tek bir asma köprü dahi bulunmadığından, geçmişin temizliği geçmişte kalmıştır. Bu sebepten, sanki daha önce hiç temizlenmemişçesine temizlerler evlerini. Yarım asırdır, içinde cinlerden başka kimseciklerin barınmadığı, kokuşmuş, çürümüş, kasavet kovduğuna dönüşmüş bir izbeyi, bunca zaman sonra ilk defa temizleyip yaşanılır hâle getirmekle yükümlü olmuşçesine koyulurlar işe. Temizlik yapmaya tam olarak ne zaman ve hangi noktadan kalkışacaklarını kestirmek güçtür çünkü her an, herhangi bir şey onları harekete geçirebilir: elektrik düğmesinin kenarına yapışmış bir kavun çekirdeği, perdelerin üzerindeki is, lavabonun etrafındaki kireç izleri, masa örtüsüne bulaşmış yemek yağı, bardağın dibinde unutulup küf bağlamış bir sıvı, yerde kurumuş bir çamur parçası... dizdiği herhangi bir ayrıntı, radikalleri durduk yerde topyekûn temizlik yapmaya teşvik edebilir. Nereden başlayıp, nasıl ilerleyecekleri belli olmadığından, bunu kendileri bile bilmediğinden, tüm temizlik faaliyetleri birbirinden farklıdır. Aslında temizliğe kalkışmak gibi bir düşünce dahi olmayabilir ilk anda kafalarında. Bardağı yıkarken tüm mutfığı, lavaboyu ovarken tüm banyoyu, elektrik düğmesini silerken tüm evi

temizlerken bulabilirler kendilerini. Öncesiz olduğu gibi, sonsuzdur temizlikleri. Hiçbir şey yarına havale edilmez, edilemez. Gelenekçiler için her ev temizliği bir, radikaller içinse biriciktir.

Radikal kadınların temizlikleri, bir düzen sağlamak şöyle dursun, evlerinde hüküm süren düzensizliğin başlıca sebebidir.

Hijyen Tijen radikallerdendi. Belki öteden beri böyleydi ama son üç senedir radikalliği etrafındakilere kaygı verecek boyutlara ulaşmıştı. Olur olmadık zamanlarda, tek başına ya da bir gündelikçi kadının yardımıyla, evin altını üstüne getirebildiği gibi, bazen de tam tersine, bir tek tavanın kulpuna sıkıştırmış yağ tortularını kazımaya bütün gününü hasredebiliyordu. Leke ya da pas, toz ya da is, artık ya da kırıntı, küf ya da pislik... bunlardan hiçbirini görmeye tahammülü yoktu. Son zamanlarda, herhangi bir cismi yeterince pak bulmadığında ya da temizleyemeyeceği hissine kapıldığında, camı açıp aşağı atmak gibi bir huy edinmişti. Kirliliğin mikrobik bir istila olduğuna inandığından, böyle fevri anlarda esas kurtulmak istediği, attığı cisimler değil, onlardan yayılan mikroplardır aslında. Minnacık bir kir, olduğu yerde durmuyor, dakikada üçe beşe katlanarak çoğalan mikroplar ürettiyordu. O da derhal atıyordu bu mikrop kovanını evinin dışına. Sadece Bonbon Palas sâkinlerinin değil, civardan geçen ilgili ilgisiz pek çok insanın da Hijyen Tijen'in temizlik takıntısından haberdar olmasının sebebi, onun pencereden bir şeyler savurduğu anlardan birine denk gelmiş olmalarıydı. Dibi tutmuş bir tencereyi atmıştı ilk; bütün gün telle ovduğu hâlde, bembeyaz pilava ihanet eden zifiri yanık izlerini asla tam olarak çıkaramayacağı hissiyle başedemeyeceğini anladığında. Eski bir kilimi atmıştı daha sonra; saatlerce çıptığı halde saçaklarındaki tozlardan bir türlü kurtulamadığı endişesine kapıldığında. Çamaşır makinesinden çıkardığında yeterince temiz bulmadığı, defalarca yıkadıktan sonra hâlâ temizliğinden kuşku duyduğu giysileri attığı da çok olmuştu. Ne var ki, tıpkı

temizlik yapışı gibi, bu hareketi de tutarlılıktan yoksundu. Bir cismi fırlattıktan sonra tamamen unutup, bahçede kaderine terk edebildiği gibi, derin bir pişmanlıkla geri istediği de oluyordu. Yaklaşık dört aydır 9 numaralı daireden dışarı hemen hemen hiç çıkmadığından, böyle durumlarda aşağı inmek kızına, kocasına veya o aralar gündeliğe kim geliyorsa, ona düşüyordu.

Hijyen Tijen'in son zamanlarda alabildiğine gerilen sınırları, okul yönetiminin gönderdiği mektubu okuduğu an tel tel kopmuştu. Mektubu kaleme alan öğretmen, öteki çocukların iyiliği için, Su'nun bitlerinden arındığından emin olununcaya değin okula gönderilmemesini rica ediyordu. O gün bugündür çamaşır makinesi durmaksızın çalışıyor, küçüğün kıyafetleri keskin kokulu çamaşır suyunda bekletiliyor, evde hummalı bir temizlik sürüyordu. Gözle görülemez kadar ufak ve alabildiğine doğurgan bir düşmana karşı, onlarca cephede savaş veriyordu hijyenin neferleri. Onlar da yüzlerceydiler ve her yerdediler. Her biri ayrı bir noktada mevzilenmişti: camlar için ayrı, metaller için ayrı, tahtalar için ayrı, mermerler için ayrı, fayanslar için ayrı ve kimisi püskürtülen, kimisi damlatılan, kimisi kurumaya bırakılan temizleyiciler; tuvalet için ayrı, lavabo için ayrı, küvet için ayrı fırçalar; kireç sökücüler, pas sökücüler, leke sökücüler; parke cilası, gümüş parlaticısı, lavabo açıcı, tuvalet pompası; hortumuna maytlar için ayrı, tozlar için ayrı, perdeler költükler halılar köşeler için ayrı başlıklar takılan elektrikli süpürge, hava filtresi, gırgır, paspas, faras, kova, fırça, sert yüzeyler için baska, hassas yüzeyler için başka bulaşık süngerleri ve telleri; cam, limon, leylak ve okyanus adaları kokulu deterjanlar; genzi yakan dezenfektanlar; yer bezleri, duvar bezleri, toz bezleri; naftalin tabletleri, lavanta yastıkları, takım elbise torbaları, sabun parçacıkları,... eczaneden alınma özel şampuanlarla omuz omuza teyakkuza geçmiş, dört bir koldan savunuyorlardı Bonbon Palas'ın 9 numaralı dairesini bitlere karşı.

Müteferrika'nın Rüyası

Elektronik Yayınevi www.altkitap.com'dan

yeni bir altkitap:

Can Eryümlü
SON ANTLAŞMA

Son Antlaşma okurunun yolculuğa çıkmaya davet eden bir roman. Zamanda ve mekanda yol alacağınız; tarihi, uygarlıklar ve bizzat 'insan'ı alışılmadık dışında bir pencereden seyredip tüm bunlar üzerine yeniden düşünmek zorunda kalacağınız farklı bir yolculuk bu. Rotayı sadece kaptan biliyor...

Doğu Kapısı

Sibel K. Türker

Her gün gazetelerde,
televizyonlarda en az
yirmi, otuz ölünün
haberinin geçildiği,
adinın devlet tarafından
önce terörist avı, sonra
da düşük yoğunluklu
savaş olarak konduğu
o huzursuz ve sancılı
topraklara gitmeyi
neden istiyordum?
Uzak olduğu için...
Kapalı ve bilinmez,
ülkenin bu yakasında
güvenlikte olduğu
zannıyla yaşayan
insanlara sırlarla dolu
gibi geldiği için... Sırlara
hala tutkun muydum?
Hayır!

Şimdi anlatacağım, altı aylık hamile bir kadına göre oldukça ilginç. 'Bekar Anneler' belgeseli için öykümü size gönderip göndermemeyi çok düşündüm. İki ay boyunca tırnaklarımı yedim ve en sonunda kararımı verip kağıdı kalemi elime aldım. İlgileneceğinizi umuyorum. Tabii bu öykü yazılmakla kalmayacak, eğer belgesele dahil edilirse görüntü ve ses de gerekecek. Yine de kendimi her şeye hazır hissediyorum. Yabancı kaynaklı kanalın bu projesine, buraya, bu ülkeye dair hikayeleri de eklemek fikrini ortaya atan siz program sorumlularına bir de selam gönderiyorum. İngilizcemin iyi olmasına rağmen, yazım hataları yaparsam affedin beni. Ne de olsa her hikaye aslında kendi dilinde yazılır, ötesi çeviridir. Hikayem gerçekten ilginç mi bilemiyorum, ama en azından bana öyle geliyor. Belki dünyanın dört bir yanından topladığınız hayatlarda daha dikkate değer olanları bulunacaktır. Elini şişen karnının üzerine koyarak, bir ceninin tek sahibi ve sorumlusu olmayı seçmiş cesur kadınların birbirinden farklı yüzlerce öyküsünü izleyeceğiz. Ya da bu durumu bilinçle, iradeyle seçmemiş ama mecbur bırakılmış, yine de ötekiler kadar cesur olanların.

Neden yaşadıklarımı kendime saklamayıp, böylesine deşifre olmayı tercih ediyordum? Belki kimseye itiraf edemediğim bu sır beni deli ediyor, belki anonim olmanın, hatta onaylanıyor ve yalnız bırakılmıyor olmanın o rahat soluğuna ihtiyacım var. Sırrımı içinde bulunduğum çevreye korkusuzca açarsam, beni bir ruh hastası, bir zavallı gibi görmeye hazır olan genel zihniyet o an deşip parçalayabilir. Savunmasız kalabilirim ve aslında hiç bir şey savunmak istiyor da değilim. Beni şimdilik bilmeyen o zihniyeti çok iyi tanıyorum. Yıllarca bu büyük kulübün sessiz sakini bir üyesiydim. Beni, otuz yaşını devirmiş ve evlenip çocuk çocuğa karışma hayalleri suya düşmüş bir kız kurusu olarak görüp acıyan bu zihniyetin ruhunu ezberledim. Düş görüyorken bile uyanıktım, tetikteydim. Hayata dair bir üçüncü göz, kimsenin giremediği bir sezgi odası edinenlerin yaptığı gibi yalnız ama alaycıydım. O bana acıya dursun, ben kendime inanıyordum, beni tetikleyen bu dürtü oldu hep. Fakat . . . Olaylar tahminimin ötesinde gelişti ve şimdi sperm bankasının dahiler bölümünden kendisine kredi açılarak döllenmiş ve en iyi tohumları kullanarak karnında bir küçük dahiyi programlamış akıllı ve bekar bir kadın olarak görülüyorum. Bana gıpta eden arkadaşlarım bile var. Kocalarına, düşük kalite mahsül veren tohum grupları olarak bakıp ne kadar şanslı olduğumu söylüyorlar. Gülüyorum tabii... Ama aslında korkuyorum, çok korkuyorum. Çünkü hiçbir kadının rahminde ne taşıdığını bilemez, ben de en az onlar kadar bilmiyorum. İlk kusmam başladığında herkes kadar, annem kadar, bütün kadınlar kadar normal bir gidişat içinde bulunduğumu farkettilim. İlk kayış, ilk hareket bana eninde sonunda bir dişi fil kadar yeni bir hayatı taşıdığımı farkettilirdi. Tuhaf olan ne vardı ki... Şimdi gittikçe büyüyüp gerilen karnım daha güçlü dokunuşlarla titreyip kendinden geçiyor. Bir insan iskeletinin küçük bölünüşlerle çatıldığını, iki küçük gözün ve minicik el parmaklarının durgun suyumun içinde gününü beklediğini biliyorum. Her şey olması gerektiği gibi, korkacak bir şey yok diyorum kendi kendime. Ve ben de o günü bekliyorum. . .

Tıp okumam bir rastlantı değildi, bilinçli ve uzun bir sürecin sonunda oldu. Henüz orta okuldayken sırları keşfetmeyi sevdiğimi anladım. Ve benim için keşfedilecek en büyük sır insan bedeniydi. Fakültede, ilk laboratuvara girişimde, Tanrı'ya üzerimden silkip atacağımı düşünüyordum, bu kurtuluş gününün esrikliği içindeydim. Kadavra dersinde arkadaşlarım aptalca espriler yapıp gülüşürken, hatta zavallı erkek ölünün cinsel organıyla fotoğraflar çektirirken, ben büyülenmiş gibi bakıyordum. Kusan ya da hafif baygınlıklar geçiren kız arkadaşlarım kollarına girilerek dersten çıkarılırken, onlara küçümsemeyle karışık bakışlar fırlatıyordum; çünkü evet, zayıflıklarını küçümsüyordum. Ne işleri vardı burada öyleyse? Dokular kesilip içlere girildikçe, önümde katmanlarıyla açılan bu benzersiz dünyanın büyüklüğüyle kendimden geçmişim. Hocalarım beni hemen farketmişlerdi tabii, ilerleyen günlerde bütün zor sayılabilecek işlemleri bana yaptırmaya başlamışlardı. Bir kalbi avuçlarken, kafatasını açıp o muhteşem organı, onun kıvrımlarını parmak uçlarımda hissederken, doğanın akıyla ruhunun ikilik kabul etmediğini, etmeyeceğini, yalnızca tek ve benzersiz bir kaynaktan doğmuş olduklarını anladım. Küçük tanrılığa oynamaya orada hemen son verdim; çünkü hakkım yoktu. Çünkü ben, bizler, sırları çözdükçe daha büyük bir sırma mahkum edilen, tuhaf ve sonsuz bir zamanın döngüsüyle çevrelenmiş kayıp ruhlardık. Bunu anlamam görüş açımı yalnızca işime sabitlememe yaradı. Küçüldüm ve bunu isteyerek yaptım. Anatomi hocam birgün beni odasına çağırıp, 'Neden çekiyorsun kendini? Çok daha iyi olabileceğini biliyorsun' diye azarladığında, ona şu cevabı verdiğimi hatırlıyorum: 'Felsefe okumak isteseydim okurdum. Hocam anlayın lütfen, cerrahi işlemler bende düşünme güdüsü yaratıyor ve ben bunu istemiyorum. Küçük, gözlüklü, ve sadece önündekiyle ilgilenen bir memur doktor olacağım. Dahiliye belki en az tehlikelisi. Tercihim bu, beni zorlamayın...'

Tıp Fakültesini iyi dereceyle bitirdiğimde, uzmanlığım için hangi dalı seçeceğimi biliyordum. Cerrahi hocalarımın hala bendeki parıltıyı görüp sıkıştırmalarına rağmen yolumu seçmişim ve bir süre sonra beni kendi halime bırakarak okulun ilk günlerinde ayılıp bayılan kız arkadaşlarımı asistanları yaptılar. Umurumda değildi. Hayattaki tek akrabam olan teyzeme diplomamı götürdüğümde, ağlayarak boynuma sarıldı: 'Kızım, doğum doktoru olacaksın değil mi?' Onu hiç kırmak istemememe rağmen, gözlüğümü çıkarıp camlarını silermiş gibi yaparak söylendim: 'Hayır Teyze. Adli Tıbbi istiyorum. Otopsi yapacağım.' Kadıncağz bir süre yüzüme baktı, fersiz gözleri sanki daha da kararmıştı. Sonra hafifçe silkinerek kendine geldi, sesine neşeli bir hava vermeye çalışarak konuştu: 'Peki yavrum, ne fark eder? O da doktor, bu da doktor. Hayırlısı olsun.' Onu biraz mutlu etmem gerektiğini düşünerek ekledim: 'Merak etme, romatizmalarınla yine de

ilgilenerim.' Güldü ve, 'Kahve yapayım da söyle bir keyifle içelim' diyerek, sendeleye sendeleye mutfağa doğru yürüdü.

Okuldaki en yakın arkadaşım Kemal'di. Acaba tek arkadaşım mı demeliyim? Kızlar benden uzak duruyorlardı, onları yetersiz bulduğumu anlamış olmalıydılar. Birbirimize selam vermekle yetiniyorduk. Kantinde, arkamdan fısıldaştıklarını, hatta kendilerini tutamayıp gülüşüklerini duyardım. Onlar gibi değildim, giyim ve süs benim için hiçbir şey ifade etmiyordu. Topuksuz mokasen ayakkabılarım, teyzemin diktiği diz altı kareli eteklerimle, onların değerlerine göre oldukça rüküstüm. Erkeklerse kendilerine derlerde yardımcı olabilmem için biraz daha sempatik davranıyorlardı, ama eminim ki bir araya geldiklerinde anlattıkları ahlaksız fıkralarında, bana jartiyer giydirmek de vardı. Kahverengi mokasen ayakkabıların, diz altı eteklerin içinde çiçeklenen gizli dünyamda, kırmızı dantelli külotları düşlemek onları yerlere düşürecek kadar güldürüyordu eminim. Aldırımıyordum. Kemal farklıydı. Okula ilk girdiğimiz yıl tanışmıştık. Küçük bir doğu kasabasından gelmiş, içe kapalı genç bir adamdı. Şehrin vahşi dünyasında kaybolmuş gibiydi, şaşkındı. Onun bu sağlığı, masumiyeti beni cezbetmişti. O da en az benim kadar tıbbi bağlıydı, iyi bir doktor olacağı kesindi. Derslerden arta kalan zamanlarda uzun yürüyüşler yapıp konuşurduk. Aramızda tek bir fark vardı; ben yaradılışa inanıyordum, o oluşuma. Ben sırlarla büyüleniyordum, o sırları kabul etmiyordu. Bu çok keskin fark bile aramızdaki iletişimi koparamıyordu, birbirimizi anlıyorduk. Öylesine ki; arkadaşlarımız evleneceğimize kesin gözüyle bakıyorlardı. Durum her haliyle bunu gösteriyordu aslında. Kemal'in beklentisi de gittikçe bu yöne çekiliyordu. Sezinliyor ama üstünde durmuyordum, bana açılmasını türlü diplomatik kurnazlıklarla engelliyordum. Arkadaşlığımızın bu nedenle bozulması benim için korkutucuydu. Okulun bitirme sınavlarına Kemal'in küçük bekar odasında çalışıyorduk. O kişi henüz üzerinden atamamış erken bahar günlerinde küçücük elektrik sobasıyla ısınmaya çalışıyorduk, parmaklarımız morarıyordu. Ben hazır paket çorbalar hazırlıyordum, yorgunluğumuz dışında çok mutluyduk, hatırlıyorum. İşte o günlerden birinde, derse biraz ara verip hayattan, terkedildiğimiz o büyük yalnızlıktan konuşmaya başlamıştık ki; Kemal hiç beklemediğim bir anda elimi sertçe tuttu: 'Ben, kendi yalnızlığımıza dayanamıyorum.' Nefesini yüzümde hissediyordum, karşı koymaya çalışıp başımı sağa sola çeviriyordum. Ama o, başımı iki elinin arasına alarak sıkıca tuttu ve dudaklarını öpmeye başladı. Boğulmuş çığlıklarımın bölünen bu öpüşmede, Kemal'in bunca yıl biriktirdiği erkeksi, yabanıl tutkusunun altında soluksuz kalmıştım. İstemiyordum; zannedirim ki benim gibiler sevlilmemeyi büyük bir olgunlukla karşılayanlardır, sevmemeyi değil. Bir an, öpüşmeye dahil olmuş gibi yapıp onu hazırlıksız yakaladım. Dişlerim dudağına geçmişti, geri çekilirken şaşkındı. Eliyle kanayan dudağına

dokunarak bana baktı. 'Üzgünüm' diyebilirdim, bir yandan titreyen ellerimle kitaplarımı toplamaya çalışıyordum. Kemal ağlamaya başladı. 'Neden?' diyordu, 'Neden izin vermedin?' Bir hamlede oda kapısını açıp, beni kolumdan çektiştirerek bağırdı: 'Bir daha seni görmek istemiyorum. Git. . . Git. . . Sen sevgisiz birisin!'

Bir erkekle değil cinsel ilişkiye girmek, el ele tutuşamayacağım bile belliydi artık. Yaşadığımız o kötü olaydan sonra, Kemal'le bütün ilişkimiz bitmişti. Okulda karşılaştığımızda tedirgin oluyor, bakışlarımızı kaçırıyorduk. Dedikoduların ardı arkası kesilmiyordu. Okulu bir an önce bitirip bu ortamdan uzaklaşmak istiyordum, bu nedenle daha önce hiç düşünmediğim bir alan olan Adli Tıbbi uzmanlığım için seçmek aklıma geldi. Pek taleplisi olmayan bir alandı, diğer dallardan hangisini seçsem dönem arkadaşlarımı görecektim. Kararımı vermiştim.

Nasıl söyleyebilirdim ki Kemal'e, karabasanlarımı nasıl anlatabilirdim? Ben on iki yaşındayken ölen annemin çektiği işkenceleri nasıl anlatabilirdim? Babamın ona durmaksızın dayakla, tehditle, çürüterek, morartarak, üzerinde bir hayvan gibi inleyerek yaşattığı iğrenç ve aşağılık cinselliği ve bunun tek şahidi olan, başını yastığının altına gömmüş küçük kızın için için tükenişini nasıl anlatabilirdim? Bazı geceler, 'Sus' diye fısıldardı annem, 'Tamam dedim. Kız uyanacak.' Kız uyumazdı oysa, uyuyamaz babasından nefret ederdi. Annesini alıp kaçmak isterdi uzak bir yerlere. Babasından korkardı, yeşil üniformasından, uzun boyundan, esmerliğinden, gücünden. Annesi sabahları şişmiş gözlerle, sınırsızca emilip tüketilmiş beyaz teniyle, kızı okula göndermek için kalkar, gülümsemeye çalışarak kahvaltı hazırlardı. Hırkaların altına büzülürdü, boynunu içeri çeker, saçlarını kulak memelerinin üzerine çektiştirirdi. Sonra bir gün öldü, kalbi dayanamadı besbelli. Kız buna fazla üzülmedi. Kurtulmuştu. O gün teyzesinin başka bir şehirdeki evine taşındı. Baba bir süre yalnız yaşadı. Emekli oldu, ama her alahın günü üniformasını ütülü tuttu, silahını yağladı. Ne eskisi kadar esmer ve güçlü, ne de uzun boyuydu oysa. Sonra bir gün, annenin fotoğrafının karşısında silahı başına dayadı. Rivayet o ki; bir kağıda 'Seni çok sevdim' yazmış. Güzel bir askeri tören yapıldı, güzel bir günde gömüldü. . .

Nasıl söyleyebilirdim ?

Adli Tıp'ta geçen iki korkunç yılı size anlatmakta zorlanıyorum. Çok uzun bir yoldu, şimdi hatırlamakta zorlandığım uzun, karanlık bir yol... Tek anımsadığım, ruhumu rafa kaldırdığımdı. Acımıyor, üzülüyor sadece cansız bedenleri kesip biçiyor, sonra raporumu yazıyordum. Şimdi o bedenlerin yüzlerini hatırlamaya çalışıyorum. Bıçak darbelerini, kurşun deliklerini, boğazlardaki mor kayış izlerini gözümün

önüne getirebiliyorum yalnız. Genç miydiler yaşlı mı, yakışıklı mıydılar, güzel mi? Bilmiyorum. Tek bildiğim yaptığım işin beni karanlık, bilinmez ve ürkütücü bir yerlere taşıdığı, günbegün ruhumu kemirdiğiydi. Soğukkanlı görünmeye çalışıyordum, ölü bedenlerin üzerine numaralı kağıtlar yapıstırıyordum. Numaralar... Ex 'ler... Ex olmuşlar... Hayatı böyle özetlemek iğrençti, ama mümkündü. Kemal'se kadın doğum uzmanı olmuştu. Yüzlerce aileye şirin bebekler armağan eden tanınmış bir doktordu artık. Bir öğretmenle evlenmiş, bir kızı olmuştu. Kemal kapıdan girenlerin tarafındaydı, hayatı kutsuyordu. Ben kapıdan çıkanların tarafında, geçmek bilmez mide bulantım ve bastırduğum çığlıklarımın son noktaları koyuyordum. İki baş melek gibiydik, kainatın iki kapısında duran. Doğu Kapısında Kemal, Batı Kapısında ben, borularımıza üflüyorduk.

Güneydoğu'ya tayinimi istediğimde, tanıdığım herkes şaşırıldı. Oysa şunu düşünüyordum: 'Orada buradakinden daha fazla ölü görmem herhalde.' Herkesin kaçtığı o çatışmalı, kanlı coğrafyaya sadece ve sadece unutmak için gidiyordum oysa ki. Bu kaçışında, Kemal'le aynı şehirde yaşamının verdiği belli belirsiz boğuntunun izi de vardı. Bir gün, bir şekilde karşılaşmamız kaçınılmazdı. Tabipler Odası seçimlerinde, bir seminerde, ortak bir arkadaşın nikahında, birilerinin evinde, bir restoranda, bir mağazada, hatta yolda. Geçen zaman, bana onu sevmiş, çok sevmiş olduğumu öğretmişti yalnız. Ask, bir an için olabirliğini haykırmış, ben duymak istememiştım. Olup biten buydu, ama bu gerçek bazı geceler onu düşünürken, karısını ve kızını delice kıskanırken, tırnaklarının avucuma geçip kanatmasını engellemiyordu. Bundan ötesi kendimi bir yolcu gibi görmeye, hissetmeye başlamıştım. Buradan gitmeliydim, başka çaresi yoktu. Peki neden Güneydoğu'yu istiyordum? Her gün gazetelerde, televizyonlarda en az yirmi, otuz ölünün haberinin geçildiği, adının devlet tarafından önce terörist avı, sonra da düşük yoğunluklu savaş olarak konduğu o huzursuz ve sancılı topraklara gitmeyi neden istiyordum? Uzak olduğu için... Kapalı ve bilinmez, ülkenin bu yakasında güvenlikte olduğu zannıyla yaşayan insanlara sırlarla dolu gibi geldiği için... Sırlara hala tutkun muydum? Hayır! İstedğim son derece basitti. Kemal'i doğuran, büyüten o topraklara, onun umudunu, inancını yaratan o uzak masal diyarına hacı olmak için gidiyordum. O diyarın yaralı ruhumu iyileştireceğini, beni, üzerine fısıldanan duaların ve inanmışlığın kazındığı taş kapılar gibi sonsuzluğa açacağını, binlerce yıllık iyileştirici sularla vafiz edip, günahlarımdan arındıracağını umuyordum. Orası sarıydı, ışığa boğulmuştu, boğuntuluydu ve taşlardan ibaretti. Ağaçlarla, ormanlarla, mavi yeşil sularla renk değiştiren, buğulanıp, pastoral bir hazzla gömülen ülkeler bana hiçbir şey ifade etmiyordu artık. Gerçek cennet, koyu sarı ve kızgın güneşin altında, öncesiz ve sonsuzca, zamani yoksayarak duran sessiz taşların arasında biten minicik yeşil otlardaydı. Orada kuşları hayal edebilirsiniz, bulutları, ceylanları ve olmayan her şeyi... Gerçek bütün içerdiniz ve acı kahve. Ve

deniz kızlarının şarkısı

neye inanmanız gerektiğini düşünürdünüz. Buna zaman vardı nasıl olsa, doğunun zamanı tükenmez. . .

Tayinim umduğumdan da çabuk gerçekleşti. Diğer meslektaşlarım, oradan kaçmaya çalışırken ya da kaçarken, genç bir kadının kendi isteğiyle bunu tercih etmesi işlemlerin çabuk bitmesine yetmişti. 'Ş. . . ' ilindeki Devlet Hastanesine atanmışım. Eşyalarımı toplarken huzurluydum. Teyzemin gözyaşlarının ıslaklığını yanaklarımdan silmeye çalışırken konuşuyordum : ' Benim için daha iyi olacak teyze, merak etme. Seni sık sık ararım. ' Evet, numaralarla dolu bir dünyanın kabuslarından kurtuluyordum, geçmişi olmayan ölülerin dünyasından kaçıyordum. Orada çabalayacaktım, bir işe yarayacaktım. Herkesin, hatta ölenlerin hikayesini dinleyecektim. Mutluydum.

Doğuda ölümün bir sunak taşında, mutlak bir adanmışlıkla gerçekleştiğini sanırdım. Yanılmışım. Hayallerimizdeki doğu, kendi gerçekliğiyle yüzyüze gelince unufak olup dağılırış meğer. Burada bütün yüzlerde binlerce yılın öfkesini gördüm. Binlerce yıllık suskun taşların dile geldiğini gördüm. Beni kovuyorlardı sanki : 'Git,' diyorlardı. 'Geldiğin yere git.' Oysa artık yurtsuzdum. Bir tren upuzun bir ovanın ortasında bırakıp gitmişti beni. Geçmiş ve geleceğin en anlamsız görüldüğü noktada. Buradan geriye yada ileriye gitmenin hiçbir önceliği yoktu artık. Çaresizce duracaktım. Buradakiler yazgıyla bağlarını koparmışlardı. Tanrı'nın sesi dışarıda bir yerlerde kalmıştı, kendi yankısıyla beslenmeye çalışarak gittikçe sönen, yitikleşen bir sestti. Yaşadığım şehrin göğünde olan hiçbir şey yoktu burada. Hiçbir şey tanıdık değildi. Kemal'in ruhunu da sonsuza dek yitirmiştim. Buralı kadınların gözlerindeki sürmeler gibi, silinmez sandığım bir hayali yitirmiştim.

Hastaneye her gün yüzlerce yaralı geliyordu. Hepsisi askerdi, hepsi umutsuzdu. Bacaklarını, kollarını kesiyorduk. Kurşunları çıkarıp, yaralarını dikiyorduk. Ruhlarını iyileştiremediklerimizi, büyük şehirlerdeki akıl hastalıkları bölümlerine gönderiyorduk. Yamyamlığın şehvetli iştahına gömülmüştü hepsi. Rüyalılarında, kestikleri terörist kulaklarını sayıklıyorlar, kulaklardan çetele tutuyorlardı. Ama öylesine anlamıyorlardı ki olan biteni; öylesine kurbandılar ki anlamsızlığa... Çoğu nişanlısını, hatta karısını, çocuklarını hatırlamıyordu. Çoğu, bir kıyıcı avdan eli boş dönmüş avcılar gibiydi. Çoğu, sesimizi duymuyordu. Biz sesimizi yitirmiştik. Belki aklımızı da. . .

Terörist denilenlerse hastaneye getirilmiyorlardı. Yanlarında uzun namluları, makinelileriyle toprağa uzanmış, kaskatı bedenleriyle yatarken, hızlı haber ağına görüntü olarak geçiyorlardı. Sonra alelacele gömülüyorlardı. Onları hiç görmemişim. Ta ki, o güne kadar... O gün dört askerin arasında yaralı birini getirdiler hastaneye. Asker üniformalıydı o da, iki bükülmüdü. Hasta kayıt formu için hemşirenin sorduklarını

diğer askerler aceleyle cevapladılar. Adı, yaşı, doğum yeri ... Fazla ağır sayılmayan yarasını tedavi ettim. Ama bu askerde bir tuhafılık vardı, sezmişim. Gördüğüm en yanık tenli askerdi, dağın ayazından ya da güneşten olabilirdi bu tabii. Ama o esmerliğin içinde parlayan yeşil gözleri ürkütüyordu beni asıl. Birbirimize bakmamaya çalışıyorduk. Yaşı küçüktü, emindim bundan. On sekizden fazla olamazdı. Pansumanlarını yaparken konuşturmaya çalışıyordum. Israrla susuyordu. 'Nasıl, burası acıyor mu?' diye bastırıyordum elimi. Acıyla karışık tuhaf bir Türkçeyle 'Xayırlı' diyordu. Başka kelime bilmiyordu sanki. Hastaneye geleli dört gün olmuştu. Son pansumanını yapıp taburcu edecektim. O gün karar verdim, ameliyathaneden bir keski aldım. Yaptığım acımasızlığı, biliyorum. Ama sırları sevdiğimi söylemişim. Odasına girdim yavaşça. Anlamışım, bu askere tuhaf bir özen gösteriyorlardı. Diğer odalar tıklım tıklım doluyken onun özel odası vardı. Bir asker, kimseye belli etmemeye çalışarak odasının oralarda dolanıyordu.

'Bugün nasılsın?' diye sordum. Başını salladı, gülümsedi. Gazlı bezleri açtım. Duvara dönmüştü yüzünü. Cebimden keskiyi alıp, hızla yarasının üzerine bastırıp çektim. Oda kahırlı bir feryatla doldu ansızın: 'Daye!' Ağlamak istiyordum, yutkundum. Elini tuttum, kanayan dikişi temizledim, yavaşça bir dikiş daha attım. Ben bunları yaparken yüzüme anlamsızca bakıyordu. Bir canavar olup olmadığını düşünmüştü besbelli. Yarasını tekrar kapattım. Buradan çıktığında yeni bir hayata başlayacaktı. Geçmişini burada bırakacak, adını bir daha asla hatırlamayacaktı. İznini kaybettirerek, dilini karanlık hafızasına gömecekti. İçim acıyla doldu. İtirafı kan gölünde bir hava kabarcığı bırakarak yok olacaktı. Büyük şehirde yüzünü bir estetik cerraha teslim edecek, o güzelim yeşil gözlerini lensle karartacaktı. Bu hikayeyi yakalamalıydım, ölümcüldü çünkü, fazla zamanı kalmamıştı. Oda kapısını kilitleyip yavaşça üzerine eğildim. Korkuyla bakıyordu hala...

Size anlatacaklarım bu kadar. Bazen deminden beri yazdıklarımı düşününce, kendim bile bütün bu olanların gerçek olup olmadığını kavrayamıyorum. Siz inanıp inanmamakta, ilgilenip ilgilenmemekte özgürsünüz. Bildiğim tek şey bir an Doğu Kapısında durduğum, bir an meleği gördüğüm. Bir ölüm meleği idi o, ben yüzüne bakıncaya kadar. Bir an görevini unuttu, o da bana baktı. Sonrası... Şimdi kendi şehrimdeyim. . Zamanın dolmasını bekliyorum. Beklerken unutmamaya çalışıyorum yalnız, yalnız inanmaya çalışıyorum. . . .

↓

Katyn

Ali Ergur

Hangi sanat yapıtı savaşın gerçek dehşetini bütün acımasızlığıyla yansıtabilir? Tartışmaya değer bir soru. Ancak kesin olan bir şey var gibi: Teknoloji gelişip ayrıntılandıkça, egemenlerin, savaş beylerinin denetleyebildikleri toplumsallıkların alanı git gide genişliyor.

İkinci Dünya Savaşı'nın ilk vurduğu ülke kuşkusuz Polonya olmuştur. Wehrmacht'ın Gdansk'ı işgaliyle başlayan bu oyunun tek aktörü Nazi'ler değildi; 17 Eylül 1939'da da Sovyet birlikleri Alman ilerleyişinin karşısında ikinci bir işgal dalgası başlatmışlardı. İki dev arasında sıkışan Polonya'lılar, hem ülkelerinin en geniş cephe oluşuna tanıklık ediyorlar hem her koldan gelen işgal altında kalmanın acılarına mâruz kalıyorlardı. Nazi'ler kontrollerine aldıkları topraklardaki Yahudi'leri toplayıp sayıları, iktidara geldikleri 1933'den itibaren tedricen artan getto, temerküz ya da çalışma kamplarına sevk etmekteydiler. Benzer bir politikayı da Polonya işgalinden sonra Sovyetler Birliği izlemiştir: Sovyet-karşıtı etkinlik içinde addettiği, özellikle Polonya'nın askeri, bürokratik ve entelektüel elitinden 14.736 kişiyi tutuklayıp Starobelsk, Kozielsk ve Ostaskovo kamplarında hapsedmişlerdi. Durum 'Yoldaş Stalin'e 5 Mart 1940 tarihli bir raporla bildirildiğinde, tutuklular, "karşı-devrimci partilerin mensupları", "direniş gruplarının üyeleri", "kaçaklar" olarak tanımlanıyorlar, aralarındaki subaylar ve polis yetkilileri karşı-devrimci ve Sovyet-karşıtı etkinlikler yürütmekle suçlanıyorlardı. Bunların dışında 11.000 kişi de karşı-devrimci örgütlere üye olmak, casusluk, sabotajlık gibi suçlamalarla ya da yalnızca arazi, fabrika sahibi olmak gibi nedenlerle tutuklanmışlardı. Rapor, her iki grubun da, yani yaklaşık 25.000 kişinin, kurulacak özel mahkemelerde yargılanmasını ve bu suretle kuşuna dizilmelerini uygun görüyordu. Raporun altındaki isim, soğuk savaş çağrışımının bütün ürperticiliğini fazlasıyla taşıyordu: SSCB Halkın İçişleri Komiseri L. Beria.

Rapor, Stalin ve Sovyet erkinin en üstündeki beş kişi, Voroşilov, Molotov, Mikoyan, Kalinin ve Kaganoviç tarafından imzalanarak "gereği için" emre dönüştürüldü. Bu tutukluların tamamının halli mümkün olamadı; ancak Kozielsk'dekilerin bir kısmı bu hükmün sonucundan kaçamadılar. Kamplar kapatıldıktan sonra Kozielsk esirleri 1940'ın Nisan sonu, Mayıs başında Smolensk yakınlarındaki Katyn ormanında öldürülüp on iki ayrı toplu mezara gömüldüler. Alman birlikleri Eylül 1943'de bölgeye girdiklerinde, ağaçlık alanın ortasındaki tepenin çeşitli yerlerine açılmış çukurlarda, sonradan tam sayıları 4.253 olarak belirlenecek olan yüzlerce cesetle karşılaştılar. Açılan mezarlardan çıkartılan cesetler üzerinde yapılan patolojik incelemeler, öldürülenler ile gömülmüş olan çeşitli kişisel eşya ve resmi evrak üzerindeki araştırmalar, katliamın tarihini 1940 Mayıs'ı olarak gösteriyordu. Buna göre Sovyetler Birliği'nin sorumluluğu açıktı; ayrıca elde edilen tabanca mermisi kovanları da Sovyet silahlarını işaret etmekteydi. Alman soruşturmacılar bu olay hakkında ayrıntılı, fotoğraflı, belgeli bir rapor hazırladılar. Araştırmacılar yalnızca Nazi'lerden oluşmuyordu; İsviçreli bir patolog ve bazı müttefik savaş esirlerinden uzmanlar da aynı kanıdaydılar.

Bölge, Eylül 1943'de yeniden Sovyetler Birliği'nin kontrolüne girdiğinde, bu kez Sovyet uzmanlarından oluşan bir heyet ikinci bir soruşturma gerçekleştirdi. Bu kez Nazi'ler sorumlu olarak tesbit edildi. Alman'lar çok daha inandırıcı kanıtlar sunmuş olmalarına karşın, "politik konjonktür gereği" olsa gerek, hangi rapora kimin inandığı sorusu, mevcut ittifaklara uygun şekilde yanıt buldu. Sonunda, savaşın bitimiyle birlikte Amerikan ve İngiliz uzmanlardan oluşan bir heyet yeni bir soruşturma açtı. Bütün önyargılı yaklaşımlarına karşın, Nazi'lerin sorumluluğunu

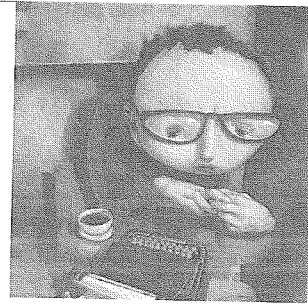
kanıtlayabilecek bir kanıt bulunamamıştı. Hatta, Katyn katliamı, Nürnberg Savaş Suçları Mahkemesi'nde bazı Alman yetkililerine isnat edilen suçları iddianamelere eklenmişti; ancak sonradan çıkartıldı. Bu inanılmaz toplu katliamın tek sorumlusu olarak parmaklar açıkça Sovyetler Birliği'ni göstermekteydi. Ne de olsa savaş sona ermiş, zorunlu ittifaklar bozulmuş, Dünya nüfuz alanları paylaşılırken, çok daha uzun sürecek olan ve kutupları değişen bir soğuk savaş dönemi başlamaktaydı. Sovyet yetkililer, katliamdaki açık sorumluluklarını asla kabul etmediler. Ancak 1989'da, SSCB yıkılırken, Mikhail Gorbaçov, resmen NKVD (Halkın İçişleri Komiserliği)'nin açık sorumluluğunu kanıtlayan belgeleri kamuya açıkladı. Sovyet yönetiminin üst kademelerini işgal etmiş bütün yöneticiler, Katyn katliamının üzerine kurulu büyük bir yalanın vebalini taşıyarak hüküm sürmüşlerdi.

Her ne kadar barbarlık tarihinin gözardı edilmez bir olayı olsa da, Katyn Ormanı katliamı, çok daha kitlesel kıyımlara sahne olan bir savaşın içinde eriyip gitmişti. Üzerindeki tartışmalı giz perdesi de politik nedenlerle kaldırılamayınca, uzun yıllar, Soğuk Savaş boyunca, neredeyse yok sayılmıştı. Sovyetler Birliği çökerken Gorbaçov'un açıklamaları, Katyn'ı yeniden gündeme soktu; üzerinde yeniden tartışıldı. Polonya tarihinin bu karanlık sayfası, siyasal tarih tartışmalarına konu olmanın yanı sıra, sanat yapıtlarına da esin kaynağı olarak yön vermiştir. Bunların en dikkate değer olanı herhalde Nancy Van de Vate'nin Katyn başlıklı senfonik parçası olsa gerek. 1989'da katliamın ellinci yıldönümünden birkaç ay önce tamamlanan parça, orkestra ve koro için yazılmış, çok parçalı, heterojen dokuda bir kompozisyondan oluşur. Katyn katliamına bir ağıt olmakla olayı dramatize etmek arasında kalan yapının bu ikili yapısı, bestecinin müzikal malzemeyi kullanmasında da kendisini belli eder: Polonya halk ezgilerinin otantik, naif hüznü, çağdaş armonilerin sivri ve huzursuz disonanslarıyla karışarak yeni bir ses birleşimi ortaya çıkarır. Ancak bu çelişik yapı, 'imtizac' etmiş bir doku olmaktan çok, sekanslar halinde ilerleyen bir yan yana duruşlardan oluşmaktadır. Birleşim sayılabilecek ses karışımları, ancak 'geçiş' denilebilecek, dar zaman dilimlerine sıkışan bağlantı dokularında daha belirgin hale gelmektedirler. Yer yer korku filmlerinin efekt/müziklerini andıran, flüt ve klarinetlerle bilenmiş, âniden görüntüye saptanan karmaşık akorların, groteskliğe varan kullanımı bir yana bırakılırsa, Van de Vate'nin yapıtı, Katyn katliamının gerçek boyutları düşünüldüğünde pek de etkileyici sayılmaz. Sanatçıdan beklenen, kuşkusuz toplumsal gerçekliğin birebir anlatımı değildir; ancak yine de, eğer yapıt yaşanmış bir gerçekliğe temas ediyor ya da ondan yola çıkıyorsa asgari bir temsil edicilik aranabilmelidir. Van de Vate'nin Katyn'inde bu temsil gücü hem var hem yok gibi görünüyor: Bir yandan, sonradan devreye giren ve egemenliğini

parçanın sonuna dek sürdüren koronun kıyamet günü söyleminin baskın hale gelmesi, diğer yandan bütün bu müzikal ifadenin gitgide daha çok tonal armoninin normlarına uygun bir yapı ortaya koyar hale dönüşmesi, yapının eleştirel dozuna az da olsa zarar vermiştir. Zira son sözün bağlandığı yer, inançların, politikaların, ulusal duyarlılıkların ötesine geçerek evrensel insanlık değerlerine açılmayı gerektirirken, ağır bir Katolik yası, yapıtı, biraz da umutsuz ve fazlaca ağıt kıvamında bitirir.

Van de Vate'nin yapıtı, benzeri bir çok savaş betiminden bir tanesi. Hangi sanat yapıtı savaşın gerçek dehşetini bütün acımasızlığıyla yansıtabilir? Tartışmaya değer bir soru. Ancak kesin olan bir şey var gibi: Teknoloji gelişip ayrıntılandıkça, egemenlerin, savaş beylerinin denetleyebildikleri toplumsallıkların alanı gitgide genişliyor. Öte yandan bizzat savaş gereçlerinin nitelikleri her geçen gün daha kesin sonuç almaya elverişli hale geliyor. Oysa bütün bu incelikli kurgu, yine aynı şekilde ayrıntılanan iletişim teknolojilerinin içinde eriyip gidiyor; bir oyun gibi algıladığımız sanallıklar bütününü oluveriyor. Savaşın sınıfsal bir ayrıcalık olduğu çağların yerini, modern dünyada, savaşın endüstrileşmesi olgusu aldı. Bugün bunun üzerine eklenen bir boyut daha var: Savaşın estetikleşmesi. Televizyonlardan bilinçlerimize akıp gelen imgelere artık yalnızca estetik kaygularla bakar olduk; savaşın dehşeti karşısında o en samimi duygularımızda dahi, *izlediğimiz* dünyanın diliyle konuşuyoruz; savaşın asıl dehşeti de bu noktada beliriyor.

↓

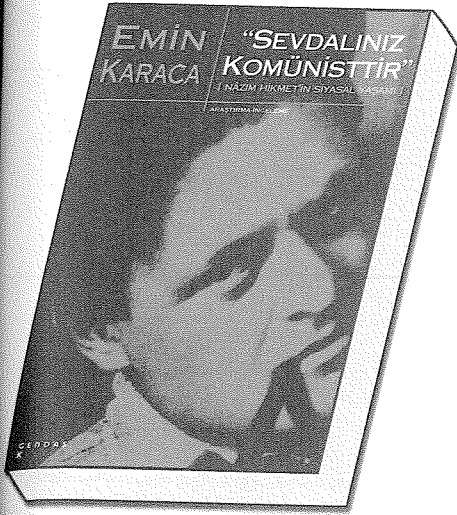

H a y a l e t G e m i ' y e

y a z ı n :

hayaletgemiciler@altavista.com

gölgelerindansı

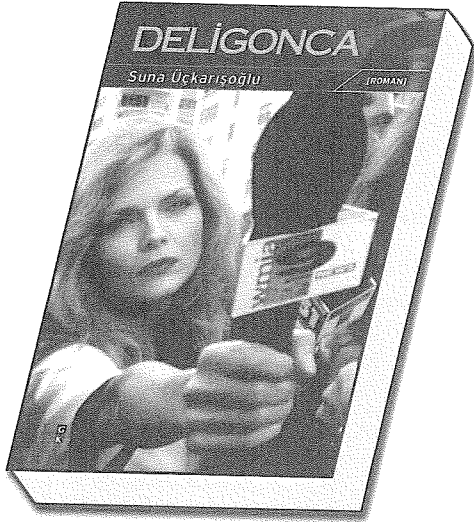
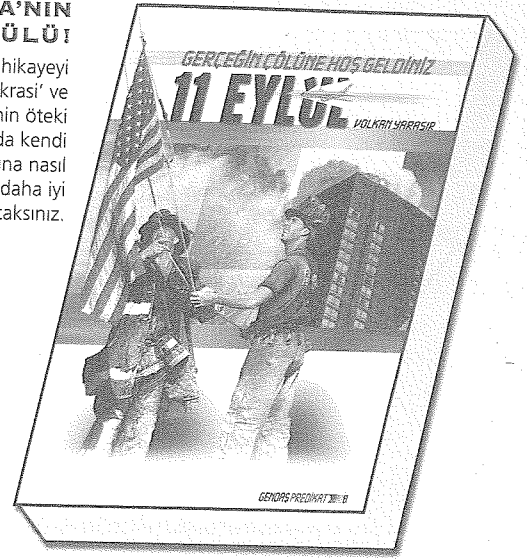
NÄZİM HİKMET'İN SİYASAL YAŞAMI

Nâzım Hikmet'in şimdiye kadar hep üstü örtölmeye çalışılan siyasal yaşamı, "Sevdaliniz Komünisttir"de tüm gerçekliğiyle sergileniyor

AMERİKA'NIN 11 EYLÜLÜ!

Bu kitabın anlattığı hikayeyi okuduğunuzda 'demokrasi' ve 'özgürlükler' ülkesi ABD'nin öteki yüzünü ve sonunda kendi yetiştirdiği terör canavarına nasıl kurban gittiğini daha iyi anlayacaksınız.

HAYAT BİR BAŞKALDIRIDIR!

Görsel ve yazılı medyanın iç yüzünü anlatan bir roman. Sanatçılar, muhabirler ve magazin dünyasında entrikalarla örölmüş bir atmosfer... Hayatın çıplak yüzünün seyredilmeye değer karelerinin mahrem fotoğrafları...

E. EMİNE ARTIK VİVET KANETTİ...

Turuncu Kayık'ta her şey bir bilezik ya da sarmal gibi içi içe geçerken, "Her okuma bir reenkarnasyon değil midir?" sorusu zihnimize yer edecek.

YAKIN SİYASİ TARİHİMİZİN BAŞKA BİR BOYUTU...

"Aclara Yenilmeyen Gülümseyişler"ın yazarı Atilla Keskin ikinci romanı "Dostluk"ta Türkiye'nin yakın siyasî tarihinin bir panoramasını sunarken, 12 Eylül sonrası yurt dışına çıkan ve hayatlarını orada sürdüren insanların dramlarını, sevinçlerini, çelişkilerini, kuşkularını anlatıyor.

"SOL HASTALIK MIDIR?" TARTIŞMALARINA YANIT:

Baudrillard'ın 1978-1984 yılları arasında tuttuğu bu kronikler, temsilciyetler çağının sonunda, kendini hâlâ "İlahi" olarak adeden, erdemlerini, ahlakını ve derin değerlendiren sürekli olarak kayıtsızlığıyla ortaya çıkan yeni stratejileri ortaya koyuyor.

Yüzyılın

Katafalkı

Metin: Dan Frank
Resimler: Enki Bilal

Bu metinler ve resimler, Enki Bilal ve Dan Franck'ın "Un siecle d'amour" adlı ortak çalışmasından alınmıştır. Kitaptaki 13 bölüm, XX. yüzyılı belirleyen savaş ya da yıkım anlarına paralel olarak bir kadının hikayesinden yola çıkarak yazılmış ve resimlenmiştir. Aşağıdaki metinler ve resimler, kitabın başlangıç ve sonuç bölümleridir. Saraybosna'da bir suikastle savaşmaya başlayan yüzyıl, son ölümcül yüzünü Saraybosna'da göstermiştir.

Türkçeleştiren: Nazlı Ökten

Saraybosna

Kapalı gözkapaklarının ağında dansediyor. Bacağı öne uzanmış, ağzı kırmızıya boyanmış. Onun için elçirpanlara çorapları ve juponu sunuluyor. İpek, dantel, kurdelalı iç çamaşırları şaşkınlık verici, tuhaf bir biçimde yapılmışlar çünkü diğerlerinin, arkadaşlarının teşhir ettikleri solgun yerleri aralayıp göstermiyorlar.

Kollarını, kendi kendini ürettiği o değirmenin kanatları kadar esnek bir biçimde savuruyor ama asla örtük bir çağrı, davetkar bir hareket yapmıyor.

Yine de tebessümü bir nimet, bir yaşam sevinci. Ressamlar Quadrille Fabuleux'ü çizerken onu ve bacaklarından çok yüzünü seçiyorlar. Muhteşem tebessümlü dansözün resmi böylece yayılıyor.

Yıllar geçtikçe hayranlık çemberi önce komşu mahalleye, sonra şehre, Avrupa'nın büyük başkentlerine kadar genişliyor. Ama o bundan habersiz. Varoluşu küçük bir gezegenle sınırlı. Bu onun evreni. İlk sıranın yukarısında, sahnenin kenarında bulunuyor. Her akşam öne fırladığında ona doğru gidiyor, güzelliğinin ışıklarını ona veriyor.

Amatörler, kalbinde en güzel yere konmak isteyenler, bakışını yakalamak için oraya oturmaları gerektiğini sandılar. Her akşam, gösteriden önce salon, küçük hanımı götürmek isteyenlerin tartışmalarıyla, pazarlıklarıyla, alışverişleriyle çalkalanıyor.

Bir hiç uğruna.

Kimseye boyun eğmiyor.

Ne gözlerinin parıltısı, ne açılan elleri, hayranları için eşsiz bir düştür başka bir şey. Geceleri hayal etmekten çok gündüzleri görselerdi, ona attıkları cazibe niteliklerinden çok daha ender görülen bir gizemi yakalayabiliyorlardı. Kuşkusuz, dansözün dudakları öpücükler çiziyor ama bunlar bir aşığa kondurulan öpücükler değil. Ve kalçalarının hareketi, kışkırtmak için değil. İlk sırada baktığı şey, erkekler değil. Orası onun demir attığı yer ve sabit noktası.

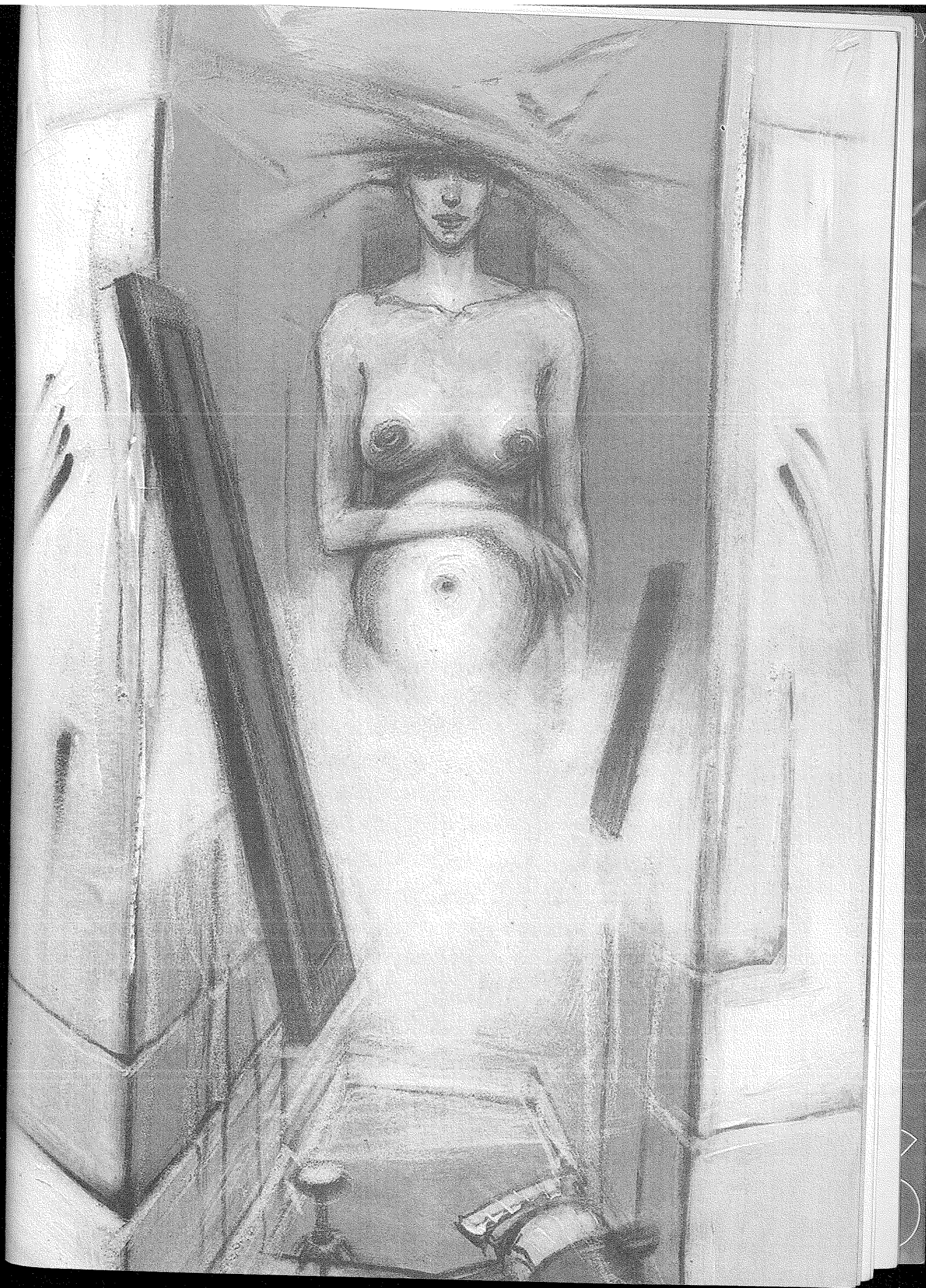
Önce bir örtünün altına gizlenmiş bir beşik. Sonra aynı yerde bir minder üzerinde oynayan çok küçük bir çocuk. Annesine bakan ufacık bir oğlan. Ergenlik çağında bir erkek. Bir genç adam.

Quadrille Fabuleux'nün ilk hayranı yıllarca orada kaldı. Her akşam, gösteriden çıkışta, kuliste, annesinin kollarına atıldı, onu öptü ve aynı sözleri mırıldandı: "Anneciğim benimle danset!" Dudakları, teninde iz bıraktı. Görevi yıllara yazıldı. Bir öpücük. Dansöz onu boynunda ve kendinde taşıdı. O bir kolye gibiydi.

Ona istediği büyüleri öğretti. Geceleri, çok gec vakitlerde elele tutuştular ve ıssız parklara gittiler. Dansöz oğlu için şarkı söylüyordu. Bacağını, kolunu, göğsünü fırlatıyor, dönüyor, eğilip bükülüyordu. Ve o da aynı şekilde onu takip ediyordu.

başkabirdünya

Kendilerinden başka seyircileri hiç olmadı. Parkların gölgesinde, her yerden polkalar, valsler, fokstrotlar, tangolar ve javalara icat ettiler.

Kadın, günün birinde büyük değirmenin kanatlarını terkedeceklerini umuyordu. Dünya sahnelerinde oğluyla birlikte dansetmeyi hayal ediyordu.

Başka türlü oldu. İnsan kırımı, kanlı parmağını oyun masasına koydu, dünya haritasını karanlık rakamlara götürdü. Dantellerin ve jüponların beyazının yerini siyah ve kırmızı aldı. Tebessüm, bir gecede kayboldu. Katledilen bir arşidükün maskesine benzer, toprak ve siperden bir diş gıcırdatmaya dönüştü.

Dansöz, dört yıl boyunca büyük değirmenin gerisinde bir noktaya dikti gözlerini ve orabı onun için erkeklerin öldüğü bir ovaydı, kendi erkeği de diğerleriyle birlik te oraya götürülmüştü. Sahnenin kenarındaki örtü, ölümcül bir tül gibiydi.

Acıların bayrağı.

Haziran 1914'de Saraybosna'nın üstüne eğilmiş.

1999

Yüzüm hayranlık uyandırır. Kalbim hançerlenmiş. Organım, onu alanlara ait. Çocuğumu dağlarda kaybettim. Bir adım var. Bir kampta doğdum. Dehşet içinde büyüdüm. Yirmi yaşındayım. Hep yürüyorum. Hikayem, Polonyalıların, Ermenilerin, Afrika'nın, Avusturya'nın, Almanların, Hindistan'ın, İspanyolların, Pakistan'ın, Yunanların, Türklerin, Balkanların, yüzyılın hikayesi.

Kaçtım.

Beni dışarı ittiler. Çocuğumu öldürdüler. Ben savaşın kızımı. Diktatörlüklerin şehidi. Ayaklarım, yeryüzüne anında silinen izler bıraktılar. Hiçbir yerden geliyorum. Kamplar hiçbir yerdir. Çocukların oyun oynamak için saklandıkları çadırlardan nefret ediyorum. Ben, yaşamak için saklanıyorum. Hayatıma oynuyorum. Kaybetmek, ölmek. Bazen kaybetmek istiyorum.

Şehrimin adı Saraybosna. Ailem, yüzyıl ondört yaşındayken orada kayboldu. Aklın erdiği yaş. Şimdi neredeyse yüz yaşında. Yaşlandı. Katil. Saraybosna'ya geri döndü. Ölüm

rondunu tamamlayıp felaketlerini başlattığı yere döndü. İnacı. Kendini bırakmıyor. Onu alt etmek gerek. Bana hiçbir şey vermedi. Diğerlerinin hepsinden daha kanlı oldu. Ona ağlamayacağım. Yapabilsem onu kendi ellerimle öldürürdüm. Ama direnmeyi biliyor. Bir general gibi korkak. Birliklerini yolluyor. Kendisi gitmiyor. Yukarıdan fırlatıyor, üç küçük tur tıyor ve sonra diyor.

Guernica. Hiroşima. Burası.

Bir konumum var. Yerinden edilmiş bir kişiyim. Bir hareket gibi. Bir tokat. Sizin günlerinizin tokadıız biz.

İkisi yukarıdan tutuyordu beni, ikisi aşağıdan, ikisi içimden. İnsanlar tüm geçişleri zorladılar, insanlar tarihe tecavüz ettiler, insanlar yüzyılı başladıkları gibi bitirdiler., kalçalarına yütlenerek, lav, yangınlar, yıkımlar, katliamlar, Shoah. On parmağım var. Bana ati olan başka hiçbir şey yok. Topuklarım su toplayıp yara bağladığında kaçmam için ellerimin üzerinde yürüttüler beni. Sirtüstü yuvarlandım, kanrımın üstünde süründüm, duracağıma yemin ettim, artık yemin etmiyorum, bir küpün, bir paralelkenarın, son bir sığınağın beni beklediği güne kadar devam edeceğim. Tüm yıkımların uzaklaşması için oraya gireceğim. Kimse gelip bana ulaşamayacak, yaralarımı saramayacak, gözyaşlarımı kurutamayacak. Görünmez olacağım, hatıralar, hafıza, ressam ve fırçası dışında herkes için ölmüş olacağım. Sığınağım bir mezar. Yüzyılın katafalkı.

www.abonet.net

1 aydan 12 aya kadar değişen dergi abonelięi...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0 212 210 01 10

Hayalet Gemi

Abonelięi için;

0212 210 0 110

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok No: 1752 Okmeydanı / İstanbul
www.abonet.net abonet@abonet.net Faks: 0212 222 27 10

Trajikomiks

Murat Gülsoy

gulsoy@boun.edu.tr

Fakat ne yazık ki tam Farfara'yla dizdize otururlarken postacı, kızın nişanlısından bir mektup getiriyor. Bu noktada Oburiks'in yıkılışını ve kendi trajedisini yaşamak için nasıl öne atıldığını okuyoruz. Farfara'nın nişanlısı Trajikomiks'i lejyoner olarak askere almışlar ve Afrika'ya göndermişler! Kız ağlamaya başlayınca Oburiks ayağa fırlayıp söz veriyor: "Ağlama Farfara! Senin için gidip Trajikomiks'i kurtaracağız... Öyle değil mi Asteriks?!"

Birbirine benzeyen çok akşam vardır. Dışarıda soğuk ve puslu şehir, içeride sarı, sıcak bir ortam... Televizyonun karşısında pineklersin. Sağ yanın karıncalanınca, sol yanına dönersin. Kalın yün çorapların ayağından çıkmak istemez. Rüzgar pancurları sarsarken, o akşam evde olduğun için şükretmezsin, tam tersine sıkıntıyla ertesi günü beklersin. Bir mandalina, bir sigara, sonra yine bir mandalina... Belki çay demlersin, belki erkenden uyursun. Uyku... Oysa, bu gece belki de hiç uyuyamayacağım. Arabanın ısınmasını beklemeden yola çıktığım için, ön cam nefesimle buharlanıyor. Hava çok soğuk olmasına rağmen camı aralayıp sigara içmeye çalışıyorum. Dışarıda ayaz var. Asfalt çitr çitr donmuş. Canım hiç istememesine rağmen birazdan ihtiyacım olacak nikotini depolamaya çalışıyorum. Az sonra hastanede olacağım ve Gülay'ı teskin etmeye başlayacağım. Mete zehirlenmiş.

Aslında aceleci ve vesveseli bir karakterim olmasına rağmen bu gibi ani felaket durumlarında soğukkanlılığımı kaybetmemeyi başarabiliyorum. Belki de soğukkanlılık değil de, bir tür donma... Sanki zihnimin belli bölümleri kapanıyor ve telaş içinde aptalca tepkiler vermeme engelliyor... Böylece üzerime düşeni yapabiliyorum. Bu gece de üzerime düşeni yapıp Gülaylara destek olacağım. Cebimi yokluyorum. Bir köşede, ne olur ne olmaz diye sakladığım dolarları kontrol ediyorum. Yerindeler. Kredi kartları da var. Paraya ihtiyaç olabilir.

Bütün trafik lambaları beni görünce kırmızıya dönüyorlar. Gazlayıp gitsem mi, diye düşünüyorum. Polis durdurursa 'hastam var' diyebilirim. Fakat yollar kaygan. Hastaneye tek parça halinde varmam daha iyi olur düşüncesiyle sakin sakin bekliyorum. Gülay benim gibi değildir. Şimdiden tüm hastaneyi ayağa kaldırmıştır. Mete'ciğin durumu nasıl acaba? Beni arayan Tunç'tu ve doğal olarak fazla bilgi edinemedim. Gelebilir misin, derken sesi durumun ciddiyetini anlatıyordu. Bir aile faciasına doğru hızlı adımlarla ilerliyoruz. Bakalım nasıl bir manzara ile karşılaşacağız?

Gülay ve Mete... Bir dönem, yalnız akşamlarımı paylaştığım bu sevimli ikili hakkındaki tüm kayıtlar tekrar vizyona giriyor zihnimde. Cemal'den ayrıldıktan sonra benim yanıma taşınmışlardı. Ne tuhaf, Cemal benim arkadaşımdaydı oysa ki. Kendinden oniki yaş küçük bir genç kıza gönülünü kaptırdıktan sonra karısını ve bir buçuk yaşındaki çocuğunu yüzüstü bırakıp Toronto'ya gitmişti. Tam Cemal'den beklenecek bir iş yapmıştı. Zaten Gülay'la evlendiğine de inanmamıştık başlangıçta. Havai, akli bir karış havada bir delikanlıydı. Tiyatro kulübünde tanışmış, Amok Koşucusu'nda kaynaşmıştık. İkimiz de yan rollerdeydik ve Doktor rolünü oynayan çocuğa diş biliyorduk. Gerçi ikimizin de tiyatroya yeteneği yoktu ama, bunun farkında olan bir tek bendim. Cemal ise tiyatroya tutkuyla bağlıydı. İnsanın yeteneği olmadığı bir işe gönül vermesi kadar acıklı bir şey yoktur. Ben, üniversiteli bir öğrencinin katılabileceği en eğlenceli ve anlamlı etkinlik olduğu için kulübe girmiştim. İlgüdülerimde yanılmamıştım; ilk aşk heyecanını orada yaşamış, ilk kez kuliste Ceren'i öperken kendimi genç bir adam olarak hissetmişim. O sahneyi hatırladığımda, hâlâ Ceren'in ensemini kavradığı yerler kızarır...

Hastane yolunda düşündüğün şeylere bak. Utanç verici... Ama, Cemal'in yüzünden! Böyle garip, uçucu, baştan çıkarıcı bir adamdı. Gülay gibi bir kıızı çok

uçanhollandalı

kolay etkisi altına alabilecek bir delikanlı. Atak ve serseri... İnsanın zengin bir ailesi varsa, yaptığı yaramazlıklar göze daha hoş görünüyor galiba. Örneğin kendi halinde derse gitmek için okulun yokuşunu tırmanırken 77 model Buick'yle yanınızda bitiverir, bir süre sonra kendinizi boğaza bakan bir tepede, cep kanyağı içerken bulabilirsiniz. Büyük bir ailenin tek erkek mirasçısı olmak ona tüm bunları yapma hakkı veriyordu. Hiç bir şeyi ciddiye almayan Cemal... Bir tek tiyatro! Her zaman hayretle izlemiştir, tiyatro çalışmalarına katılmakta gösterdiği azmi ve disiplini. Kuşkusuz insan gençken gerçeklerin arkasını görmekte acemi olabilir.

Okul bittikten sonra da görüşmeyi sürdürdük. Bir gün Gülay'la çıkıp geldi. O günü hiç unutmuyorum, çünkü Gülay'ı çok farklı algılamıştım. Buick'in ön koltuğuna oturmuş, gözünde havalı güneş gözlükleri ve o zamanlar henüz moda olmamış kızıl saçları ile Gitanes içen, filmlerden fırlamış çekici bir kız olarak tanımıştım onu. Çok daha sonraları anlayacaktım Gülay'ı. Genç yaşta kalp krizinden ölen ilkokul öğretmeni babasını, sürekli ağlayan ve yemek yapan annesini, suluboya bir resim gibi soluk kız kardeşini... Ve daha sonra büyümek zorunda olduğu Mete'sini. İlk kez Cemal'in yanında gördüğümde, Gülay'ı da onun gibi uçuk biri sanmıştım. Oysa hiç değildi. Sadece zayıf ve beceriksiz bir genç kadın...

Bir geceyarısı kucağında Mete ile çıkıp gelmişti. Sırtında, Metenin bezleri, biberonu, zıbını ve ilk oyuncaklarıyla dolu bir çanta vardı sadece. Taksinin parasını öderken, ya bu gece evde olmasaydım, diye düşünüp duruyordum. Şaşkındım. Evet Cemal arkadaşımı ve kötü bir şey yapmıştı ama ben onların hayatını nasıl düzeltebilirdim ki...

O yılı bende geçirdiler. Tuhaf bir aile olmuştuk. Gülay, evimde hiç bir zaman varolamamış bir sıcaklık kaynağı gibiydi. Mete ise ilk cümlelerini benim evimin çatısı altında kurdu. Akşamları eve geldiğimde Mete'nin gün içinde yaptığı maskaralıkları dinliyor, kucağımdaki çocuğun sıcaklığı ile kendimden geçiyordum. Kurmaktan korktuğum çekirdek ailenin bir benzetimi, bir provasıydı sanki. Ve elbette ki, gerçeğinden çok daha güzeldi. Ne de olsa, olup bitenlerin sorumlusu ben değildim. Bir ailem vardı, ama özgürdüm. Yine de, garipti durumumuz. Şikayetim yoktu, ama bu durum sonsuza dek süremezdi. Cemal'in izini bulup, telefonda ona, çocuğuna sahip çıkması gerektiğini anlatmıştım. Kıtalararası telefon görüşmelerine has gecikmelerle, iyice dramatik bir hal alan bu konuşmayı da hiç unutmayacağım her halde. Sonunda babasından para istemek konusunda ikna etmişim Cemal'i. Daha sonra babasının şoförü Gülay'ı alıp bir eve yerleştirdi. Ve hatırı sayılır bir nafaka vermeye başladılar da, kızcağız biraz durumunu toparlayabildi. Ben ise ilgimi üzerlerinden hiç eksik etmedim. Bu gece olduğu gibi, ne zaman çağırırsalar, koşup elimden geleni yapmaya çalıştım. Belki yalnızlığımın bir biçimde başa çıkmanı

sağlıyorlardı. İhtiyaç duyulmak önemli bir şeymiş, insan birileri ihtiyaç duysun diye özgürlüğünden vaz geçebilirmiş, bunu da yeni yeni anlıyorum. Gülay Tunç'la evlenene kadar bu yoğun ilgim devam etti.

İşte Tunç da orada zaten. Cemal'in neredeyse zitti olan zavallı adam, hastanenin bahçesinde sigara içiyor. Arabayı park edip hızla yanına gidiyorum.

"Mete nasıl?"

"Daha iyi. Midesini yıkadılar. Serum taktılar. Ama henüz kendine gelmedi. Doktor sabaha düzeler diyor, ama Gülay..."

"Kaç numarada kalıyorlar?"

"Acildeler. Girince hemen sağda."

Tuncu orada bırakıp içeriye giriyorum. Kimsenin bir şey sormasına fırsat vermeden hızla acil koğuşuna doğru ilerliyorum. Gülay orada. Sırtı dönük, bir sandalyeye yığılıp kalmış. Üzerine ne bulursa geçirmiş, bu haliyle bir anneden çok, içkiyi çok kaçırmış lise bir kız andırıyor. Mete'nin çocuk bedeni dev hastane yatağının içinde iyice küçük ve savunmasız görünüyor. Başucunda benim armağan ettiğim Asteriks ciltlerinden biri duruyor. Gözlerim karıncalanıyor. Tepesine asılı monitörde kalp atışları görülüyor. Mete alışık olmadığı bir uykunun içinde. Yine de incecik koluna saplanmış olan serum bu görüntüyü bozuyor. Gülay beni görünce, yüzündeki donuk ifade gevşiyor ve ağlamaya başlıyor. Sarılıyorum. Ona, her şey düzellecek türünden sözler söylerken bir filmin içinde gibi hissediyorum. Her şeyi ekrandan öğrenen zavallı bir tarafım var. Gülay ağlarken durmaksızın anlatıyor, söylediklerinin tek kelimesini bile anlamıyorum. Saatlerdir ağlamaktan sesi değişmiş, boğuklaşmış. Sakinleştirmek için sırtını sıvazlıyorum. Bu acıklı tablo, nöbetçi doktorun gelmesi ile daha da trajik bir hal alıyor:

"Babası mısınız?"

Bu soru doğrudan bana yönelmiş durumda. Gülay da, ben de durumumuzda bir gariplik olduğunu o anda fark ediyoruz. Neyi, nasıl anlatabiliriz ki? Ayıp bir şey yapıyor muyuz gibi utaniyorum bir an. Sonra Cemal'in yüzü geliyor gözümün önüne. İlk kez ondan nefret ediyorum. Bizi bu duruma düşürdüğü için...

"Hayır. Aile dostlarıyım."

"O halde, müsaade eder misiniz, Gülay Hanım'a bir sakinleştirici vermemiz gerekli..."

"Çocuğun durumu nasıl?"

Doktor hanım şüpheyle süzüyor beni.

"İyi olacak." Sonra Gülay'a dönerek: "Bu ilacı alır mısınız lütfen, biraz sakinleşmeniz gerekli. Mete kendine geldiğinde"

size ihtiyacı olacak." Gülay hapı dilinin üzerine koyarken gözlerini benden ayırmıyor. Mete sana emanet, demek ister gibi. Gülay'a birazdan dönerim, deyip doktorun peşinden gidiyorum.

"Afedersiniz, Doktor Hanım, bir saniye konuşabilir miyiz?"

Bunu beklemiş gibi hızla arkasını dönüyor ve mavi gözlerini üzerime diyor:

"Evet?"

"Şeyy, ben çok yakın dostlarıyım. Bana durumu anlatabilirsiniz..."

"Beyefendi, Gülay Hanım bir süre önce burada bir sinir krizi geçirdi. Eşini kovdu, iki serum şişesi kırdı, EKG cihazını devirdi. Çocuğun durumu ciddi olmasa hepsini hastane dışına çıkarmak zorunda kalacaktım."

"Ciddi mi! Çocuğun durumu iyi demiştiniz?"

"Yüksek dozda toksifikasyon. Midesini yıkadık ama biraz geç kalınmış. Yoğun bakıma almamız gerekirdi ama annesi sinir krizi geçirmeye başladı ve izin vermedi. Biz acil koşuşun koşulları altında elimizden geleni yaptık. Önümüzdeki altı saat kritik. Ben atlatacağımı umuyorum."

"Neden zehirlenmiş?"

"Tam olarak bilmiyoruz. Tahlil sonuçları henüz çıkmadı. Bakın, sizden ricam, annesini sakinleştirmeniz. Siz gelene kadar ilaç almayı reddetti. Lütfen onun sakin olmasını sağlayın. Aksi takdirde işimizi yapamayız."

"Tamam, elimden geleni yapacağım."

Geri döndüğümde Gülay'ı Mete'nin yatağının yanında diz çökmüş, başını oksar durumda buldum. Mete'nin yanakları her zamankinden daha kırmızıydı. Ana oğulun bu görüntüsü içime ağır bir taş gibi oturdu. Benden başka kimseye güvenmeyen ve çocuğunu yaşatmaya çalışan bu genç kadın ve Mete hayatımda ne büyük bir yer kaplıyorlardı... Onu usulca kaldırırken, bir yandan da sabaha her şeyin düzeleceğini fısıldıyordum. Yandaki boş yatağa yatırdım Gülay'ı.

"Sen de biraz dinlenmelisin. Ben buradayım. Merak etme. İkinize de göz kulak olurum."

"Ah, Mete, ah, yavrum... Kendini zehirlemiş. İntihar etmeye..."

"Sıss, şimdi uyu, sonra konuşuruz. Her şey düzelecek."

Gülay yastığa başını koyar koymaz sızdı. Boşalan sandalyesine oturup ikisini de izlemeye başladım. Gülay'ın sabuklamaları aklıma takılmıştı. Ne demek istemişti acaba? Canım deli gibi sigara istiyordu. İkisinin de derin uykuda olduklarını görebiliyordum. O sırada Tunç aklıma geldi. Belli ki Gülay'ın korkusundan içeriye adımını atamıyordu. Doktor

Hanım beni Mete'nin babası sandığına göre, Gülay bir süre önce Tunç'un üvey baba olduğunu tüm hastaneye ilan etmiş olmalı. Zavallı adam. Dışarı çıkmak üzere ayağa kalktığımda Gülay ve Mete'ye bir kez daha baktım. Her şey kontrol altında gibiydi. İntihar? Ne demekti bu? Çocuklar intihar ederler mi? Düşüncesi bile ürpermeme neden oldu. Belki de Tunç daha sağlıklı bilgiler verebilirdi.

Dışarı çıktığımda Tunç, bahçe duvarına oturmuş ısınmak için ileri geri sallanıyordu. Yanına iliştim. Bir sigara yaktım. Söze nerden gireceğimi kestiremiyordum. Oldum olası Tunç ile doğru iletişim kanalını bulamamışım. Belki de bir biçimde rolümü çaldığını düşünüyordum. Onları, evlendikten sonra ancak pazar öğlenleri çağırıldıklarında, ya da sinemaya falan gidecekleri zaman Mete'yi bana bıraktıklarda görebiliyordum. Şu anda, şu hastanenin bahçesinde anlıyorum ki, kaybettiğim o konumu özlemişim. Koruyucu bir erkek olarak ben! Madem bu kadar meraklıydım koruyucu erkek rollerine, neden kendi ailemi kuramamışım henüz? Üstelik bu konuda en ufak bir girişimim de yoktu. Belki de Gülay ile Mete çok zamanımı almışlardı (bir yıl evimde, üç yıl da kendi evlerinde bu rolü sürdürmüştüm). Ve Tunç ortaya çıktıktan sonra rolüm bitmişti. Son kullanma tarihi geçmiş bir ilaç gibi ecza dolabının dibinde unutulmuştum. Fakat 'tehlike anında kırıncı' yazan kutudan yine bendeniz çıkmıştım. Garip düşünceler bunlar. Karmaşık. Tuhaf. Tunç'tan neden hoşlanmıyorum ki? Onun yerine kendimi koyarak düşünebilsem belki bir sorun kalmayacak: Kimdim ben? Onun sevdiği kadını ortada bırakıp giden eski kocasının arkadaşı. Buydum ben onun gözünde. Gülay'ın ve Mete'nin bana çok değer verdiklerinin elbette ki farkındaydı. Yoksa bu gece beni çağırır mıydı? İlk nefesten sonra lafa girdim:

"Uyudular. Doktor altı saatin kritik olduğunu söyledi... Zehirlenmiş."

"Hıh hı..."

"Gülay'ın sınırları bozulmuş biraz. Sakinleştirici verdiler, o da uyudu."

"..."

"Ne olduğunu anlamadım ama. Mete bir şey mi yemiştir? İlaç falan mı yutmuş şeker diye?"

"..."

"Yapmaz oysa ki. Akıllı çocuktur. İlaçları şeker sanmayacak kadar akıllı..."

"Bahçede oynuyormuş. Bakıcı kadın anlattı. Şu kelebek gibi uçan tohumları olan ağaçlar var ya... Onları alıp kaynatıp içmiş. Evden aşırıldığı bir cezveye koymuş, ateşi kendisi yakmış apartmanın bahçesinde... Sonra da bir güzel içmiş. Önce bir şey olmamış. Kadın Mete'yi azarlamış. Neyse, annesi eve gelince durumu anlatmış. O sırada Mete

uyuyormuş. Daha doğrusu kadın uyuyor sanmış. Gülay bir de bakmış ki çocuk ateşler içinde yanıyor..."

Bu noktada duraklayıp sigarasından bir nefes çekti.

"Hemen beni aradı. Hastaneye getirdik. Ama sonra birden çıldirdi..."

"Peki ama neden?"

"Bilmiyorum. Beni suçlayıp duruyor. İyi bir adam değilmişim gibi. Oysa elimden geleni yapıyorum. Fakat, gücüm bu kadarına yetiyor."

Soğuktan morarmış ellerine bakarak ağlamaya başladı. Bir erkeğin ağlaması kadar dayanamadığı bir şey yoktur. Sarılıp teskin edemezsiniz. Öylece ağlamasını seyredersiniz. Erkekler ağlarken ne kadar da yalnız olurlar. Kadınlar da hoşlanmıyor zayıf erkeklerden. Şimdi Gülay burada olsa ağlayabilir miydi Tunç? Ya da Gülay ona omuz verir miydi? Hiç sanmıyorum.

Tuncun işlerinin çok parlak olmadığını biliyorum. Osmanbey'de bir pasajın içinde seri sonu mallar satan bir dükkanı var. Belli ki, son dönemde işleri iyice bozulmuş. Gülay da tutumlu bir kadın sayılmaz. Cemal'in havai bonkörlüklerinden sonra benim sağladığım konfora alışmıştı. Ne de olsa Gülay benim misafirimdi. Her şeyi paylaşıyordum. Küçük sürprizler yapıyordum. Oysa Tunç elinde para da olsa bir takım incelikleri kıvramayacak bir adam. Ne yanlış bir evlilik bu! Hepsini mutsuz ediyor. Tunç'un yanında daha fazla kalmak istemedim. Arabanın anahtarını verdim, hiç olmazsa soğukta beklemez, belki biraz uyur diye.

Gülay'la Mete'nin yanına döndüğümde onları bıraktığım şekilde buldum. Ağır ve rahatsız bir uykunun içinde. Saate baktım, daha sabaha çok vardı. Altı saatin dolmasına da... Sandalyeye çöktüm. Gülay uyurken bile bu durumla uğraşıyordu, yüzündeki çizgiler gerilmişti. İncelttiği kaşlarının çevresinden çıkmış kıllar traş olmayı ihmal etmiş bir adamı çağırıyordu. Biraz sallapatıdır Gülay. Arkasını hep toplamak gerekir. Ama yine de bir annedir. Ve belli ki, yaşamı boyunca aşık olduğu tek erkeğin mirası olduğu için Mete'ye tutkuyla bağlı. Daha otuzuna bile varmadı ama yaşamının sonuna yaklaşmış gibi. Tunç ile aynı yatağı paylaştıkları düşüncesi Gülay'ı uyurken izlememe engel oldu. Bu çok geçmişte kalmış, derinlerdeki bir yasak isteği hatırlattı (Hastane odaları itiraflar için en uygun yerlerdir). Onu uyurken seyretmek... Geçmişte de kendimi sık sık onu izlerken yakalardım. Televizyonun karşısında uyuyakaldığımda... Belki o aile sıcaklığının altında bir yerlerde başka türlü bir ilgi de vardı. Cemal'le onu ilk gördüğüm günden beri kendini hissettiren bir arzu. Aşk diyemem. Ama çok da masum sayılmam. Bu rahatsız düşüncelerden sıyrılarak Mete'ye bakmaya başladım. Simsiyah saçları

terden parlıyordu. İlkokula başladığından beri karşıma alıp ciddi ciddi konuştuğum küçük adam. Meraklı, neşeli, duygusal... Belli ki, o da zorlanıyordu Tunç'la yaşamaya. Gerçi evlendiklerinde Mete çok küçüktü ama yine de uyumadan önce ona masal anlatan kişinin başka biri olduğunu çok iyi hatırlıyor olmalıydı. Sahi, Tunç ona masal anlatıyor mudur? Sanmıyorum. Üstelik benim kadar iyi anlatamaz. Kendimi çok yorgun hissediyordum. Oysa, şu anda yatağa uzanmış kitap okuyor olacaktım. Okunacak bir şeyler alsaymışım yanıma.

Mete'nin yanındaki konsolda duran Asteriks cildini alıp okumaya başladım. Uyumak istemiyordum. Gülay gözlerini açtığı anda beni orada, her şeyi kontrol altına almış bir şekilde bulmasını istiyordum. Yeni Asteriks ciltlerinden biriydi.

Daha ilk sayfasını açar açmaz kendi çocukluğuma doğru yola çıktığımı fark ediyorum. Her zaman da öyle olmuştur. Çocukken ilk karşılaştığım Asteriks cildi Fransızcaydı. Uzak bir akraba ziyaretinde, evin bana göre delikanlı olan oğlunun odasında kendi kendime oynamam için bırakılmışım. Çocuk belki de ortaokula gidiyordu ama benim için ulaşılmaz bir ağabeydi. Onun odasındaki oyuncaklara, kitaplara büyülenmiş gibi bakıyordum. Normalde her şeyi karıştıran bir çocuk olmama rağmen hiç bir şeye elimi sürmemiştim. Belli ki, o ağabeyin gelmesinden çekiniyordum. Orada duran Asteriks'lerin resimlerine bakmışım. Renkli büyük ciltler daha sonraları rüyalarımın girmişti. Bir zaman sonra Türkçe ciltler elimde geçtiğinde tam anlamıyla müptelası olmuştum. Asteriks, Hopdediks, büyücü Hokuspokus ve o asi Galya köyü. Yıllar sonra Mete okuma öğrendiğinde ona hemen Asteriks alıp götürmemin nedeni de her çocuğun aynı şeyleri seveceği hissiydi galiba. Sevmişti de. Gerçi ben biraz hayalkınlığına uğramışım. Farklı bir çeviriydi. Bu yeni çeviride, en sevdiğim tip Hopdediks, Oburiks olmuştu; büyücü Hokuspokus ise Büyüfiks! Oysa Hopdediks çok daha güzel bir isimdi. Oburluğunun altını çizen yeni adı ona bence pek de yakışmamıştı. İlk ciltleri Mete'yle beraber okumuştuk. Sonra her görüştüğümüzde ona yeni bir cilt armağan ettim. İşte o ciltlerden birini şimdi uyumamak için ben okuyordum.

Asteriks Lejyoner! Hikaye Oburiks'in aşık olmasıyla başlıyor. Köyün güzel kızı Farfara'ya bakarken nereye bastığına dikkat etmeyip yolunun üzerine çıkan bir ağacı deviriyor. Ağacın tepesinde elinde küçük orağı ile büyülü iksir için ökseotu toplayan büyücü Büyüfiks görülüyor. Daha sonra, Oburiks'in aşık olduğunu Asteriks ve Büyüfiks'e itiraf edışı, Farfara'ya açılmak için ormandan çiçek toplaması ve en nihayet ilk görüşmeleri... Tabii ormanda karşısına çıkan bir Romalı asker bölüğünü elinin tersiyle dövmesi de işin cabası. Oburiks'in özelliği: küçükken büyülü kazana düşmüş olduğu için iksire gerek duymaksızın güçlü ve iştahlı olması. Fakat ne yazık ki tam Farfara'yla dizdize otururlarken postacı, kızın

nişanlısından bir mektup getiriyor. Bu noktada Oburiks'in yıkılışını ve kendi trajedisini yaşamak için nasıl öne atıldığını okuyoruz. Farfara'nın nişanlısı Trajikomiks'i lejyoner olarak askere almışlar ve Afrika'ya göndermişler! Kız ağlamaya başlayınca Oburiks ayağa fırlayıp söz veriyor: "Ağlama Farfara! Senin için gidip Trajikomiks'i kurtaracağız... Öyle değil mi Asteriks?!" Ve iki kafadar önce şeflerinden izin alıyorlar, sonra hazırlıklara başlıyorlar. Büyüfiks, Asteriks'e biraz büyülü iksir veriyor...

Büyülü İksir! Bu noktada okumayı bırakıp, hayatla ölüm arasında bir yerlerde nefes alıp veren Mete'ye bakıyorum. Olabilir mi? Böyle bir şey olabilir mi? Tunç'un söyledikleri beynimde yankılanıyor: "Şu kelebek gibi uçan tohumları olan ağaçlar var ya... Onları alıp kaynatıp içmiş. Evden aşırıldığı bir cezveye koymuş, ateşi kendisi yakmış apartmanın bahçesinde... Sonra da bir güzel içmiş." Gülay'ın intihar teşebbüsü sandığı şey Mete'nin büyülü iksir yapma çabası olabilir mi? Ama bu saçma... Benim ona armağan ettiğim Asteriks'ler yüzünden... Oysa ben ona sevdiğim için almıştım kitapları. İşgalci, sömürgeci Romalılara karşı yiğitçe direnen Galyalılar ona özgürlük konusunda bir ilham versin diye... Asteriks'in sayfalarını çevirirken kalp atışlarının hızlandığını hissediyorum. Çünkü artık resimlere küçük Mete'nin gözünden bakıyorum. Büyüfiks ağaçtan topladığı ökseotlarından iksir hazırlıyor, Asteriks'e veriyor, Romalılarla karşılaşmadan önce bu iksirden bir yudum alan Asteriks öyle güçleniyor ki sonsuz sayıdaki askeri yumruklarıyla havalara uçuruyor, gözlerini morartıyor... Yumrukların etkisiyle uçup giden askerlerden geriye bir tek sandaletleri kalıyor... Suçluluk duygusuyla kitabı aldığım yere bırakıp bir sigara içmek için dışarı çıkmaya karar veriyorum.

Dışarı soğuk. Tunç'un arabada uyuduğunu görebiliyorum. Yakalarını kaldırıp sigaramdan nefesler çekerken bir ileri bir geri gidiyorum. Kafamı toplamaya çalışıyorum. Biraz önce keşfettiğim gerçeğin doğru olmaması için bir takım kanıtlar araştırıyorum. Yok, olmuyor. Sanırım, Mete, kendince büyülü iksir yapmak için o ağaç tohumlarını alıp kaynatmış ve içmiş. Doktora bunları anlatsam bir yararı olur mu acaba? Peki, apartmanın bahçesindeki bir ağacın tohumları ne kadar zehirli olabilir ki! Bu düşünce içimi rahatlatıyor, ama bir de bu işin sabahı var.

Sabah olunca Mete aylıca ve annesi ona sarılıp "Neden Mete, neden böyle bir şey yaptın?" diyecek. Zavallı çocuk da, dilinin döndüğünce derdini anlatmaya çalışacak. İksir, büyü, Asteriks falan diyecek. Sonra durumu benim anladığımı var sayarak yardım isteyen gözlerle bana bakacak. Ben de, sırası gelmiş bir oyuncu gibi ir adım öne çıkıp Gülay'a durumu anlatacağım. Ve tabii sağlıklı düşünme yeteneği olmayan Gülay benden nefret edecek. En değerli varlığının aklını karıştıran, belki de onun ölümüne neden olabilecek

kitaplar armağan ettiğim için içgüdüsel olarak bana öfkelenecek. Sonra bağıra çağıra sinir krizi geçirecek, beni hastaneden kovacak. Hastane personeli, bir gün arayla hayatındaki adamları kovan bu tuhaf kadını ertesi gün arkadaşlarına anlatacaklar. Ben yenik bir kahraman olarak dışarıya çıkıp Tunç'u çağıracağım. Nöbet değişimi yaşanacak ve arabama binip bir daha Gülay'ı ve Mete'yi göremeyecek olmanın hüznüyle evime döneceğim. Belki yıllar sonra karşılaşacağız Mete'yle... Hayal meyal hatırladığı bir tuhaf amca olarak ben.

Bu korkunç düşüncelerle acil koşuşuna geri döndüm. Mete kendine gelmiş gibiydi. Doktor Hanım Mete'ye şefkatle sorular soruyor o da cevaplar veriyordu. Belli ki zihinsel işlevlerinin yerinde olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Gülay henüz uyanmamıştı. Mete gözünün ucuyla beni görünce gülümsedi. Bir şeyler söylemek istedi:

"Biliyor musun, o askerlere bir vurdum, taa aya kadar uçtular. İksirden bir yudum..."

İçim ezildi. Belki de en iyisi hiç yorum yapmamaktı. Anlamazlıktan geldim:

"Bir daha öyle şeyler yapma Mete. Hastalandın. Hepimiz çok korktuk."

O sırada Gülay da uyandı. Ani bir hareketle Mete'ye koştu. Doktor Hanım kendisini itekleyen bu asabi kadından hiç hoşlanmamıştı belli ki. Onu kısaca azarladıktan sonra beni yanına çağırdı.

Faturaların hepsini ödedim.

Gülay ve Mete'ye veda etmeden dışarı çıktım. Arabama gidip Tunç'u uyandırdım:

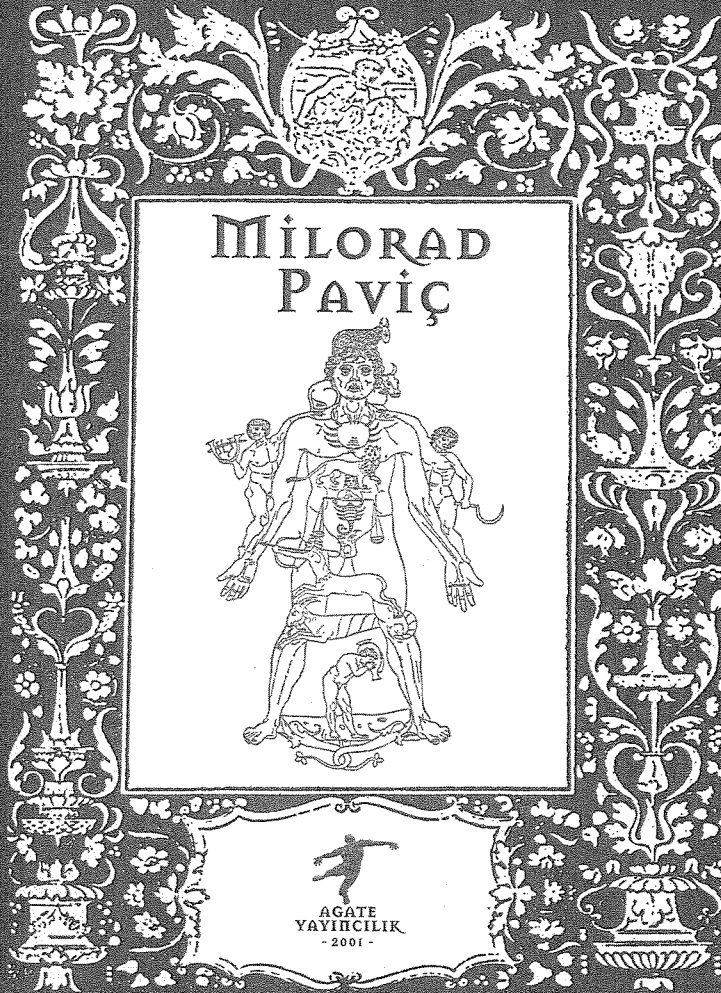
"Mete kendine geldi. İyi. Şimdi benim gitmem gerekli, istersen onların yanına git."

Tunç cevap vermeden arabadan indi. Hızla direksiyonun başına geçtim. Bir an önce oradan uzaklaşmak istiyordum. Benim hikayemin sonunda, işgalci düşmanları neşe içinde tepeledikten sonra tüm köy toplanıp şenlik atesinin çevresinde mutlu olmayacaklardı, bu belliydi. Ya da Gülayların şenliğinde benim yerim olmayacaktı. Dikiz aynasında ufalan hastanenin görüntüsüne bakarken, yaşamının en sıcak anılarını geride bıraktığımı anlıyordum. Biraz geç de olsa anlıyordum. Öldüğünü kabul edememiş kayıp bir hayalet gibi onların çevresinde dolanmaktan vazgeçmeliydim. Şimdi benim payıma düşen, arkasına bile bakmadan, batmakta olan çöl güneşine doğru atını süren yalnız kovboy Red Kit'in sonuydu.

↓

HE WRITES THE WAY WE DREAM

HAZAR SÖZLÜĞÜ

Bu ERİL basımdır. Dişil basımdan yalnızca bir paragraf tamamen farklıdır. Seçim sizin

SEÇKİN KİTAPÇILARDA

SİPARİŞ TELEFONU 0212-282 78 09
0212-281 44 29
FAXS 0212-283 66 78

ÇAMLIK SOK. No: 173. LEVENT - İSTANBUL

AGATE
YAYINCILIK
- 2001 -

Nâzım Hikmet'in Doğumununun 100. Yılında
Nedim Gürsel'den Kapsamlı Bir İnceleme:

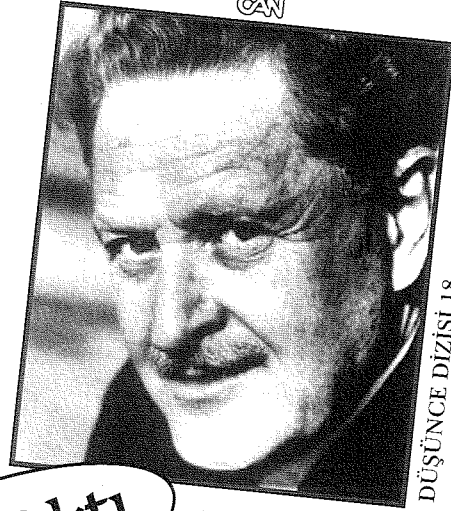
DÜNYA ŞAIRİ NÂZİM HİKMET

Nedim Gürsel,
Nâzım Hikmet'in yapıtını
ve siyasal kimliğini,
doğumunun 100. yılında
yeniden değerlendiriyor,
onun geleneksel Türk
edebiyatıyla kurduğu ilişkiler
yumağını tüm ayrıntılarıyla
ele alıyor.

Bu kitapla **Nâzım Hikmet**'i;
umudun, aşkın ve kavganın
şairini, her gün biraz daha
küçülen yaşlı dünyamızın
en genç şairini 100 yaşında
yeniden anıyor ve daha iyi
anlamaya çalışıyoruz.

Yeni Çıktı

Nedim Gürsel
doğumunun yüzüncü yılında
DÜNYA ŞAIRİ
NÂZİM HİKMET

♥
CAN

DÜŞÜNCE DİZİSİ 18

"Ulu bir çınardır Nâzım Hikmet'in şiiri. Soyları giderek tükenen, eski İstanbul'un kenar mahallelerinde hâlâ rastlayabileceğimiz, kökleri toprakta, yaprakları mavi ve bulutsuz gökyüzünde, kökleriyle toprağı, öte yandan 20. yüzyılın serüvenine uzanan yapraklarıyla güneşi, yani umudu kucaklar. Çünkü Nâzım dava arkadaşı Kemal Tahir'e Bursa Hapishanesi'nden gönderdiği bir mektubunda söylediği gibi 'umudun şairi'dir. Umut onun şiirinde ve yaşamında **'insanı öfkeden ağlatacak'** boyutlardadır. Direnme gücünü, eşi Piraye'ye duyduğu aşk kadar halk ve yurt sevgisinden alır.

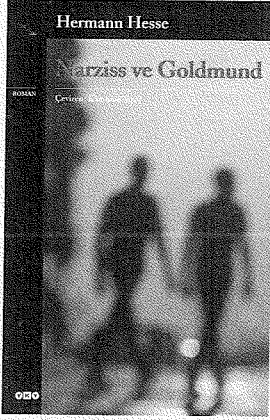
'Bir kurşun gibi bir çırpıda esriğinin on yılını delip geçtiğini'
yazarken, gelecek güzel günlere, kendi deyimiyle söylersek
'ekmek ve gül günlerine' olan umudunu, en güç koşullarda bile,
bir an olsun yitirmemiştir."

Nedim Gürsel

♥ CAN
YAYINLARI

<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

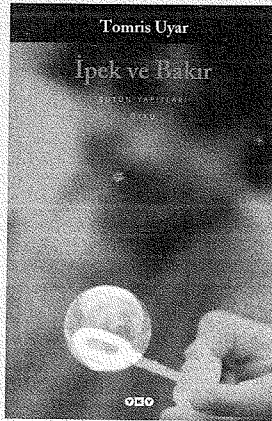
Hermann Hesse, *Narziss ve Goldmund*'la YKY'de

Narziss ve Goldmund
Hermann Hesse
Çev: Kâmuran Şipal
324 s.

Alman edebiyatının usta kalemi Hesse, *Narziss ve Goldmund*'da, bilge Narziss'le sanatçı Goldmund'un "kendini gerçekleştirme" yolunda mükemmelle ulaşma çabalarını anlatıyor. Karşıtlıkların iki insanı birbirinden koparmadığı, tersine birbirlerini bütünlemeye yaradıklarının altını çizen roman dünya görüşleri farklı iki insan arasındaki dostluğun ekseninde yaşam, ölüm, sanat, us, aşk, tutku ve cinselliğin izini sürüyor.

Tomris Uyar, *İpek ve Bakır*'la YKY'de

İpek ve Bakır
Tomris Uyar
104 s.

1965-1970 yılları arasında yazılmış on yedi öyküden oluşan *İpek ve Bakır*, usta yazar Tomris Uyar'ın ilk öykü kitabı. Bir çocuğun yalın dünyasından evde kalmış bir kızın kırılğanlığına, gösterişli düşünlerden esnaf bir ailenin yaşamına şiirsel bir dil ve ayrıntılara dayalı bir kurguyla sokulan yazar, okura, insanın hallerini yeniden düşündürüyor. Kimsenin "İpek"ten ve "Bakır"dan yoksun kalmamasını sağlamak için...

YAPI KREDİ YAYINLARI KİTAPBEVLERİ: • İSTANBUL: 212-293 08 24 / 502 • İZMİR: 232-463 82 90 • ANKARA: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr • Web Sitesi: www.yapikrediyayinlari.com • İnternet satış: www.estore.com.tr/bulvar/yky
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TIC. VE SAN. A.Ş. 212-293 08 24, 252 47 00